

Förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet

Redovisning av regeringsuppdrag

Ku2009/98/KT

Innehåll

Förord	4
1. Sammanfattning	5
2. Inledning	6
Tillvägagångssätt	6
Arbetsgrupp	6
Webbenkät	6
Seminarie serie.....	7
Nordiska kontakter.....	7
Folkminnesmöten.....	8
Övrigt.....	8
3. Bakgrund	9
Unescos normativa instrument och dess syften – från väpnad konflikt till mångfald	9
Kulturarv – från materiellt till immateriellt	9
Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet	10
Konventionens implementering	13
Utmaningar	13
Att skydda det som är levande och föränderligt	14
Identifiering som erkännande och avskiljande	14
Kulturarv – demokratisk rättighet.....	15
Immateriella rättigheter och upphovsrättsskydd	15
Vilka anspråk på immaterialrättsligt skydd kan finnas?	15
Vilket immaterialrättsligt skydd kan aktualiseras?	16
Immateriella kulturarv i Sverige	17
Nationell verksamhet	17
Hotad allmogekultur	17
Systematisk insamling av folkminnen	18
Ideell verksamhet	18
Hemslöjd.....	19
Dialekter och namn	19
Visor och folkmusik.....	20
Andra arkiv, museer – kulturarvsinstitutioner	20
Nationella minoriteter	21
4. Kartläggning	22
Förväntningar, behov, möjligheter att bidra	22
Samordning, genomförande och tillämpning av konventionen i Sverige	23
Sverige i ett globalt perspektiv	25

5. Sammanfattande slutsatser	27
Tillgångar – brister och behov	27
6. Förslag till genomförande av konventionen	29
Handlingsalternativ	29
Helt genomförande – arbetsgruppens förslag	29
Förslag till ansvarsfördelning	31
Förteckningar och listor över immateriella kulturarv	34
Finansiering	34
7. Källor och litteratur	35
8. Bilagor (1–9)	37

Förord

Regeringen beslutade den 22 januari 2009 att ge sex myndigheter/motsvarande i uppdrag att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet. De sex uppdragstagarna var Institutet för språk och folkminnen, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Stiftelsen Nordiska museet. I uppdraget, som skulle ske i samråd med övriga berörda aktörer, ingick en översyn av ansvarsfördelningen mellan myndigheter och andra aktörer när det gäller frågor om det immateriella kulturarvet.

Regeringen beslutade även att Institutet för språk och folkminnen skulle vara sammankallande och samordna redovisningen som lämnas till Regeringskansliet senast den 1 december 2009.

Den arbetsgrupp som bildades för att genomföra uppdraget har haft följande sammansättning. Institutet för språk och folkminnen har representerats av generaldirektören Ingrid Johansson Lind, ordförande, namnvårdskonsulenten Leif Nilsson, sekreterare, samt arkivchefen Annika Nordström och avdelningschefen Bodil Nildin Wall. Från Statens kulturråd har sakkunnige Erik Åström deltagit, från Riksarkivet kultursekreteraren Christer Bogefeldt och juristen Ulrika Sturesdotter Andersson, från Riksantikvarieämbetet enhetschefen Birgitta Elfström, från Nämnden för hemslöjdsfrågor kanslichefen Eva Ohlsson och från Stiftelsen Nordiska museet arkivarien Tora Wall.

Slutsatser och förslag i denna rapport har föredragits för och godkänts av ledningarna för samtliga uppdragstagare.

Uppsala i november 2009

Ingrid Johansson Lind
Generaldirektör
Institutet för språk och folkminnen

1. Sammanfattning

Inledningsvis beskrivs hur uppdragstagarna har gått tillväga för att genomföra sitt uppdrag. En arbetsgrupp bildades, och genom en webbenkät gjordes en kartläggning av vilka aktörer som berörs av konventionen och vilka förväntningar som finns på den. I ett bakgrundsavsnitt redogörs för konventionens innehåll, syften och nuläge vad gäller dess implementering i världen. Här diskuteras även en rad frågor under rubrikerna Utmaningar och Immateriella rättigheter och upphovsrättsskydd. Vidare ges en översikt över det immateriella kulturarvet i Sverige och hur detta är dokumenterat, både genom ideell verksamhet och i våra kulturarvsinstitutioners regi.

Den genom webbenkäten gjorda kartläggningen har lett fram till ett antal slutsatser, som ligger till grund för arbetsgruppens förslag på hur konventionen ska genomföras i Sverige. Gruppen koncentrerar förslaget till att gälla en organisation som ska kunna vidta de åtgärder som kan komma att krävas i sammanhanget. Det betyder att gruppen inte strävat efter att ge svar på den mängd frågor som kan aktualiseras av konventionen, utan istället föreslås en arbets- och ansvarsfördelning för hur sådana frågor framöver ska kunna hanteras och besvaras. Arbetsgruppen menar att ett fortsatt arbete för att tillämpa konventionen i Sverige kan och bör vara en uppgift för redan existerande myndigheter/liknande organisationer. Organisatoriskt förordar arbetsgruppen en modell med en samordnande myndighet och ett antal myndigheter/motsvarande organisationer med ansvar för olika fackområden som s.k. expertnoder. Arbetsgruppen föreslår vidare inrättandet av ett råd för immateriella kulturarv i Sverige. I rådet bör bl.a. ingå företrädare för utövare och ideella organisationer samt fristående experter. Rådet blir ett viktigt forum för övergripande och gränsöverskridande frågor, ett stöd för samordningsmyndigheten och får en betydande roll i arbetet med anmodade nationella förteckningar och de internationella listorna över representativa respektive hotade immateriella kulturarv.

Arbetsgruppen föreslår att Institutet för språk och folkminnen får samordningsansvaret och att Nordiska museet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet och Statens musiksamlingar genom Svenskt visarkiv blir nodansvariga myndigheter/institutioner inom sina respektive fackområden. Det gemensamma ansvaret är att bevaka att de immateriella kulturarven tryggas och att konventionen implementeras i Sverige. Ansvarsområden fördelas mellan berörda institutioner. Arbetet ska genomföras i samarbete med olika aktörer inom området. För genomförandet redovisas avslutningsvis ett förslag till finansiering.

2. Inledning

Tillvägagångssätt

Arbetsgrupp

På uppmaning av Institutet för språk och folkminnen, såsom sammankallande för regeringsuppdraget från den 22 januari 2009 (bilaga 1), utsåg uppdragstagarna deltagare i en arbetsgrupp som fick till uppgift att genomföra uppdraget. Ett första möte för att diskutera strategi och tidsplan hölls den 11 februari. Gruppen har träffats regelbundet och däremellan hållit kontakt via e-post och telefon för leverans av underlag och kompletteringar samt utbyte av synpunkter och kommentarer kring uppdraget och den framväxande rapporten.

Webbenkät

För att kartlägga aktörer och behov samt få synpunkter på arbetet med att förbereda ett nationellt genomförande av konventionen utformade arbetsgruppen ett uppdrag (bilaga 2) som i maj skickades ut med e-post till ca 450 mottagare. Mottagarna uppmanades att besvara en webbenkät upplagd på Institutet för språk och folkminnens webbplats och ombads även att sprida information om denna vidare till andra tänkbara intressenter. Enkäten bestod av följande elva punkter som mottagarna uppmanades att utveckla:

1. Uppgiftslämnare (namn och eventuell organisation)
2. Vilka delar av det immateriella kulturarvet är ni verksamma inom?
3. Beskriv kortfattat er roll och eventuella samlingar.
4. Vilka insatser har ni gjort/vad gör ni nu?
5. Vilka brister och behov ser ni?
6. Vilka är era förväntningar på konventionen?
7. Vad kan ni bidra med?
8. Hur bör arbetet med det immateriella kulturarvet i Sverige samordnas?
9. På vilket sätt tycker ni att konventionen bäst kan genomföras och tillämpas i Sverige?
10. Hur ska Sverige verka i ett globalt perspektiv?
11. Ytterligare synpunkter

Mottagarna

Av de ca 450 mottagarna var drygt hälften museer, och 40 var organisationer som representerar finska, meänkieli och samiska samt romska och judiska verksamheter. Samtliga läns hembygdsförbund och ett 40-tal arkiv med olika inriktningar (län, lokal, folkrörelse, arbetarrörelse) liksom organisationer för dans, musik och berättande samt för teaterverksamhet, både lokala, regionala och nationella och ett antal institutioner

med inriktning på kulturarvsfrågor vid högskolor och universitet fanns med på sändlistan. På listan fanns också representanter, både centralt och regionalt, för hemslöjd och hantverk.

Vilka har svarat på uppropet?

Av de drygt 70 svaren (se bilaga 9) kommer ett 20-tal från museer och ett 10-tal från hemslöjds- och hantverksområdet. I övrigt är spridningen stor bland olika kategorier utan att någon särskild verksamhet dominerar. Från vissa områden saknas svar helt. En bidragande orsak till detta kan vara att en del av frågorna kan ha uppfattats som komplexa och att svarstiden, med nödvändighet, var relativt kort.

Seminarieserie

På initiativ av Riksförbundet för Folkmusik och Dans (RFoD) hölls en seminarieserie om det immateriella kulturarvet och konventionen – Att bevara det ogripbara – på RFoD:s lokal Stallet i Stockholm under våren 2009. Den arrangerades av RFoD i samarbete med Institutet för språk och folkminnen, Kulturens bildningsverksamhet, Nordiska museet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens kulturråd, Svenska Unescorådet, Svenskt visarkiv och Vetenskap & Allmänhet med stöd av Riksbankens Jubileumsfond. Seminarierna genomfördes i form av publika kunskapskaféer, s.k. Science Cafés, där ett antal inbjudna forskare och företrädare för myndigheter och organisationer gav korta introduktioner som följdes av gemensam diskussion i ämnet. De tre seminarierna hade rubrikerna Levande kulturarv, Kulturarv och identitet samt Kulturarv och demokrati. Planeringen och genomförandet av dem blev en god hjälp för arbetsgruppen att komma igång med sitt uppdrag (referat, bilaga 3).

Nordiska kontakter

I samband med det första seminariet fick delar av arbetsgruppen möjlighet att ta del av erfarenheter från det isländska och norska arbetet med konventionen vid ett möte med Valdimar Hafstein och Egil Bakka. Hafstein är biträdande professor i etnologi/folklore vid Islands universitet och har doktorerat på konventionens tillkomst samt deltagit i Islands delegation på möten inom Unesco. Bakka är professor i dansvetenskap vid Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim och direktör för Rådet for folkemusikk og folkedans.

En representant för arbetsgruppen har deltagit i den norska konferensen ”Samfunn i endring – kulturarvens betydning” i oktober och diskuterat konventionens implementering med representanter för ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum), som har ett uppdrag som motsvarar den svenska arbetsgruppens.

Folkminnesmöten

Vid två tillfällen under 2009 har representanter för folkminnes- och folklivssamlingarna vid Folklivsarkivet (Lunds universitet), Institutet för språk och folkminnen (Göteborg, Umeå och Uppsala) samt Nordiska museet (Stockholm) träffats för att diskutera gemensamma projekt, framtida samarbeten och frågor i anslutning till genomförandet av Unescos konvention om det immateriella kulturarvet.

Övrigt

Delar av arbetsgruppen har presenterat och diskuterat konventionen vid ett finnskogsseminarium i Torsby i augusti och vid Fäbodriksdagen i Ockelbo i september.

3. Bakgrund

Unescos normativa instrument och dess syften – från väpnad konflikt till mångfald

Unescos konventioner inom kulturområdet har formulerats och antagits efter önskemål av medlemsstaterna för att utveckla internationella standarder som kan tjäna som grund för utformningen av kulturpolitiken i medlemsstaterna och för att stärka det internationella samarbetet. De åtta normativa instrument som skapats under en 50-årsperiod återspeglar det internationella samfundets prioriteringar inom kulturområdet vid de tidpunkter då de har antagits. En jämförelse mellan dem illustrerar den kulturpolitiska utvecklingen och den roll som olika regeringar och s.k. NGO:er (icke-statliga, enskilda organisationer) spelat. Konventionerna kompletterar varandra i den meningen att de handlar om olika företeelser och aktualiserar nya behov som anses föreligga, men det är också så att nya konventioner bidrar till förståelsen av de redan existerande genom att uppmärksamma hur äldre konventioner tillämpats och vilka effekter detta fått. Den första konventionen, Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, antogs 1954 och den senaste, Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions (Mångfaldskonventionen) 2005.

Kulturarv – från materiellt till immateriellt

När det gäller kulturarvsområdet har det materiella kulturarvet stått i fokus i förhållande till det immateriella. Världsarvskonventionen (Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) från 1972 är inriktad på monument, byggnader och platser. Konventionen har ratificerats av 186 länder, och hösten 2009 finns 890 objekt på den s.k. världsarvslistan, varav 698 är kulturarv, 176 naturarv och 25 en kombination av kultur- och naturarv. En europeisk och nordamerikansk kulturarvsuppfattning har präglat tillämpningen av konventionen och mer än hälften av objekten på listan kommer från dessa delar av världen, där Italien, Spanien, Frankrike och Grekland har flest objekt.

Detta väckte tidigt missnöje från andra delar av världen, och Unesco har därför på olika sätt arbetat med skydd av världens immateriella kulturarv sedan slutet av 1970-talet. Pådrivande i arbetet har varit länder i Asien och Afrika med Japan och Korea bland de mest aktiva. I samarbete med bl.a. FN:s fackorgan World Intellectual Property Organisation (Wipo) resulterade detta 1989 i en ”rekommendation om trygghet av traditionell kultur och folklöre”, men den har haft relativt liten verkan. Därför antog

Unesco vid sin generalkonferens 2003 konventionen om tryggnad av det immateriella kulturarvet (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage). Den trädde i kraft 2006, då 30 länder hade ratificerat den. Avsikten med konventionen är att fylla ett tomrum i internationell rätt och samtidigt skapa balans mellan materiellt och immateriellt kulturarv inom Unescos normativa arbete på fältet. Det bör i sammanhanget dock noteras att Unesco när det gäller att uppmärksamma och trygga bevarandet av arkiv och dokument inrättat ett särskilt program kallat Memory of the World. Sverige deltar i programmet och har fyra arkiv på programmets världslista.

Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet

I översättningar till svenska återkommer ”Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet”. Arbetsgruppen menar att ordet ”skydd” kan leda till olyckliga missuppfattningar och har istället valt att, där så varit möjligt, översätta det engelska ”safeguarding” med tryggnad istället för skyddande bl.a. för att skilja konventionens syfte att trygga immateriella kulturarv från det immaterialrättsliga skyddet, så som upphovsrätten.

Konventionen definierar immateriella kulturarv som sedvänjor, framställningar, uttryck, kunskap, färdigheter – liksom tillhörande verktyg, föremål, artefakter och kulturella platser – som lokalsamhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner som en del av sitt kulturarv. Dessa immateriella kulturarv, som överförs från generation till generation, återskapas fortlöpande av lokalsamhällen och grupper i samspel med omgivningen och ger dessa grupper en känsla av identitet och kontinuitet. För de syften som avses i konventionen ska bara beaktas sådana immateriella kulturarv som är förenliga med de krav som ställs på ömsesidig respekt mellan lokalsamhällen, grupper och enskilda personer och på hållbar utveckling.

Konventionen exemplifierar på vilka områden det immateriella kulturarvet tar sig uttryck:

- muntliga traditioner och uttryck, däribland språket som förmedlare av det immateriella kulturarvet
- framföranden (performanser)
- sociala sedvänjor, riter och högtider
- kunskap och sedvänjor rörande naturen och universum samt
- traditionell hantverkskunskap

På alla dessa områden är utförandet avhängigt av färdigheter och kunskaper och är inte konkreta föremål. Konventionen gäller det levande utövandet av immateriellt kulturarv och huvudperspektivet är inriktat mot kunskap i att utföra och framföra ett kulturarv, inte kunskapen om kulturarvet i sig.

Konventionen syftar till att säkra respekten för och öka kunskaperna om de immateriella kulturarvens betydelse och ska ses som en central drivkraft för att säkerställa en hållbar utveckling. Målen är att

- skydda det immateriella kulturarvet,
- trygga att berörda lokalsamhällens, grupper och enskilda personers immateriella kulturarv respekteras,
- höja medvetandet på det lokala, det nationella och det internationella planet om det immateriella kulturarvets betydelse och trygga ömsesidig uppskattning av det samt
- främja internationellt samarbete och bistånd.

Lokalsamhällena, grupper och individer som skapar, bevarar och vidareför det immateriella kulturarvet ska i största möjliga utsträckning involveras i bevarandearbetet.

En stat som ratificerar konventionen åtar sig att

- trygga tillvaratagandet av det immateriella kulturarvet,
- upprätta förteckningar och register,
- utarbeta en generell bevarandepolitik,
- utse organ med särskilt ansvar för bevarandet,
- ge stöd till studier och forskning för effektiva bevarandeinsatser och
- genomföra juridiska, tekniska, administrativa och ekonomiska insatser.

Jämför man konventionens mål och metoder med världsarvskonventionens framträder tydliga skillnader. Momenten identifiering och tryggande är desamma, men konventionen om det immateriella arvet går utöver detta och framhäver starkt det proaktiva draget att säkerställa ett levande bruk av kulturarvet inriktat på utövande, utövare och arenor för dessa, att främja och aktivt stödja dem och att föra kunskaperna om utövandet vidare genom formell och informell utbildning. Det är en uppgift som inte varit primär för samhällets traditionella bevarandeinstitutioner.

Hela Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet finns på Unescos hemsida (engelsk version, bilaga 4). Här följer en kortfattad genomgång av innehållet i konventionens 40 artiklar.

Artiklarna 1–2 anger konventionens syften och definierar de begrepp som används i konventionstexten (se ovan).

I artikel 3 klargörs förhållandet till andra internationella instrument – världsarvskonventionen, immateriell äganderätt och utnyttjande av biologiska eller ekologiska resurser.

Artiklarna 4–10 anger vilka organ som ska administrera konventionen. Bl.a. ska en mellanstatlig kommitté – kallad kommittén – finnas för skydd av det immateriella kulturarvet.

Artiklarna 11–15 handlar om skydd av det immateriella kulturarvet på nationell nivå: Enligt artikel 11 ska varje konventionsstat vidta de åtgärder som behövs för att trygga skyddet för det immateriella kulturarv som finns inom dess territorium och där identifiera de olika elementen i det immateriella kulturarvet.

I artikel 12 fastslås att varje konventionsstat ska, på ett sätt som är anpassat till den egna situationen, göra en eller flera förteckningar – som uppdateras och avrapporteras regelbundet – över det immateriella kulturarv som finns inom dess territorium.

I artikel 13 regleras varje konventionsstats övriga skyddsåtgärder:

a) anta en allmän politik inriktad på att främja det immateriella kulturarvets funktion i samhället, b) upprätta ett eller flera behöriga organ med ansvar för skyddet av det immateriella kulturarvet, c) främja vetenskapliga, tekniska och konstnärliga undersökningar och d) vidta åtgärder för att främja utbildning i hantering av det immateriella kulturarvet och för att inrätta institutioner för dokumentering.

Artikel 14 anger hur varje stat på olika sätt ska öka medvetandet i samhället vad gäller det immateriella kulturarvet, genom utbildning och andra metoder för kunskapsöverföring, och hålla allmänheten informerad om konventionen och om de faror som hotar detta arv.

Enligt artikel 15 ska staten ge berörda lokalsamhällen, grupper och enskilda personer som skapar, underhåller och överför detta arv möjlighet att medverka i dess skötsel.

Artiklarna 16–18 handlar om bevarande på det internationella planet: upprättande av en representativ lista över mänsklighetens immateriella kulturarv, en lista över kulturarv med akut behov av skydd samt program, projekt och aktiviteter för skydd av det immateriella kulturarvet.

Artiklarna 19–24 reglerar olika former för internationellt samarbete och bistånd.

En fond för skydd av det immateriella kulturarvet och villkoren för den regleras i artiklarna 25–28. Medlemsstaternas fasta bidrag till denna ska inte överstiga 1 % av statens bidrag till Unescos ordinarie budget.

Rapporter från konventionsstaterna och kommittén (se ovan) regleras i artiklarna 29–30. I artikel 31 beskrivs förhållandet till ”förklaringen om mästerverk som ingår i mänsklighetens muntliga och immateriella kulturarv” (Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity).

De avslutande artiklarna 32–40 innehåller tekniska bestämmelser om ratificering och ikraftträdande.

Konventionens implementering

Hösten 2009 har 117 länder ratificerat konventionen. Över 160 objekt är upptagna på den representativa listan och tolv objekt på listan över särskilt hotade immateriella kulturarv.

Antalet länder som ratificerat konventionen och antalet objekt på listorna fördelar sig på följande sätt:

- Västeuropa och Nordamerika; 15 länder, 20 objekt (Utöver Sverige har bl.a. Finland, Irland, Holland, Storbritannien, USA och Kanada inte ratificerat konventionen.)
- Östeuropa; 21 länder, 32 objekt
- Latinamerika; 24 länder, 27 objekt
- Asien och Oceanien; 18 länder, 81 objekt (varav Kina 29, Japan 16 och Korea 8 objekt)
- Afrika; 25 länder, 22 objekt
- Arabstaterna; 14 länder, 6 objekt

Jämför man hur antalet objekt fördelar sig över världen på världsarvslistan och den representativa listan över immateriellt kulturarv framträder en markant skillnad. I det senare fallet finns ca 75 procent av objekten utanför Europa och Nordamerika.

Av de nordiska länderna har Norge och Island ratificerat konventionen. I Norge arbetar just nu ABM-utveckling med ett regeringsuppdrag som går ut på att kartlägga aktuella miljöer med sakkunskap inom konventionens områden, immateriella kulturarvsområden, existerande dokumentation, odokumenterade sakområden samt att definiera begrepp och särskilda skyddsbehov.

Noteras kan att Norge stöder genomförandet av konventionen generellt genom att finansiera ett omfattande informationsmaterial om konventionen för internationellt bruk och genom att koordinera och finansiera ett palestinskt projekt i Betlehem. Detta utgör exempel på hur en anslutning till konventionen kan ge anledning till insatser av solidaritetskaraktär.

Utmaningar

I skriften Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet (2005) presenterar Svenska Unescorådet bakgrunden till och Sveriges arbete med konventionen. Där diskuteras såväl förväntningar som svårigheter. Flera av dessa frågor har också problematiserats i en rad vetenskapliga sammanhang (t.ex. Aronsson 2006, Hafstein 2004, Klein 2008, Svensson 2006). Även under den seminarierie som arrangerades våren 2009 i Stockholm behandlades liknande problemställningar. Några frågor återkommer och bör hållas levande, för att föras in i det fortsatta arbetet med konventionen.

Att skydda det som är levande och föränderligt

Uppdragstagarna har under arbetet med detta förslag vid flera tillfällen återkommit till diskussioner om svårigheten i att kunna skydda och bevara det som är levande och föränderligt. Redan under arbetet med konventionstexten såg Sverige ”en fara i att definitionen skulle komma att bli ett instrument som hejdar eller hämmar vad som skulle kunna beskrivas som en naturlig utveckling” (Bjursten 2005 s. 9). Det immateriella kulturarvet kännetecknas av att det är del av en äldre tradition men samtidigt levande och öppet för utveckling och förändring. Att ”skydda” kan i praktiken komma att tolkas som att konservera. Detta skulle kunna få olyckliga konsekvenser eftersom förändring är en förutsättning för levande tradition. Ska det som hamnar på listan kanoniseras och för alltid vara sig likt? Detta är en av anledningarna till att arbetsgruppen anser att ”safeguarding” bättre översätts med tryggande.

Identifiering som erkännande och avskiljande

Konventionstexten ger intryck av att de immateriella kulturarv som ska tryggas och bevaras enbart ska vara ”goda” och att de alltid är positiva för människors identitet och känsla av tillhörighet. Men traditioner är inte alltid av ”godo”. Det som betyder tillhörighet och gemenskap för några kan betyda utanförskap för andra. Att utesluta de mindre positiva sidorna ur vår gemensamma minnesbank skulle innebära en falsk historieskrivning. Kulturarvssektorn i Sverige har aktivt arbetat med vikten av att också bevara och minnas tillvarons svåra sidor (se t.ex. Silvé 2000).

Unescokonventionen föreskriver listor, där kulturella uttryck ska identifieras och förtecknas för att senare rangordnas. Hur ska vi kunna undvika hierarkier? Valdimar Hafstein har i sin avhandling *The Making of Intangible Cultural Heritage* visat hur konventionens listor kan verka normerande och vad som kan hända när traditioner upphöjs till immateriellt kulturarv och utpekats som de rätta (2004). Hans exempel visar hur konventionen redan har lett till att maktrelationer kan frysas, när myndigheter har satt upp regler för vilka som omfattas av vilka kulturarv och hur dessa ska ritualiseras.

De kulturarv som vi delar med varandra kan vara viktiga för känslan av identitet och samhörighet. Ett utmärkande drag för immateriella kulturarv är samtidigt att de sällan är knutna till endast en grupp eller ett område, utan att de sprids och utvecklas i möten. En ”listning” kan få konsekvensen att ett immateriellt kulturarv knyts till ett visst geografiskt område och att invånarna där anses ”äga” det, vilket Hafstein också pekar på med konkreta exempel. Detta kan missbrukas i politiska syften. Det är viktigt att betona att det är mer i världens immateriella kulturarv som förenar oss än som skiljer oss åt.

Kulturarv – demokratisk rättighet

Vad som räknas in i vårt kulturarv är en makt- och demokratifråga (SOU 1999:18, Alzén & Aronsson 2006). Olika etniska och sociala grupper har t.ex. tidigare varit underrepresenterade i våra kulturarvsinstitutioner. Själva kulturarvsbegreppet har också ursprungligen kommit till under en tid när man förde fram nationalstaterna som kulturellt homogena. I förordet till Unescorådets presentation av konventionen beskrivs också kulturarv som bland annat ”nationella traditions- och identitetsbärare”. Men nationella kulturarvsgemenskaper kan också utesluta grupper och nya blandade, mångkulturella former (Klein 1997, 2008). För många av dem som har lämnat ett land för nya sammanhang blir immateriella kulturuttryck extra betydelsefulla. Birgitta Svensson menar i antologin Demokratiskt kulturarv att ”relationen mellan kulturarv och identitetspolitik måste förändras från en situation där kulturarv baseras på homogena konstruktioner med ett folk, en nation etcetera, till dagens komplexa kulturarvsprocesser där lokalt och globalt blandas, liksom socialt och kulturellt” (Svensson 2006 s. 187).

Immateriella rättigheter och upphovsrättsskydd

Frågor om upphovsrätt har återkommande aktualiserats i samband med arbetet kring konventionen. Det är arbetsgruppens uppfattning att konventionens bestämmelser gör klart att det immaterialrättsliga regelverket och upphovsrätten inte inskränker möjligheterna att trygga det immateriella kulturarvet. Omvänt urholkar inte heller konventionen det upphovsrättsliga skyddet.

Arbetsgruppen har valt att översätta det engelska ”safeguarding” med tryggande istället för skyddande bl.a. för att skilja det från det immaterialrättsliga skyddet. Det tryggande som avses i konventionen syftar till att identifiera, dokumentera, bevara, förnya och främja det immateriella kulturarvet för att vidmakthålla det och ge det livskraft. De behov och förväntningar som innehavare och utövare av traditionella kulturyttringarna har kan förmodligen lösas på ett bättre sätt genom tryggande, bevarande och värnande av detta kulturarv snarare än skydd i den immaterialrättsliga bemärkelsen. Konventionen tar inte ställning till om någon bör, eller kan, få ensamrätt till att utnyttja den immateriella traditionella kreativiteten kommersiellt, utan det får lösas inom det befintliga immaterialrättsliga regelverket.

Vilka anspråk på immaterialrättsligt skydd kan finnas?

Olika grupper kan ha olika anspråk på att kunna kontrollera spridning, användning och tillgång till sin traditionella kunskap och sina traditionella kulturella uttryck. Några exempel på sådana anspråk kan vara: skydd för muntligt traderad musik och berättelser, mot obehörig reproduktion, förvanskning, spridning och annat utnyttjande; skydd mot kränkande, nedsättande och kulturellt eller andligt nedlåtande användning av

immateriellt kulturarv; skydd mot imitation av särskilda uttryck i hantverkstraditioner, i synnerhet mot falska och vilseledande påståenden om äkthet och ursprung; krav på att ange källa och skydd mot registrering av traditionella tecken och symboler som varumärken.

Här kan man urskilja två olika typer av skydd. Det ena är ett positivt skydd, som syftar till att öka skyddet för immateriella rättigheter till kulturella uttryck och mot kommersialisering. Det andra anger en form av defensivt skydd, som syftar till att förhindra att andra skaffar sig immaterialrättsligt skydd för dessa traditionella kulturella uttryck. Det defensiva skyddet kan vara viktigare för bärarna av kulturarvet än det positiva skyddet, särskilt när det gäller heliga eller andliga kulturyttringar.

Vilket immaterialrättsligt skydd kan aktualiseras?

Det immateriella kulturarvet är ofta av den art att ingen bestämd upphovsman kan pekas ut. Går det att peka ut upphovsmannen, gäller de vanliga reglerna. För många av de traditionellt överförda kulturarven har skyddstiden gått ut. Avgörande för det s.k. industriella rättsskyddet, för t.ex. varumärken och patent, blir kraven på nyhet och särskiljningsförmåga. De regler som torde få störst betydelse är de s.k. närstående rättigheterna, dvs. för framföranden och det särskilda regelverket för framställningar av ljudinspelningar och för producenter av upptagningar av rörliga bilder.

Det kan uppstå en särskild problematik för rättigheterna till ljud- och bildupptagningar. Dessa rättigheter tillkommer oftast den person som gjort inspelningen eller, på grund av anställningsförhållanden, den personens arbetsgivare. Rättigheterna till dokumentation som ska göras enligt konventionen kan därför komma att tillfalla den person som har utfört dokumentationen eller det museum, arkiv eller institution där han eller hon är anställd. Kulturinstitutionerna och de som kommer att arbeta med dokumentation har därför en nyckelroll i fråga om den strategiska förvaltningen av de immateriella rättigheterna.

Internationella överenskommelser är grundläggande för utformningen av immaterialrätten och de flesta länderna är anslutna. FN:s fackorgan Wipo är huvudansvarigt för immaterialrättskonventionerna och för det världsomspännande samarbetet för skyddet av den intellektuella äganderätten. Wipo och Unesco har inlett ett samarbete med sikte på frågor om balans mellan det immaterialrättsliga skyddet och skydd av det immateriella kulturarvet, eftersom det står klart att de behöver koordinera sina insatser på området.

(Se bilaga 5 för en kortfattad genomgång av immaterialrättsligt skydd.)

Immateriella kulturarv i Sverige

Genom historien förekommer flera beteckningar som åsyftar olika former av immateriella kulturarv, särskilt i samband med epitetet ”folk” – exempelvis folklöre och folkminnen. Ordet ”kulturarv” introducerades i svenska språket i slutet av 1880-talet för att främst beteckna ”vad ett folk o.d. i fråga om (andlig) kultur övertagit av tidigare generationer” (Svenska Akademiens ordbok). Under 1800-talets slut och 1900-talets början användes begreppet ofta för att beteckna stora värden, idéer och konstverk, som också skulle utgöra en sammanhållande, gemensam referensram för nationen. Efter andra världskriget användes inte beteckningen kulturarv under en lång tid (Ronström 2005 s. 96). Kulturarvsbegreppet återkom under 1980- och 1990-talen, ofta i den politiska retoriken. Inledningsvis framförallt för materiella kulturarv och naturarv, först senare om ”immateriella kulturarv” (Bohman 1997).

Nationell verksamhet

Intresset för den immateriella kulturen är genom historien ofta förbundet med olika kulturella och ideologiska rörelser. En nationell verksamhet för att samla immateriell kultur pågick redan under 1600-talets stormaktstid genom de s.k. antikvitetsrannsakingarna. I slutet av 1700-talet och under 1800-talets början väcktes bland det framväxande borgerskapet intresset för folkets seder och bruk, berättelser, sång, musik och dans. Under nationalromantiken formades en svensk identitet, där folklig kultur intog en central ställning. Folkliga kulturelement som var regionalt och lokalt förankrade blev under 1800-talet till nationella symboler. Mot senare delen av seklet väcktes också intresset för olika landskap och deras särdrag, speciellt för namn och dialekter.

Hotad allmogekultur

Under 1800-talet pågick insamlingar främst av kulturhistoriskt intresserade privatpersoner och föreningar. Mot slutet av 1800-talet och 1900-talets början, när många upplevde att det nya industrisamhället tog sig allt synligare uttryck och att den gamla allmogekulturen var hotad, ökade intresset för den äldre folkliga kulturen. Det fanns också en önskan om att bevara det praktiska utövandet av immateriella företeelser. Tanken med friluftsmuseet Skansen, som grundades 1891, var att det skulle vara ett levande museum. Där anordnades uppträdanden och aktiviteter med folklig musik och dans, lekar, berättande och hantverk. Kurser i slöjd och lek gavs på flera platser i slutet av 1800-talet. Syftet var att ge unga meningsfulla sysselsättningar, motion och att föra kunskaper och traditioner vidare till kommande generationer. Intentionerna med de insatser som gjordes för att bevara och förmedla var goda men måste idag problematiseras. Det skedde till exempel ett selektivt urval av det som ansågs vara äkta och genuint. Ibland förvanskades det immateriella kulturarvet också medvetet, för att passa tidens romantiska syn på bondesamhället och samhällets moraliska normer.

Systematisk insamling av folkminnen

”Under det tidiga 1900-talet blomstrade traditionsarkiven”, skriver Fredrik Skott i sin avhandling *Folkets minnen*. En rad samlingar och arkiv upprättades, insamlingar blev mer systematiska. ”På några få decennier införlivades hundratusentals uppteckningar om folkets liv, leverne och minnen i samlingarna vid de stora folklivs- och folkminnesarkiven” (Skott 2008 s. 14). Insamlingen av folkminnen vid Nordiska museet påbörjades under 1870-talet. Arkiven i Göteborg, Lund och Uppsala knöts tidigt till universitet och högskolor. Flertalet ingår nu i Institutet för språk och folkminnen. Folklivsarkivet i Lund hör fortfarande till Lunds universitet. Hos dessa institutioner finns idag samtliga kategorier som räknas upp i konventionstexten representerade. Sammantaget finns hos dem stora delar av Sveriges immateriella kulturarv dokumenterat.

En intensiv insamling ägde rum inom ramen för dessa arkiv under 1930- och 40-talen. Avsikten var att dokumentera bondesamhället, dess kultur och språk. Den ”andliga folkkulturen” stod i centrum; allmogens ”tankar, deras sedvänjor, deras diktning, det, som med ett gemensamt namn kallas folkminnen” (Arill 1921 s. 3). Det insamlade materialet från mellankrigstiden rör till största delen trosföreställningar, seder och olika former av muntliga berättartraditioner. Under 1940-talet iscensattes för första gången flera insamlingsprojekt av stadstraditioner. Under andra världskriget genomfördes också de första mer omfattande undersökningarna av industriarbetares liv och leverne. På 1950-talet började en mer omfattande insamling och dokumentation av det moderna samhället, även i form av ljudinspelningar. Från 1970-talet flyttades fokus alltmer mot samtiden, speciellt i de material som tillkom i samarbete med universiteten, men det finns luckor i samlingarna från det sena 1900-talet och från vår egen tid.

Ideell verksamhet

Intresset för folkkulturen fick bl.a. till följd att det i början på 1870-talet bildades s.k. landsmålsföreningar, som tog på sig uppgiften att samla in och bevara material om dialekter och folkminnen. Dessa föreningar hade ofta studenter som initiativtagare. Efter hand kom föreningarna att institutionaliseras och få statligt stöd. Dessa samlingar ingår nu i arkiven vid Institutet för språk och folkminnen.

I början av 1900-talet bildades också en rad hembygdsföreningar och hembygdsmuseer runt om i Sverige. På lokal nivå arbetade de ideellt för att bevara och förmedla sin bygds historia. Levandegörande och praktiskt utövande av immateriella kulturarv var tidigt en viktig del av deras verksamhet. Sveriges Hembygdsförbund omfattar idag drygt 1 900 hembygdsföreningar.

Den första spelmansstämman arrangerades av Anders Zorn i Gesunda 1906, och spelmansrörelsen växte under kommande decennier och spelmansförbunden bildades.

Sveriges Spelmäns Riksförbund är idag organiserade i 25 landskapsförbund över hela landet. Flera ideella organisationer ägnade sig tidigt åt olika former av immateriell kultur, Svenska ungdomsringen för bygdekultur startade 1920 (nu Svenska folkdansringen); dess verksamhet omfattar såväl sång, musik och dans som dräkt och slöjd, seder och bruk. Folkdansringen ansvarar bl.a. för Zornmärket.

Från slutet av 1960-talet ökade också intresset för folkmusik bland en ny generation, som gärna sökte sina rötter tillbaka i tiden. Under senare delen av 1970-talet startade folkhögskolor utbildningar i folklig sång, musik och dans, flera utbildningar startade inom ramen för landets musikhögskolor. Riksförbundet för folkmusik och dans (RFoD) bildades i början av 1980-talet. RFoD är ett förbund för svensk och invandrad folkmusik, världsmusik och folkdans. Medlemmar är föreningar och enskilda individer, amatörer och professionella. Immateriella kulturarv, som sång, musik, dans och dräkter och traditioner, har från senare delen av 1900-talet ofta en framträdande roll och stor betydelse i landets alla invandrarföreningar.

Hemslöjd

Den första hemslöjdsföreningen bildades 1899, Föreningen för Svensk Hemslöjd, och i början av 1900-talet lades grunden för ett antal hemslöjdsföreningar, som 1912 tillsammans bildade Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund. Syftet var att värna slöjden som en inkomstbringande binäring för landsbygdsbefolkningen, sörja för att slöjdkunskandet levde vidare genom olika utbildningar och kurser samt ombesörja försäljning av den lokalt producerade slöjden till den växande stadsbefolkningen.

I slutet av 1800-talet anställdes de första hemslöjdskonsulenterna, först av Hushållningssällskap men överfördes efterhand till hemslöjdsföreningar där de arbetade nära hemslöjdsbutikerna. Under andra delen av 1900-talet ökade antalet hemslöjdskonsulenter som finansierades med offentliga medel. 1981 inrättades den statliga myndigheten Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH, med en samordnande roll inom hemslöjdsområdet. Hemslöjdskonsulenternas uppdrag har växlat och utvecklats under åren, men grunden är att ta tillvara, utveckla och förnya slöjden ur såväl ett närings- och kulturarvsperspektiv som ett kunskapsförmedlande perspektiv. Att förmedla handens kunskap har blivit allt viktigare i en tid då kunskap inte längre går i arv mellan generationerna på ett naturligt sätt och inte heller finns dokumenterad.

Dialekter och namn

Dialekter och namn har samlats in av Institutet för språk och folkminnen och dess föregångare alltifrån början av 1900-talet, men även ett äldre material finns bevarat. De samlingar som finns idag består främst av uppteckningar av ord och av inspelningar. Ortnamnen speglar det kulturlandskap som de uppstått och utnyttjats i, det landskap

som formats av människornas liv och verksamhet. Många ortnamn är därmed en sorts språkliga fornlämningar som bär med sig meddelanden från människor i det förflutna. Det är därför naturligt att kulturminneslagen, som skyddar våra fornlämningar och andra värdefulla kulturföremål, numera också har en särskild paragraf till skydd för ortnamnen. Sverige är tillsammans med övriga nordiska länder världsledande inom ortnamnsforskningen, och Institutet för språk och folkminnen har världens största ortnamnssamlingar. Stora delar av dessa finns idag tillgängliga över Internet.

Visor och folkmusik

Omkring 1950 började Sveriges Radio dokumentera visor och folkmusik runt om i Sverige. Inspelningsverksamheten pågick in på 1960-talet, och stora samlingar finns i Sveriges Radios arkiv. 1951 grundades Svenskt visarkiv på initiativ av visdiktaren och radiomannen Ulf Peder Olrog och med stöd av bl.a. skeppsredare Sven Salén. Arkivet var från början organiserat i en stiftelse, och dess huvuduppgift var att registrera och systematisera svenskt vismaterial. Under 60-talet ökades de ekonomiska resurserna och arkivet blev en insamlande och inspelande institution. Svenskt visarkiv förstatligades 1970. Administrativt inordnades arkivet i den nya myndigheten Dialekt- och ortnamnsarkiven samt Svenskt visarkiv (DOVA), som omorganiserades 1993 och fick benämningen Språk- och folkminnesinstitutet. Svenskt visarkiv överfördes till Statens musiksamlingar den 1 juli 1999; idag omfattar verksamheten också svensk jazz och äldre populärmusik. Sedan 2006 har Svenskt visarkiv en mångkulturarkivarie anställd med uppgift att dokumentera den kulturella och etniska mångfaldens musikaliska uttryck i Sverige.

Andra arkiv, museer – kulturarvsinstitutioner

De kulturhistoriska museerna har sedan länge förutom föremål också dokumenterat människors minnen kring platser och företeelser. När kulturarvsbegreppet återkom under 1980- och 1990-talen, ökade så småningom också intresset för immateriella kulturarv inom arkiv- och museivärlden.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har ett direkt ansvar för ”god ortnamnsed”, men också för seder och bruk som är kopplade till platser. RAÄ stöder projekt som kan hänföras till det immateriella kulturarvet, såsom det samiska kulturarvet och mångkultur.

Mångkulturellt centrum i Botkyrka, som började sin verksamhet 1987, är en mötesplats för forskning och konstnärliga uttryck kring migration och social och kulturell mångfald. Forskningen är mångvetenskaplig, och dokumentationsverksamheten som bedrivs omfattar olika former av immateriella kulturarv och undersöker bl.a. hur migrationen påverkar Sverige. Genom utställningar, publikationer, konferenser och program presenteras institutionens verksamhet och forskningsresultat.

Nationella minoriteter

De nationella minoriteternas kulturer har genom historien inte dokumenterats i lika stor omfattning och på liknande villkor som svenska majoritetskulturer. De minnen som finns bevarade vid landets arkiv och museer intar ofta ett utifrånperspektiv. Uppgifter om minoriteter bygger då exempelvis inte på samers, romers eller resandens egna utsagor, utan de är många gånger etnocentriska berättelser om dessa grupper – ”de andra”, ”de ovanliga”, de som skiljer sig från mängden. Under 1900-talets sista decennier startade museer som var direkt inriktade mot minoriteters kulturer som Judiska museet och Åtjte Svenskt fjäll- och samemuseum.

Institutet för språk och folkminnen har sedan länge dokumenterat ortnamn samt dialekter och varieteter inom samiska, meänkieli och finska. Språkvårdsavdelningen i myndigheten, Språkrådet, ansvarar för arbetet med finska, romani chib, svenskt teckenspråk och jiddisch, medan Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM) svarar för meänkieli och samiska. Den 1 april 2000 trädde två nya lagar i kraft i Sverige med avsikten att bl.a. stärka de historiska, territoriella minoritetsspråken. Det var lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Bakgrunden är att riksdagen den 2 december 1999 antog regeringens proposition Nationella minoriteter i Sverige. Sverige ratificerade därefter Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. I tillkomsten av lagarna och i åtgärden att ratificera ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen ligger en ambition från statsmakterna att stärka de nationella minoriteterna i Sverige och ge deras språk det stöd som behövs för att de ska hållas levande. Statens kulturråd ger verksamhets- och projektbidrag för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Det ter sig följdriktigt att minoritetsspråkens ortnamn, skrivna med gällande ortografi, används i offentliga sammanhang som på allmänna kartor och vid vägskyltning. Lagarna ersätts den 1 januari 2010 av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

(Se bilaga 8 för en kortfattad presentation av uppdragstagarna.)

4. Kartläggning

Som ett led i kartläggningen av aktörer verksamma inom det immateriella kulturarvsområdet i Sverige, deras roller och eventuella samlingar samt för att få in synpunkter på konventionen och arbetet med den skickade arbetsgruppen, som tidigare redovisats, ut en webbenkät med ett antal frågor. Här följer en sammanfattning och tolkning av enkätsvaren.

Förväntningar, behov, möjligheter att bidra

En övergripande förväntning är att de immateriella kulturarven ska lyftas fram och jämföras med de materiella kulturarven, att fler ska få tillgång till immateriella kulturarv för att därmed väcka ett större intresse och fördjupa allmänhetens kunskap om detta. Man hoppas också att konventionen ska öka intresset för minoritetskulturer.

Offentligfinansierade verksamheter beskriver svårigheterna i att kunna möta förväntningar på insamling, digitalisering och förmedling. Resurserna för att följa förändringar i samhället är bristfälliga. Det som finns samlat i arkiven speglar inte dagens samhälle och dess växande behov av ett bredare synsätt på vad kulturarv är och skulle kunna vara. Det mångkulturella framhålls som ett eftersatt område som är i behov av nya metoder, kompetens och personal. För att det ska vara möjligt att kontinuerligt kunna dokumentera måste insatserna förstärkas.

Ett gemensamt behov handlar om metod. Diskussioner om och utbyte av kunskaper om metoder efterfrågas. När det gäller hantverk och slöjd påpekar flera att kunskapens överlevnad försvåras när slöjdt utbildningarna läggs ned. Här anser man att det behövs en kartläggning av hantverksutövare och kunskapsöverföring.

De företrädare för minoritetskulturer som har lämnat synpunkter pekar också på bristande ekonomiska resurser och på att minoriteternas kulturarv under lång tid inte har ingått i den officiella svenska historieskrivningen. Det immateriella kulturarvet handlar också om rätten att få tolka och definiera sin historia och sitt förflutna och att samla och förvalta sina egna kulturarv. Nationella institutioner för minoritetskulturens immateriella kulturarv efterfrågas.

Genomgående framhålls de svarandes gedigna kunskap och erfarenhet av tradering av immateriellt kulturarv, t.ex. inom slöjd, hantverk, berättartraditioner och folkmusik. Vissa organisationer framhåller nätverk, engagemang och praktisk kunskap som det man kan och vill bidra med. Ett flertal institutioner och organisationer säger sig vilja vara samordnande centrum för kunskapsförmedling, och det finns många förslag och

exempel på metodutveckling och förmedlingsinsatser för traditionell kunskap. Arkiv, mer eller mindre katalogiserade och digitaliserade, finns på många håll i landet och dessa vill man gärna göra kända för såväl forskare som allmänhet.

Engagemanget för konventionen är högt. Många ser hur de kan bidra genom sådant de redan gör eller skulle kunna göra även utan extra finansiering. Genom att området immateriellt kulturarv lyfts fram ökar också intresset för kunskapsuppbyggnad och kunskapsöverföring. Många ser även en möjlighet att uppmärksamma beslutsfattare och allmänhet på de viktiga insamlings-, förvaltnings- och förmedlingsarbeten de utför och skulle kunna utföra.

Listan på konkreta insatser innehåller kurser och seminarier, pedagogiskt arbete och konsulttjänster, kunskapscentrum, samordnande ansvar, opinionsbildning, deltagande i nätverk, samordning av arkiv för att göra dem sökbara och tillgängliga, digitalisering, forskning, dokumentation och insamling, informationsspridning bland medlemmar och intresserade. Att delta i arbetet med definitioner och identifiering av immateriellt kulturarv är något som många säger sig vara intresserade av.

Samordning, genomförande och tillämpning av konventionen i Sverige

Många framhåller att arbetet bör utformas så att alla kulturella uttryck får representation, resurser och lika status. Pengar bör tillskjutas för att arbetet ska bli verkningsfullt. Tydliga uppdrag och en tydlig ansvarsfördelning efterfrågas.

De befintliga institutioner, som på olika sätt handhar de immateriella värdena idag, ses som de bästa att i fortsättningen förvalta dessa frågor. De nätverk och den kunskap som finns inom och runt dessa institutioner innehåller en bred erfarenhet av de aktuella frågorna. Genom att stärka redan befintliga organisationer och deras nätverk, menar man att dessa kunskaper och erfarenheter tas om hand på bästa sätt. En befintlig institution/myndighet på nationell nivå bör få det övergripande och samordnande huvudansvaret och ha i uppdrag att vara sambands- och informationscentral. Delansvar kan fördelas på olika institutioner/myndigheter för de specifika ämnesområdena. Till varje delansvarsområde kan olika organisationer/intressenter knytas.

Att en myndighet som Institutet för språk och folkminnen ansvarar för samordning anses vara en bra lösning. Institutet skulle kunna ha en aktivare utåtriktad roll än tidigare. Som tunga aktörer på statlig nivå ses även Riksarkivet, Nordiska museet, Riksantikvarieämbetet och Nämnden för hemslöjdsfrågor. Läns-hemslöjds-konsulenter bör kunna spela en stor roll i arbetet. Nätverk inom ABM-centrums verksamhet (ett samarbete mellan arkiv, bibliotek och museer i Sverige), Samdok (de kulturhistoriska

museernas sammanslutning för samtidsinriktad insamling, dokumentation och forskning), museernas olika samarbetsråd, hembygdsrörelsen och olika arkivnätverk anses vara bra befintliga strukturer för att ta hand om dessa frågor på ett värdefullt sätt. Lyckade satsningar inom andra områden som man skulle kunna dra lärdom av är Centrum för biologisk mångfald vid Sveriges lantbruksuniversitet, som praktiskt arbetar med konventionen om biologisk mångfald.

I enkätsvaren lyfts fram att det är viktigt att det inte enbart läggs ett bevarandeperspektiv på immateriellt kulturarv utan även ett nyttjandeperspektiv. Det ska vara en resurs för människor idag och komma enskilda människor till gagn, och det ska också komma den fortsatta utvecklingen av samhället till gagn. Detta anses vara viktigt att beakta när samordningsansvaret diskuteras. Man måste fånga in organisationer som representerar utövare inom de aktuella kulturarven. De ideella organisationer som hittills haft en viktig roll för att upprätthålla och utveckla våra immateriella kulturarv bör ges inflytande i kommittéer och beslutande organ. Dessa organisationers arbete bör stärkas genom ökade resurser.

Samarbetet över etniska gränser är något som också anses mycket viktigt. Minoritetsgrupper behöver egna starka kulturinstitutioner för att de bättre än hittills ska kunna samarbeta med övriga berörda kulturinstitutioner.

I svaren påpekas att många aktörer måste samverka i olika konstellationer för de ganska disparata frågor och problem som är knutna till de immateriella kulturarven. Det bör bildas nya nätverk mellan skolor, olika institutioner och andra som arbetar med traditioner. Det bör skapas en övergripande helhetssyn med samordning för utbildningsinstanser från grundnivå till högre nivåer och anordnas gemensamma vidareutbildningar. Det är viktigt att både kunna bevara och skapa ny kunskap liksom att arrangera regelbundna konferenser, träffar, seminarier och möten både inom respektive fokusområde och övergripande där alla områden är representerade. Kontinuerlig informationsverksamhet exempelvis genom att bygga upp en nationell hemsida och en gemensam webbplats är ett önskemål från flera håll liksom ett diskussionsforum via Internet och nyhetsbrev om aktuella händelser och frågor.

Något som också understryks är att tillgången till kulturarv är en demokratisk rättighet, som måste gälla alla. Det finns en risk att utpekande av nationella immateriella kulturarv kan medföra positiva effekter för de utpekade företeelserna, men att de som inte väljs ut i processen istället påverkas negativt. Om detta inte beaktas noga så kan konventionen riskera att bli kontraproduktiv.

Förslag om att lyfta fram ett gemensamhetsperspektiv med lokala varianter, istället för att göra förteckningar över enskilda företeelser och hur dessa framträder lokalt, kan läsas ut i svaren. Det skulle kunna bidra till att vi dels slipper kontroverser om vem som

”äger” en viss företeelse eller vilken som är mest genuin, dels kan förhindra att konventionen bidrar till att ta död på företeelser genom att stadfästa ett visst fram- eller utförande som det enda riktiga.

I kommentarerna framhålls att de olika kulturformerna behöver olika typer av insatser även om mycket är sammanlänkat. Sverige har ett internationellt sett mycket rikt kulturarv, inte minst med avseende på traditionellt hantverkskunnande. En annan sak som framhålls som angelägen är att man inte enbart fokuserar på det exotiska, utan att vardags-kunskaper och färdigheter också införlivas i dokumentationen.

Det finns även en historisk dimension i landskapet som anses behöva beaktas bättre vid planerade landskapsförändringar, och konventionen bör koordineras med implementeringen av Landskapskonventionen och konventionen om skydd för ursprungsbefolkningar.

Sverige i ett globalt perspektiv

Många svar betonar vikten av att utveckla internationella och globala nätverk, utbyten och kontakter. Konventionens karaktär uppmuntrar till samarbete över gränserna, och kulturinstitutionernas internationalisering bör öka. Kulturrådets möjligheter att fördela bidrag till internationellt kulturutbyte och interkulturell verksamhet har stor betydelse. Det finns också redan idag etablerade organisationer/institutioner som man borde kunna utnyttja t.ex. Sida, Unesco, Samp (Afrikansk-svenska museinätverket), olika EU-organ och Nordisk Hantverksforum. På musikens område finns även International Council for Traditional Music (ICTM) och European Seminar in Ethnomusicology (ESEM). Båda dessa organisationer har anknytning till Unesco som s.k. NGO:er.

Några svar pekar på att det immateriella kulturarvet inom området ”traditional craftsmanship” för människor samman i själva görandet, oavsett språk och att detta är ett fantastiskt verktyg för integration och förståelse mellan olika kulturer. Genom gränsöverskridande dokumentationsprojekt kan man skapa möjligheter för utövare från olika länder att mötas och utbyta erfarenheter. Detta ger deltagarna möjlighet att se gemensamma kunskapsområden på samma gång som det kommer att visa upp en mångfald av regionala särarter.

Det påpekas från flera håll att Sverige borde kunna bistå andra länder och folkgrupper med metoder och kunskaper som bidrar till att skydda det immateriella kulturarvet. Sverige har väl etablerade strukturer och organisationer för att bevara, trygga och tillgängliggöra såväl det materiella som det immateriella kulturarvet i jämförelse med många länder i tredje världen. Vi skulle kunna bidra med utbildningsinsatser, experter och att andra resurser ställs till förfogande för dokumentation och metodutveckling.

Sverige har mycket att lära ut men vi har också en hel del att lära av andra. I samarbete med andra länder/andra kulturer kan vi få en bättre bild av och ett rikare synsätt på det egna immateriella kulturarvet. Kunskap och traditioner som liknar våra, men som gått förlorade i Sverige kan vi kanske återfinna i andra länder, glömd kunskap kan återupptäckas genom utbyte med andra länder där den kunskapen fortfarande är levande och är en del av vardagen. Ömsesidigheten i utbytet betonas. Sverige kan i internationella samarbeten bidra med erfarenheterna av metoder från en lång tradition av dokumentation och forskning, organisation och teknik på det immateriella kulturarvets område. Andra länder kan hjälpa oss att förstå och hitta tillbaka till kunskaper om ett rationellt och resurssnålt sätt att vårda såväl natur- som kulturarvet omkring oss.

Några svar understryker vikten av att vi tar vara på invandrade kulturer som finns i Sverige och minoritetskulturer. Ett mångkulturellt Sverige kräver att invandrarnas historia och levnadssätt berättas. Kulturarvet behöver inte vara nationellt bundet, t.ex. kan invandrargrupperns förvaltande av ett mångårigt kulturarv i ursprungslandet vara värt att bevara i det nya landet. Vi bör bidra till att en kulturell mångfald säkerställs och att minoritetskulturer får stöd för sitt fortbestånd på global nivå.

5. Sammanfattande slutsatser

Genom en lång historia och värdefulla samlingar, genom de kunskaper, erfarenheter och engagemang som finns om och kring immateriella kulturarv har Sverige grundförutsättningar att leva upp till konventionens krav. Den kartläggning som har gjorts visar på tillgångar, men också på brister och behov. Att anta konventionen kan leda till att trygga förutsättningarna för det immateriella kulturarvet.

Tillgångar – brister och behov

Stora samlingar immateriellt kulturarv i Sverige finns vid Institutet för språk och folkminnen med avdelningar i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala, vid Nordiska museet i Stockholm och Folklivsarkivet i Lund, vars verksamheter är speciellt inriktade mot detta fält. Flera av dessa institutioner har redan ett etablerat samarbete. Mer specialinriktad verksamhet finns dessutom vid Nämnden för hemslöjdsfrågor, Skansen och Statens musiksamlingar. Därtill finns avsevärda samlingar vid Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet samt landets alla arkiv och museer.

Övervägande delen av de aktörer som har bidragit med synpunkter under kartläggningsarbetet önskar samarbeten och vill delta i arbetet på olika sätt. Inom hembygdsrörelsen, andra föreningar, intresseorganisationer och nätverk finns ett stort engagemang och kunskap omkring olika former av immateriella kulturarv. Det praktiska utövandet av hantverk, berättande, musik och dans har plattformar inom de ideella föreningarna, men också vid landets folkhögskolor, eftergymnasiala utbildningar/yrkeshögskolan och musikinstitutioner.

Specialinriktade kurser för folkmusikpedagoger förekommer vid landets musikhögskolor och renodlade hantverksutbildningar på högskolenivå vid Carl Malmsten – Furniture Studies, Linköpings universitet och DaCapo – Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet. Studier av immateriella kulturarv ingår som delmoment i ämnen som kulturvård, etnologi, historia, kulturvetenskap, socialantropologi och musikvetenskap vid universitet och högskolor, delvis dock marginellt. Där pågår också teoretiska och metodiska diskussioner samt en kritisk granskning av begrepp som kulturarv. Utmaningar och frågor som kan väckas i anslutning till konventionstexten – och som har beskrivits i inledningen – har problematiserats och diskuterats i vetenskapliga sammanhang inom ramen för universiteten och högskolorna.

Kulturarvsinstitutioner med uppdrag att bevara och förmedla immateriella kulturarv pekar på att omvärlden idag är så komplex att de inte har möjlighet att verka i den takt som skulle behövas. En stor del av dem som har svarat på enkäten menar att insatserna

måste förstärkas för att Sverige ska kunna förverkliga målen med konventionen. Landets minoritetsgrupper, vilkas kulturarv tidigare har varit underrepresenterade, behöver särskilt uppmärksammas. Utvecklingen mot ett mer mångkulturellt samhälle är något gemensamt nytt, som kräver extra insatser. Andra stora utmaningar handlar om metod- och teknikutveckling, särskilt digitalisering av samlingar, samt förmedling och kunskapsöverföring. Behov av insatser på utbildningsområdet är något som särskilt poängteras inom hemslöjds- och hantverksområdet. Här efterlyses utbildning och forskning som ger utrymme för experiment och otraditionella lösningar.

Många av dem som har deltagit i enkätundersökningen och medverkat under seminarieserien förväntar sig en uppvärdering av detta fält. Det finns en förhoppning om att konventionens genomförande ska medföra förstärkta möjligheter att verka inom området. De som har svarat på enkäten efterfrågar dels samarbeten, dels olika former av stöd för verksamheten.

Konventionen syftar uttryckligen till att höja medvetandet om det immateriella kulturarvet. Identifieringen ska ske i nära samverkan med berörda grupper, ”communities”. Det innebär att både traditionsbärargrupper, utövares och experters uppfattning om vad som idag är levande immateriellt kulturarv ska väga tungt vid identifieringen. Arbetsgruppen menar att det därför är viktigt att finna nya vägar till ett aktivt och intensivt samarbete mellan institutioner och ideella organisationer. Detta kräver nya samarbetsformer.

Arbetsgruppens sammanfattande slutsats är att det idag finns en god grund att stå på, men också flera utmaningar; för att förverkliga konventionen krävs dels medel för samordning, dels medel för särskilda insatser.

6. Förslag till genomförande av konventionen

Handlingsalternativ

Arbetsgruppen ser tre huvudsakliga handlingsalternativ.

1. *Inget genomförande.* Detta innebär att avstå från att ratificera konventionen. Några av remissinstanserna är tveksamma till om Sverige ska ratificera konventionen och anser att konsekvenserna av ett genomförande behöver utredas ytterligare. Regeringsuppdraget är uttryckligen att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av konventionen, inte om den ska införas. Arbetsgruppen har därför inte närmare behandlat detta alternativ i sitt förslag.

2. *Minimalt genomförande.* Detta innebär att Sverige tillträder konventionen med lägsta möjliga ambitionsnivå. I princip genomförs endast de formalia som är nödvändiga för att Sverige ska leva upp till sina åtaganden enligt konventionen. Mycket små eller inga förändringar genomförs i praxis. Det innebär en snabb process till låga kostnader, men den uppenbara nackdelen är att ratificeringen av konventionen då riskerar att uppfattas som verkningslös och att de möjligheter som konventionen erbjuder inte utnyttjas. Arbetsgruppen har därför inte utvecklat detta handlingsalternativ.

3. *Helt genomförande.* Ett antal myndigheter eller motsvarande organisationer får i uppdrag att utveckla de verktyg som konventionen ger för att trygga det immateriella kulturarvet. Utifrån de resonemang som har förts i arbetsgruppen och med viktiga bidrag från olika instanser via webbenkäten, anpassas åtgärderna efter svenska förhållanden. Konventionen implementeras genom att ansvaret fördelas på olika myndigheter med en samordnande sådan och att andra intressenter knyts till dessa. Förutom samordning innebär detta alternativ att ytterligare resurser till särskilda insatser och åtgärder för att trygga det immateriella kulturarvet tillförs. Detta är arbetsgruppens förslag och utvecklas här nedan.

Helt genomförande – arbetsgruppens förslag

En ratificering av konventionen innebär dels att ett antal generella och speciella krav ställs på Sverige som nation, dels ett antal rekommendationer, som kan hanteras med högre grad av självständig bedömning av deras tillämpbarhet. Arbetsgruppen har gjort en genomgång av hur konventionen förhåller sig till gällande svensk rätt (se bilaga 6 och 7). Enligt arbetsgruppens mening överensstämmer svensk rätt med innehållet i konventionen, varför det i princip inte krävs någon ny lagstiftning för att Sverige ska kunna ratificera den.

Konventionen kräver också att ratificerande land ska ”vidta de åtgärder som behövs för att trygga skyddet för de immateriella kulturarv som finns inom dess territorium” (artikel 11). Arbetsgruppen anser att Sverige redan i allt väsentligt uppfyller detta. I svensk rätt finns redan ett starkt skydd för många av de immateriella kulturarven i Sverige och flera främjande regelverk (se bilaga 6). Regeringsformen ger ett grundläggande skydd för rätten till bl.a. språk och kultur.

Arbetsgruppen förordar att konventionen ratificeras och att konventionens regler och rekommendationer genomförs på ett metodiskt sätt. Gruppen koncentrerar förslaget till att gälla en organisation som ska kunna vidta de åtgärder som kan komma att krävas i sammanhanget. Det betyder att gruppen inte strävat efter att ge svar på den mängd frågor som kan aktualiseras av konventionen, utan istället föreslås en arbets- och ansvarsfördelning för hur sådana frågor framöver ska kunna hanteras och besvaras.

Arbetsgruppen anser att ett fortsatt arbete för att tillämpa konventionen i Sverige kan och bör vara en uppgift för redan existerande myndigheter/liknander. Någon ny myndighet behövs inte. Svaren på enkäten visar en bred samstämmighet i denna fråga.

Organisatoriskt förordar arbetsgruppen en modell med en samordnande myndighet och ett antal myndigheter/motsvarande organisationer med ansvar för olika fackområden som s.k. expertnoder. För den samordnande myndigheten bör det uttryckligen finnas en skrivning om ansvaret för de immateriella kulturarven i myndighetens instruktion. För de områdesansvariga kan det däremot räcka med regeringsuppdrag eller uppdrag enligt regleringsbrev. Givetvis kan detta även lösas på andra sätt som regeringen bestämmer.

Den samordnande myndigheten får huvudansvaret för konventionens genomförande i Sverige, för att identifiera och definiera olika delar av de immateriella kulturarv som förekommer i Sverige, att ha överblick över företeckningar över dessa kulturarv samt att kontinuerligt svara för uppdatering av förteckningsläget i enlighet med överenskomna principer. Den samordnande myndigheten får dessutom ansvar för att fördela projektmedel för särskilda insatser och åtgärder. Myndigheten ska också samordna underlagen för återrapporeringen till Unesco om de åtgärder som vidtagits.

Som stöd för den samordnande myndigheten utses myndigheter/motsvarande med tydligt ansvar för sina fackområden och intressesfärer, expertnoder. Dessa kopplas också till konventionens huvudområden (muntliga traditioner och uttryck, däribland språket som förmedlare av det immateriella kulturarvet; framföranden (performanser); sociala sedvänjor, riter och högtider; kunskap och sedvänjor rörande naturen och universum; traditionell hantverkskunskap). Expertnoderna ska knyta till sig aktörer inom samma område. Dessa ska i sin tur representera bevarande, dokumentation, kunskapsöverföring, utbildning, forskning, förmedling och utövande. Aktörerna kan bestå av arkiv, museer och andra kulturarvsinstitutioner, universitet, folkhögskolor,

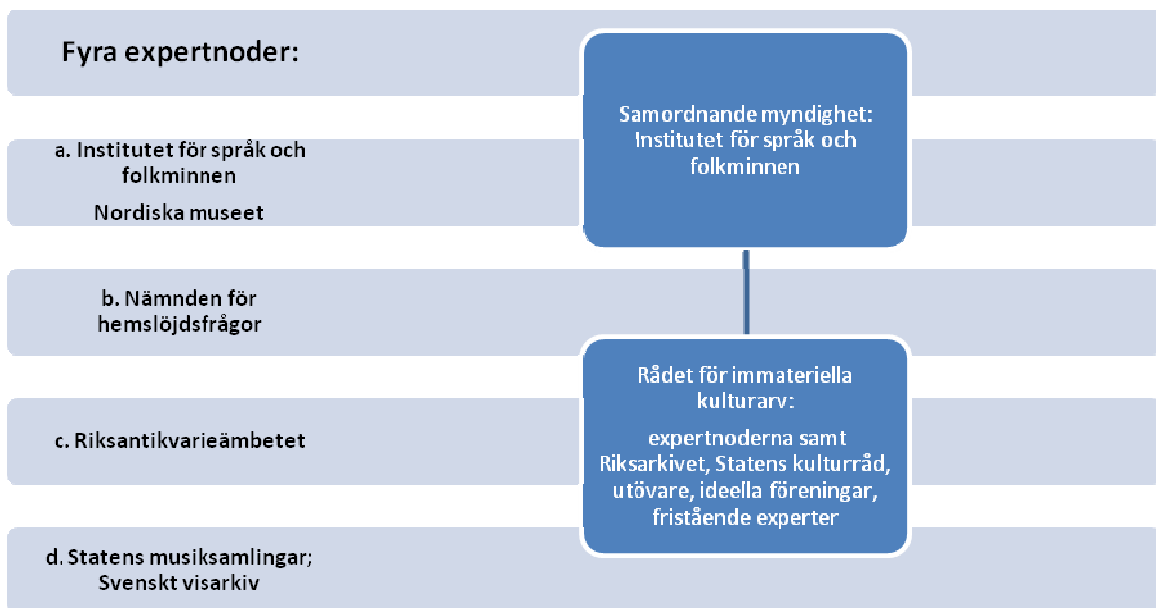
ideella föreningar och andra utövande grupper. Särskild vikt ska läggas vid att till dessa nätverk knyta institutioner, föreningar och nätverk kopplade till Sveriges minoriteter och invandrandrargrupper. Det är en fördel om redan etablerade nätverk kan utnyttjas.

Den samordnande myndigheten ska också vara ett stöd till expertnoderna vad beträffar metodiska frågor och anordna forum för metodutveckling. I detta arbete bör den samordnande myndigheten å ena sidan knyta till sig olika aktörer som arkivmyndigheter, universitet och andra utbildningsinstitutioner med flera, å andra sidan dem som har behov av metodutveckling.

Arbetsgruppen föreslår slutligen inrättandet av ett råd för immateriella kulturarv i Sverige. Rådet bör förutom nodmyndigheterna samt representanter från Riksarkivet och Statens kulturråd innehålla företrädare för utövare och ideella organisationer samt fristående experter. Rådet blir ett viktigt forum för övergripande och gränsöverskridande frågor samt internationella kontakter, ett stöd för samordningsmyndigheten och får en betydande roll i arbetet med anmodade nationella förteckningar och de internationella listorna över representativa respektive hotade immateriella kulturarv. Nodansvariga myndigheter/motsvarande samt Riksarkivet och Statens kulturråd bör utse sina representanter i rådet medan övriga representanter kan utses av regeringen.

Förslag till ansvarsfördelning

Arbetsgruppen föreslår att Institutet för språk och folkminnen får samordningsansvaret och att Nordiska museet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet och Statens musiksamlingar genom Svenskt visarkiv blir nodansvariga myndigheter/institutioner inom sina respektive fackområden. Det gemensamma ansvaret är att bevaka att det immateriella kulturarvet tryggas och att konventionen implementeras i Sverige. Ansvarsområden fördelas mellan berörda institutioner. Arbetet ska genomföras i samarbete med olika aktörer inom området.

Eftersom det immateriella kulturarvet enligt konventionstexten ska utgöras av det som människor erkänner som en del av sitt kulturarv, innebär detta att arbetet kan komma att omfatta ett oöverskådligt antal kulturella uttryckssätt. Det är svårt att på förhand föreslå en ansvarsfördelning som innebär att dessa olika fält strikt delas upp mellan myndigheter och organisationer. Ansvaret måste också delas och fördelas enligt andra grunder.

Den samordnande myndigheten, noderna och rådet för immateriella kulturarv ska ta ett samlat ansvar för att olika former av immateriella kulturarv tryggas, vidareförs och levandegörs. De ska särskilt uppmärksamma landets minoritetsgrupper. Dessutom fördelas ansvaret mellan den samordnande myndigheten och noderna enligt nedan:

- a) Institutet för språk och folkminnen ska i samarbete med Nordiska museet ha ett samlat ansvar för immateriella kulturarv som muntliga traditioner, sociala sedvänjor, tankemönster och ritualer. Arbetet ska genomföras inom redan etablerade samarbetsformer med exempelvis Folklivsarkivet i Lund och Mångkulturellt centrum. Nordiska museet tar ett speciellt ansvar för tillhörande föremål. Institutet för språk och folkminnen har dessutom ett speciellt ansvar för språk, namn och dialekter.
- b) Nämnden för hemslöjdsfrågor ska i samarbete med Skansen särskilt uppmärksamma immateriella kulturarv som bygger på handens kunskaper.
- c) Riksantikvarieämbetet ska särskilt uppmärksamma immateriella kulturarv som hör samman med kulturmiljö i anslutning till ortnamn, skötsel frågor och traderad kunskap samt platsspecifika berättelser.

- d) Svenskt visarkiv ska särskilt uppmärksamma immateriella kulturarv som rör expressiva uttrycksformer i form av sång, instrumentalmusik och dans.

Ett viktigt arbetssätt för noderna blir att till sig knyta nätverk av intressenter, aktörer och experter inom respektive område (se exemplet nedan). Med nödvändighet kommer ansvarsområden att överlappa varandra, vilket innebär att en och samma aktör kan komma att ingå i flera nätverk. Det innebär även flexibilitet över tid och efter behov.

I genomförandefasen utarbetas först en handlingsplan som successivt ska revideras. Genom återkommande uppföljningar kontrolleras hur handlingsplanen fungerar, och resultaten utnyttjas för att förbättra systemet.

Ovanstående modell ska ses som ett exempel på hur ett nätverk kan se ut. Det har tagit sin utgångspunkt i ett redan etablerat samarbete, som har initierats av Skansen efter uppdrag i regleringsbrev 2008 angående hantverkets överlevnad. I modellen har nätverket utökats med Sameslöjdstiftelsen, en organisation som representerar slöjden inom en minoritetskultur, och Mångkulturellt centrum. Vid behov kan ytterligare kompetens adjungeras till noden.

Förteckningar och listor över immateriella kulturarv

De nationella förteckningar över immateriella kulturarv som Sverige enligt konventionens artikel 12 ska sammanställa borde inte utgöra några problem. Sverige har enligt konventionstexten möjlighet att genomföra detta på ett sätt som är anpassat till nationella förhållanden, och arbetet har en god grund i de register och förteckningar som redan föreligger och som kan utökas inom den föreslagna organisationsmodellen. Vad gäller konventionens krav på internationella listor över representativa och hotade kulturarv vill arbetsgruppen framhålla följande.

Arbetsgruppen ser flera problem med konventionens krav på listor över representativa och hotade kulturarv. En risk med att sätta upp immateriella kulturarv på listor är att det som hamnar på listorna är, eller blir, en konserverad uppvisningsföreteelse, snarare än en levande tradition. De konkreta expressiva uttrycken omskapas ständigt, precis som konventionstexten säger. Under rubriken Utmaningar har vi tidigare diskuterat flera problem i anslutning till detta. Vi föreslår ett mer öppet förhållningssätt, där själva insatserna är viktiga, inte listorna i sig. Listorna skulle förslagsvis kunna utgöras av bredare områden eller kategorier som exemplifieras. En utgångspunkt för det fortsatta arbetet med konventionens genomförande i Sverige bör vara att inte betrakta något som fasta, slutgiltiga former, utan att kontinuerligt bevara, förmedla och föra vidare utan att låsa fast. Våra immateriella kulturarv måste också i framtiden kunna förmedla olika tiders, platsers och människors sätt att tänka.

Finansiering

Det fortsatta arbetet med att implementera konventionen i enlighet med arbetsgruppens förslag bör huvudsakligen kunna ske inom ramen för berörda myndigheters befintliga uppdrag och resurser. En viss förstärkning för att administrera den föreslagna organisationen är dock nödvändig. Vid den samordnande myndigheten bör ett sekretariat omfattande 1,5 tjänster inrättas. Därtill beräknas vissa driftskostnader för bl.a. Rådet för immateriella kulturarv. Sammantaget föreslås 1,3 miljoner kronor per år tillföras den samordnande myndighetens förvaltningsanslag.

Den samordnande myndigheten föreslås även tillföras – som nytillskott, inte omfördelning – projektmedel på inledningsvis 5 miljoner kronor per år för särskilda insatser och åtgärder inom området.

Vid respektive nodansvarig myndighet/institution beräknas behovet av förstärkning för administrativa merkostnader vara ca 300 000 kronor per år.

7. Källor och litteratur

- Alzén, Annika & Aronsson, Peter (red.) 2006: *Demokratiskt kulturarv? Universella värden, lokala praktiker*. Tema kultur och samhälle.
- Arill, David 1921: Anvisningar för folkminnesuppteckning. Göteborg. (Särtryck ur *Jordbrukare-Ungdomens Förbunds Handbok 3:Handledning för bygdeskrivare och folkminnessamlare*. Färgelanda).
- Aronsson, Peter 2006: ”Demokratiskt kulturarv – nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker”. I: Alzén, Annika & Aronsson, Peter (red.) *Demokratiskt kulturarv? Universella värden, lokala praktiker*. Tema kultur och samhälle.
- Bjursten, Peder 2005: ”Sveriges arbete med konventionen”. I: *Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet*. Bakgrund, Sveriges arbete med konventionen, synpunkter och tankar. Svenska Unescorådets skriftserie nr 1/2005.
- Bohman, Stefan 1997: ”Vad är museivetenskap, och vad är kulturarv?” I: Palmqvist, Lennart & Bohman, Stefan (red.) *Museer och kulturarv*. Stockholm.
- Hafstein, Valdimar Tr. 2004: *The Making of Intangible Cultural Heritage: Tradition and Authenticity, Community and Humanity*. Berkeley.
- Klein, Barbro 1997: ”Tillhörighet och utanförskap: om kulturarvspolitik och folklivsforskning i en multietnisk värld”. I *RIG 1997:1-2*, s. 15-32.
- Klein, Barbro 2008: ”Cultural Heritage, cultural diversity and museums in Sweden: some critical reflections”. I: *Scandinavian Museums and Cultural Diversity* (Kathrine Goodnow & Haci Akman, red.). New York.
- Lilja, Agneta 1996: *Föreställningen om den ideala uppteckningen. En studie av idé och praktik vid traditionsinsamlade arkiv. Ett exempel från Uppsala 1915 – 1945*. Uppsala.
- Lowenthal, David 1998: *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Cambridge.
- Medelius, Hans, Nyström, Bengt & Stavenow-Hidemark, Elisabeth (red). 1998: *Nordiska museet under 100 år*. Stockholm.
- Ronström, Owe 2005: ”Memories, Tradition, Heritage”. I Palmenfelt, Ulf & Ronström Owe: *Memories and Visions*. Tartu.
- Silvén, Eva 2000: ”I förskingringen”. Ur *Aktuellt från Forskningscentrum och Institutet för folklivsforskning, Nordiska museet 2000:4*.

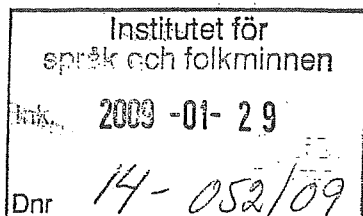
- Skott, Fredrik 2008: *Folkets minnen. Traditionsinsamling i idé och praktik 1919 – 1964*. Institutet för språk och folkminnen och Göteborgs universitet.
- SOU 1999:18: Frågor till det industriella samhället. Slutbetänkande av Utredningen om en statlig satsning på det industriella kulturarvet. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Svensson, Birgitta 2006: ”Identifiering och kategorisering. Om det kulturella erkännandets möjligheter och begränsningar”. I: Alzén, Annika & Aronsson, Peter (red.) *Demokratiskt kulturarv? Universella värden, lokala praktiker*. Tema kultur och samhälle.
- Thorbjörnsson, Hans (red.) 1990: *Nääs och Otto Salomon*. Helsingborg.
- Unescos konvention om skydd för det immateriella kulturarvet. Bakgrund, Sveriges arbete med konventionen, synpunkter och tankar* 2005: Svenska Unescorådets skriftserie nr 1/2005.
- Wendland, Wend 2004: *Intangible Heritage and Intellectual Property: challenges and future prospects*. Museum International, no. 221–222 (vol. 56, no. 1–2, 2004).

8. Bilagor

- 1. Regeringsuppdraget**
- 2. Upprop med webbenkät**
- 3. Referat från seminarieserien ”Att bevara det ogripbara”**
- 4. Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet, engelsk version**
- 5. Allmänt om immaterialrättsligt skydd**
- 6. Sveriges åtaganden enligt konventionen**
- 7. Sammanställning av relevanta lagar och förordningar**
- 8. Beskrivning av uppdragstagarna**
- 9. Lista över vilka som svarat på webbenkäten**

Kulturdepartementet

Regeringsbeslut

5

2009-01-22

Ku2009/98/KT

Institutet för språk och folkminnen
Box 135
751 04 UPPSALA

BILAGA 1

Uppdrag att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet

Ärendet

Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet antogs av Unescos generalkonferens 2003 och trädde i kraft 2006. Sverige har ännu inte ratificerat konventionen.

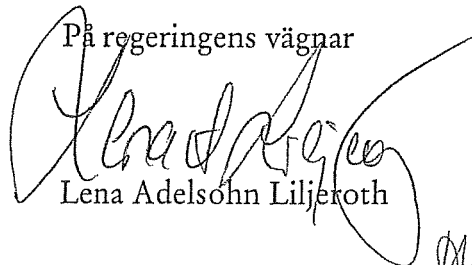
Regeringens beslut

Institutet för språk och folkminnen, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Stiftelsen Nordiska museet får i uppdrag att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet. I uppdraget, som ska ske i samråd med övriga berörda aktörer, ingår en översyn av ansvarsfördelningen mellan myndigheter och andra aktörer när det gäller frågor om det immateriella kulturarvet. Institutet för språk och folkminnen ska vara sammankallande och samordna redovisningen som ska lämnas till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 1 december 2009.

Regeringen beviljar Institutet för språk och folkminnen ett bidrag på 100 000 kronor för arbetet med uppdraget att ta fram ett förslag till nationellt genomförande av Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet.

Kostnaden ska belasta det under utgiftsområde 17 uppförda anslaget 1:2, anslagspost 6. Rätten att rekvirera medel upphör den 30 juni 2009.

En redovisning av bidragets användning ska inlämnas till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) senast den 15 december 2009. Medel som inte har använts för ovannämnt ändamål ska betalas tillbaka till Regeringskansliet.

På regeringens vägnar

Lena Adelsöhn Liljeroth

Helene Nilsson

Likalydande till

Statens kulturråd
Riksarkivet
Riksantikvarieämbetet
Nämnden för hemslöjdsfrågor
Stiftelsen Nordiska museet

Kopia till

Utrikesdepartementet/MU
Finansdepartementet/BA
Utbildningsdepartementet/IS
Regeringskansliets förvaltningsavdelning
Uppsala universitet, Centrum för biologisk mångfald
Kungl. biblioteket
Statens historiska museer
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde
Naturhistoriska riksmuseet
Statens museer för världskultur
Livrustkammaren och Skoklosters slott med
Stiftelsen Hallwylska museet
Statens maritima museer
Arkitekturmuseet
Statens musiksamlingar
Statens försvarshistoriska museer
Moderna museet
Stiftelsen Tekniska museet
Stiftelsen Arbetets museum
Stiftelsen Skansen
Stiftelsen Åtte, Svenskt fjäll- och samemuseum
Amatörkulturens samrådsgrupp (ax)
Sveriges Hembygdsförbund

Uppsala i april 2009

Hur ska Sverige skydda det immateriella kulturarvet? Var med och påverka!

FN-organet Unesco har tagit fram en konvention om hur människors minnen, berättelser, traditioner, ritualer, folkmusik, dans, språk och andra immateriella kulturarv ska kunna skyddas. Sverige planerar att ansluta sig till konventionen. Institutet för språk och folkminnen har tillsammans med Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Stiftelsen Nordiska museet fått regeringens uppdrag (bifogas) att ta fram ett förslag till genomförande och ansvarsfördelning. Institutet för språk och folkminnen ska vara sammankallande och samordna redovisningen, som ska lämnas till Regeringskansliet senast den 1 december 2009.

Konventionens syften berör områden som bevarande, kunskapsöverföring, forskning, förmedling och internationella samarbeten. Den ställer också krav på att förteckningar över immateriella kulturarv ska upprättas. Vi vill därför göra en översiktlig kartläggning av vilka institutioner och andra aktörer som är verksamma inom olika områden och vi önskar ta del av era tankar och idéer om hur konventionen kan genomföras. Besvara frågorna nedan så snart som möjligt, men senast den 10 juni 2009.

Lämna helst synpunkterna via vårt webbformulär på www.sofi.se/unesco eller skicka dem per post till *Institutet för språk och folkminnen, Box 135, 751 04 Uppsala*. Märk kuveret *Unescokonventionen*.

Tack för din medverkan!

Ingrid Johansson Lind
generaldirektör

1. Uppgiftslämnare (namn och eventuell organisation).
2. Vilka delar av det immateriella kulturarvet är ni verksamma inom?
3. Beskriv kortfattat er roll och eventuella samlingar.
4. Vilka insatser har ni gjort/vad gör ni nu?
5. Vilka brister och behov ser ni?
6. Vilka är era förväntningar på konventionen?
7. Vad kan ni bidra med?
8. Hur bör arbetet med det immateriella kulturarvet i Sverige samordnas?
9. På vilket sätt tycker ni att konventionen bäst kan genomföras och tillämpas i Sverige?
10. Hur ska Sverige verka i ett globalt perspektiv?
11. Ytterligare synpunkter.

Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet (*Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*) finns i en fullständig engelsk text på Unescos hemsida www.unesco.org/culture/ich/index.php?pg=00006 En kort svensk beskrivning och sammanfattning finns nedan.

Vill ni veta mer? Kontakta Leif Nilsson på telefon 018-65 21 71 eller via e-post leif.nilsson@sofi.se.

SKYDD AV DET IMMATERIELLA KULTURARVET

Unesco antog vid sin generalkonferens 2003 en konvention för skydd av det immateriella kulturarvet (*Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*). Med immateriellt kulturarv förstås enligt konventionstexten ett kulturarv som överförs mellan generationer. I första hand ska kulturarv som är hotade säkerställas. Med skydd menas åtgärder för att trygga det immateriella kulturarvets fortbestånd genom bl.a. dokumentering, forskning och bevarande.

För närvarande har över hundra länder ratificerat konventionen. Inför en svensk ratificering av konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet krävs en genomgång av de konsekvenser som konventionen kan väntas få vid den nationella hanteringen av frågorna.

Denna konvention är avsedd att komplettera Unescos konvention till skydd för världens natur- och kulturarv ("Världsarvskonventionen"), som antogs 1972 och handlar om skydd för det materiella kulturarvet. I den nya konventionen definieras immateriellt kulturarv som "sedvänjor, framställningar, uttryck, kunskap, färdigheter – liksom tillhörande verktyg, föremål, artefakter och kulturella platser – som samhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner såsom utgörande del av sitt kulturarv. Detta immateriella kulturarv, som överförs från generation till generation, återskapas fortlöpande av samhällen och grupper i förhållande till deras omgivning, deras ömsesidiga förhållande till naturen och deras historia och ger dem en känsla av identitet och kontinuitet, och främjar därigenom respekten för kulturell mångfald och mänsklig kreativitet."

De områden som täcks av konventionen innefattar a) muntliga traditioner och uttryck, däribland språket, b) scenkonsterna, c) sociala sedvänjor, riter och högtider, d) kunskap och sedvänjor rörande naturen och universum samt e) traditionell hantverksskicklighet. På alla dessa områden är utförandet avhängigt av färdigheter och kunskaper och inte ett konkret föremål.

Konventionen syften är att a) skydda det immateriella kulturarvet, b) trygga att berörda samhällens, grupper och enskilda personers immateriella kulturarv respekteras, c) höja medvetandet på det lokala, det nationella och det internationella planet om det immateriella kulturarvets betydelse och trygga ömsesidig uppskattning av det samt d) främja internationellt samarbete och bistånd.

Konventionen berör också följande frågor: sambanden mellan materiellt och immateriellt kulturarv, innebörden av ett levande och föränderligt immateriellt kulturarv med gränsöverskridande karaktär, metoder för skydd av detta kulturarv och nödvändigheten av samordning mellan lokala, nationella och internationella instanser för att åstadkomma detta skydd.

Konventionen föreskriver bl.a. ett omfattande inventeringsarbete för att identifiera och definiera det immateriella kulturarvet, både på det nationella och det internationella planet. Regeringarna i de länder som skrivit på konventionen ska enskilt eller tillsammans med andra regeringar nominera företeelser till dels en representativ lista över "The Intangible Cultural Heritage of Humanity", dels en lista över "Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding". En kommitté utvärderar sedan förslagen och beslutar om vad som ska föras upp på respektive lista. Enligt konventionen ska också en "Intangible Cultural Heritage Fund" upprättas. Dit ska de stater som ratificerar konventionen lämna bidrag. Pengarna i fonden ska användas för bidrag till projekt som syftar till skydd av det immateriella kulturarvet.

DANSER
SAGOR
HEMSLÖJD

ATT BEVARA DET OGRIPBARA

VARFÖR SKYDDA?
VILKA MÖJLIGHETER ÖPPNAR SIG?
OCH VILKA ÄR BLINDSKÄREN?
VEM FÅR VARA MED?

RFoD
Riksförbundet för Folkmusik och Dans

Arrangör Riksförbundet för Folkmusik och Dans i samarbete med Institutet för språk och folkminnen, Kulturrens bildningsverksamhet, Nordiska museet, Nämnden för hemslöjdsfrågor, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens Kulturråd, Svenska Unesco-rådet, Svenskt visarkiv och Vetenskap & Allmänhet. Serien stöds av Riksbankens Jubileumsfond.

Välkommen till science cafés
måndagarna 30/3, 20/4, 11/5 kl. 18.00–20.30
Stallet folk- och världsmusik
Stallgatan 7, Stockholm, T-bana Kungsträdgården
Fri entré. Servering av mat och dryck från 17.30.

STALLET
FOLK & VÄRLDS-
MUSIK

Seminarie serie om konventionen för skydd av immateriella kulturarv – 1. Levande kulturarv

FN-organet Unesco har antagit en konvention om hur sagor, danser, folkmusik, hemslojd, språk och annat som går under beteckningen immateriellt kulturarv ska kunna skyddas. Sverige planerar att ansluta sig och under 2009 pågår arbetet med att se över vad detta skulle innebära. För att öppna upp utredningen tog RFoD initiativet till seminarie serien ”Att bevara det ogripbara” på Stallet i Stockholm.

”Att bevara det ogripbara”

Det första seminariet gästades av representanter från Norge och Island, de nordiska länder som redan anslutit sig till konventionen. **Ingrid Johansson Lind**, generaldirektör för Institutet för Språk och Folkminnen inledde med att beskriva hur den svenska ratificeringsprocessen kommer att gå till. Institutet för Språk och Folkminnen har tillsammans med Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens Kulturråd, Nordiska Museet och Nämnden för Hemslojdsfrågor fått uppdraget av regeringen att ansvara för att ta fram en nationell plan för hur själva genomförandet av konventionen ska gå till. I stort innebär detta uppdrag att försöka se vilka konsekvenser konventionen kan tänkas få för det svenska kulturlivet. Myndigheterna ska dels titta på ansvarsfördelningen av de olika delar som konventionen kan komma att omfatta och dels hur processen för nominering till de olika listorna ska gå till. Att ta fram vilka åtgärder som sedan ska vidtas för att skydda de antagna immateriella kulturarven är kanske den viktigaste frågan. Resultatet av myndigheternas arbete ska presenteras för regeringen den 1 december 2009 och därefter vidtas den formella ratificeringsprocessen i regeringskansliet. Ett beslut beräknas komma under 2010.

I myndigheternas uppdrag ingår också att samla in vad Sveriges kulturliv har för förväntningar på ett antagande av konventionen och att försöka ta reda på vad detta skulle betyda för aktörerna. Därför efterlyser man nu synpunkter från kulturlivets olika representanter och uppmanar till att tycka till på Institutet för Språk och Folkminnens hemsida www.sofi.se/unesco. OBS: de önskar få ditt svar före 10 juni.

Norsk hemsida – Anmäl ditt kulturarv!

Norske representanten Magne Velure, etnolog och projektdirektör vid norska Kultur- och Kirke departementet, fick i sista sekunden förhinder. Han ersattes istället av **Egil Bakka**, pro-

fessor i dansvetenskap vid Norges Teknisk-Naturvetenskaplig Universitet i Trondheim och direktör för Stiftinga Rådet för Folkemusikk och Dans, RFF, som gav exempel på hur man i Norge arbetar med det immateriella kulturarvet.

Konventionen antogs i Norge 2007 men RFF har funnits sedan 1972. Tankarna bakom RFF var i stort sett samma som för konventionen för det immateriella kulturarvet och rådet har till uppgift att värna för att traditioner av just immateriella kulturyttringar förs vidare, i synnerhet musik och dans.

Förutom att RFF ansvarar för landets största arkiv för folkmusik och dans ingår också utbildning och forskning i uppdraget. RFFs utgångspunkt är att folkmusik och folkdans så som immateriella kulturarv är konstformer med lika stor betydelse som de västerländska klassiska konstarterna så som klassisk musik, balett, arkitektur etc. Detta innebär att det behövs utbildningar på högskolenivå. På så sätt vill man upprätthålla ett kulturarv på hög nivå. Poängen är att låta kulturarvet ska leva och ta lika stor plats som andra delar av kulturområdet. Universitetet i Trondheim erbjuder examen i Dansvetenskap och arbetet pågår med att skapa en Masterutbildning inom Erasmusfältet. Denna utbildning blir ett samarbete mellan europeiska universitet och ge möjlighet till studier med stipendier. Man för också diskussioner om att inrätta doktorsexamen. Hantverksregistret på museet Maihaugen i Lillehammer har presenterat en egen institution och lagt fram ett förslag till utbildning med möjlighet till doktorsexamina, till exempel inom båtbyggertraditionen.

När det handlar om vem anser Rådet för Folkemusikk og Folkedans att det är ägarna av ett immateriellt kulturarv som ska bedöma och bestämma vad som ska bevaras. Den enskilde kulturarvsbäraren ska själv ta initiativ och vara med och bestämma. Man har därför upprättat en webbsida där alla som vill kan sända in förslag på vad som kan vara aktuellt som immateriellt kulturarv. Det finns när detta skrivs 15 förslag. Se www.kulturarvporten.no. Det breda engagemanget

Bakgrund

Unesco antog 2003 konventionen för skydd av immateriella kulturarv (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage). Denna nya konvention är avsedd att komplettera Unescos konvention till skydd för världens natur- och kulturarv (”Världsarvs-konventionen”), som antogs 1972 och handlar om skydd för det materiella kulturarvet. För närvarande har över hundra länder skrivit på konventionen för immateriella kulturarv och nu planerar alltså även Sverige att ansluta sig. Inför en svensk ratificering krävs en grundlig ge-

nomgång av de konsekvenser som konventionen kan väntas få vid den nationella hanteringen av frågorna och det arbetet har just påbörjats. Syftet med samtalserien på Stallet är att under tre offentliga seminarier belysa vad en anslutning till konventionen skulle betyda mer konkret. Formerna för seminarierna är så kallade Science Cafés där inbjudna forskare och företrädare för myndigheter och organisationer ger korta introduktioner och därefter förs en gemensam diskussion i ämnet. Intresset är stort och de två seminarier som hittills genomförts har varit välbesökta.

Konventionen för Immateriella Kulturarv

Den nya konventionen definierar immateriellt kulturarv som ”sedvänjor, framställningar, uttryck, kunskap, färdigheter – liksom tillhörande verktyg, föremål, artefakter och kulturella platser – som samhällen, grupper och i vissa fall enskilda personer erkänner såsom utgörande en del av sitt kulturarv. Detta immateriella kulturarv, som överförs från generation till generation, återskapas fortlöpande av samhällen och grupper i förhållande till deras omgivning, deras ömsesidiga förhållande till naturen och

ska förebygga cementering och bestämda former för hur kulturarven värderas och väljs ut. Istället skapas en levande process som genererar nya kulturarvselement där målet är att de föreslagna kulturarven som listas på webbsidan ska bli en viktig del av arbetet i den lokala miljön, till exempel i skolor och kulturskolor.

Island

Island var ett av de första länderna att anta konventionen för skydd av immateriella kulturarv men ännu har man inte kunnat avläsa några följder av detta. Den ekonomiska krisen gör att det kommer att dröja innan det händer något med konventionen tror **Valdimar Hafstein**, biträdande professor i etnologi/folklore på Islands universitet. Han har doktorerat på konventionens tillkomst och har också deltagit i Islands delegation på möten inom UNESCO. Även han poängterar vikten av att låta ägarna av kulturarven vara delaktiga i urvalprocessen. Berättelsen om Bolivianska regeringens försök att 1973 copyrightskydda sången El Condor Pasa är ett exempel på problematiken om vem som ska ges rätten att bestämma vad som är immateriella kulturarv - myndigheter eller utövare.

Den andinska folksången El Condor Pasa blev i början på 70-talet känd över hela världen genom popduon Simon and Garfunkle. Albumet där sången ingick, Bridge over troubled water, är ett av tidernas bäst säljande. Med anledning av duons inspelning skrev Bolivias dåvarande utrikes- och religionsminister 1973 ett brev till Unesco där man sade sig ha studerat den materiella kulturarvskonventionen och då funnit att det i

den inte stod någonting om skydd för traditionell musik och dans som man nu ansåg genomgick den allra grövsta form av kommersialisering.

Bakgrunden till detta är inte så ädel som man skulle kunna önska. Å ena sidan är det ett faktum att albumet sålt för många miljoner dollar och inte ett öre har gått till det andinska folket som är sångens rättmätiga ägare, men det var inte det som bekymrade den bolivianska regeringen. Bolivia var under den här tiden en diktatur där bland annat urbefolkningen kontrollerades hårt och förtrycktes allt medan deras kultur och traditioner utnyttjades i politiska syften. Det är alltså viktigt att se att regimens ansträngningar för att skydda en andinsk folksång i själva verket gömmer andra intentioner av betydligt allvarigare art. Förslaget om skydd av folkloristiska traditioner kan i vissa situationer bli ett verktyg för kulturellt förtryck.

Nerifrån och upp

Hafstien menar alltså att när det gäller processen kring vem som ska välja ut de immateriella kulturarven blir frågan om det ska ske så att säga uppifrån och ner eller nerifrån och upp. Tar man den bolivianska diktaturregimens intresse för El Condor Pasa som ett exempel på uppifrån och ner ligger det närmare till hands att tycka att ett nerifrån och upp-perspektiv är att föredra. Det blir dock nödvändigt att det finns goda och otvungna relationer mellan de på ena sidan statliga

Från seminarierna på Stallet, från vänster: Ingrid Johansson Lind, Egil Bakka och Valdimar Hafstein. Foto: Lars Farago.

deras historia och ger dem en känsla av identitet och kontinuitet, och främjar därigenom respekten för kulturell mångfald och mänsklig kreativitet.”

De områden som täcks av konventionen innefattar a) muntliga traditioner och uttryck, däribland språket, b) scenkonsterna, c) sociala sedvänjor, riter och högtider, d) kunskap och sedvänjor rörande naturen och universum samt e) traditionell hantverksskicklighet. På alla dessa områden är utförandet avhängigt av färdigheter och kunskaper och inte av konkreta föremål.

Konventionen berör också följande frågor: sambanden mellan materiellt och immateriellt kulturarv, innebörden av ett levande och föränderligt immateriellt kulturarv med gränsöverskridande karaktär, metoder för skydd av detta kulturarv och nödvändigheten av samordning mellan lokala, nationella och internationella instanser för att åstadkomma detta skydd.

För att identifiera och definiera det immateriella kulturarvet föreskriver konventionen bl.a. ett omfattande inventeringsarbete, både på det nationella och det internationella planet. Regeringarna i de länder som skrivit på

konventionen ska enskilt eller tillsammans med andra regeringar nominera företeelser till dels en representativ lista över ”The Intangible Cultural Heritage of Humanity”, dels en lista över ”Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding”. En kommitté utvärderar sedan förslagen och beslutar om vad som ska föras upp på respektive lista. Enligt konventionen ska också en ”Intangible Cultural heritage Fund” upprättas. Dit ska de stater som ratificerar konventionen lämna bidrag. Pengarna i fonden ska användas för bidrag till projekt som syftar till skydd av det immateriella kulturarvet.

organen och de på andra sidan olika typer av samhällsgrupper som finns inom landets gränser.

Konventionen definierar det immateriella kulturarvet på följande sätt:

The “intangible cultural heritage” means the practices, representations, expressions, knowledge, skills . . . that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage. (Article 2, paragraph 1)

Det är alltså inte upp till experter, ministrar, museum eller universitet att peka ut kulturarven utan immateriellt kulturarv är vad folket, grupper och individer, själva kan känna är deras arv. För att ta reda på vad detta är krävs research, vilket enligt Hafstein också skulle vara det bästa sättet att närma sig konventionen så att säga nerifrån och upp. Research bidrar i sin tur till att få allmänheten involverad i processen samt skapar förståelse för individens roll och de mänskliga faktorerna i allmänhet. När sedan riktlinjerna för kulturarvsbevarande dras upp bör dessa baseras på dialogen som förts med samhällsinvånarna och genererar då en kulturarvsinventering som bygger på verkliga och levande företeelser.

Från diskussionen – Seminarium 1

Levande kulturarv

Reaktionen på Valdimar Hafsteins anförande är att frågan om bevarande behöver tillföras ett historiskt perspektiv. I Sverige och många andra länder i Europa har en grundläggande tanke om bevarande funnits länge. Men vad blir skillnaden med konvention? Vad har den tillfört om man jämför med hur man tänkte kring bevarande i slutet på 1800-talet?

Ett svar är att konventionen fokuserar på dem som berörs av eller utövar ett kulturarv. Tidigare intogs alltid ett perspektiv utifrån. Det kom någon från ett annat land – landsdel eller klass och talade om vad som var värt att bevara eller skydda. Nu finns det ett internationellt organ med större tyngd som betonar att makten ska ligga hos människorna själva. Det folket säger är immateriellt kulturarv är immateriellt kulturarv.

Och var finns kulturutövarna i allt detta? Det dokumenteras exempelvis alldeles för lite dans. Ska dansarna – proffs och amatörer – folkdansare och ballettdansare – själva ta ansvar för vad de tycker är värt att bevara eller ligger ansvaret på myndigheterna? En mening är att det ligger i allas eller bådadas intresse att bevara och förmedla. Men var ska man då utkräva ansvar om det inte alls görs?

Om Sverige ratificerar konventionen måste man dokumentera, men också diskutera och främja utveckling. Dokumentationen får inte frysa en företeelse, leda till en myt om vad som är den enda sanna formen. Man måste också helt tiden arbeta med utvecklingsaspekterna. Risken finns att man fokuserar på de så kallade listorna, men det intressanta ligger egentligen inte i vad som förs upp på listor utan hur det som finns där behandlas i praktiken, i vardagen av kulturinstitutioner och utövare.

Det klargörs att det finns två listor. Den ena är en representativ lista över de främsta immateriella kulturarven. Den andra är en lista över de immateriella kulturarv som anses vara extra

hotade och är i behov av aktiva skyddsåtgärder. Syftet med den senare listan anses vara mer tydlig. Syftet med och formerna för den representativa listan är mer diffus. Vi i Sverige kan och bör hitta vårt eget sätt att utforma den. Denna lista bör inte vara för specifik och peka ut enstaka kulturyttringar utan då det är möjligt ta upp sfärer eller olika grupperingar av immateriella kulturformer. Att använda bredare begrepp skulle kunna bli typiskt för svenskt skydd av immateriellt kulturarv.

Ett annat ämne handlar om invandrande kulturer. Det finns exempelvis kulturarv som inte får höras i ursprungslandet men som kan upprätthållas i Sverige. Är det då Sveriges ansvar att skydda och bevara dessa? Ett förslag är att först och främst uppmärksamma sådant som faller mellan de nationella stolarna. Ett exempel är det kurdiska bibliotek som finns i Stockholm.

Valdimar Hafstein får frågan, vilken betydelse anslutningen till konventionen har haft på Island, ett modernt samhälle med en väldigt stark sagatradition? Hafstien menar att UNESCOs arbete med materiella världsarv är baserat västerländska värderingar. Därför finns de allra flesta världsarv i Europa. Endast omkring 4% av världsarven finns i Afrika och hälften av dessa är monumental arkitektur i sten, byggt för europeiska kolonialister. När Japan anslöt sig till världsarvskonventionen uppdagades att alla bevaransvärda byggnader var gjorda av trä, medan ett av kriterierna för världsarv är att materialet ska vara original. Så är det sällan i äldre träbyggnader. Detta är en viktig anledning till att vi har en konvention för immateriellt kulturarv. Japan lierade sig därför med andra länder i världen som inte har stenarkitektur, bland andra Island. I konventionen för skydd av immateriella kulturarv är det inte materialet som betonas utan det är hantverket. Det är sättet att bygga som ska ha förts vidare från generation till generation. Så långt tillkomsten. När det sedan gäller vilken betydelse konventionen haft på Island så är faktum att ingenting hänt sedan ratificeringen. En viktig orsak är den svåra finanskrisen, en annan bytte av ansvariga politiker.

Ett lyckat exempel på ett implementerat immateriellt kulturarv är torget i Marakesh. Genom att det förts upp på Unescos lista över Mänsklighetens immateriella kulturarv har torget räddats från att omvandlas till ett modernt shoppingcentrum. Det har istället bevarats med sin mångfald av aktiviteter och traditioner.

Intresset för samspelet mellan bevarande och levandehållande är stort bland seminariedeltagarna. Vad är kvalitet i bevarande? Kultur utvecklas genom förändring och användning. Traditionella låtar kan spelas traditionellt men också med inslag av moderna element. Visst är det enkelt att bevara det som varit men hur främja utvecklingen det nya på gammal grund som ska skapas. Förutsättningar för ett levande kulturarv i framtiden är att musiker och dansare kan vara verksamma – bevara och skapa nytt. Det är önskvärt att frågor om levande kulturarv, liksom frågor om kvalitet förs in i diskussionen kring konventionen.

Kvalitetsbegreppet kan vara något helt annat än vad man i vanliga fall värderar i kulturlivet. Här bör man värdera kvalitet som relevans och kvalitet som engagemang. Kanske bör man tala om mångfald istället för kvalitet. Vem bestämmer vad som ska bevaras en nyckelfråga men samtidigt är frågan om hur vi bevarar lika viktig.

Seminarium 2. Kulturarv och identitet

Det andra seminariet fokuserades på frågan om kulturarv och identitet. Vad betyder kulturarven till exempel för vår bild av vilka vi är, vilka vi hör samman med och vilka vi förväntas vara? Samtalsledare **Peter Aronsson**, professor i historia vid Linköpings universitet inledde med att tala om kulturarvsbegreppets två olika sidor som vetter åt varsitt håll. Den ena delen av kulturarvet går långt ner i tidsdiopen, alltså den ärvda kulturen och traditionerna, och då rör det sig om vår existens och vår identitet. Den andra delen vetter mot makt och politik. I dessa fall blir kulturarv en bestämd process där någon pekar ut att vissa saker är värda att bevara och resurser sätts in för att göra detta. Ofta har man då mer eller mindre bestämda syften. Till exempel hade man under 1600-talet ett behov av ett storslaget förflutet och man såg i fornlämningar en svunnen storhetstid som man återigen ville nå. Begrepp som kulturarv lånar sig gärna åt flera olika syften och det är det som gör dem politiskt användbara.

Aronsson menar att kulturarvsbegreppet vitaliserades under 1990-talet via fokusering på det *materiella* kulturarvsbegreppet. Detta kan bero på stora samhällsförändringar så som globalisering av ekonomi och politik större fokus på kulturens roll för ekonomin samt den digitala kommunikationen. Dramatiska förändringar i våra liv föder ett behov av ett tydliggjort kulturarv. När verkligheten omkring oss förändras i hastigt tempo behövs förankring bakåt i tiden.

När blir då en företeelse kulturarv? Lite provocerande menar Aronsson att man skulle kunna säga att det sker när en tradition inte lever längre. Det ligger lite i själva idén med kulturarv att det är något som är hotat och på väg att försvinna och därför ska räddas. När något inte längre är självklart för oss blir det synliggjort som kulturarv. Man kan inte komma ifrån frågor om valet av vilka kulturarven som blir viktiga idag – det finns ju mängder av saker från det förflutna som man skulle kunna levandegöra igen. Vad är viktigt i vår egen samtid och varför är det viktigt?

Konventionen lägger stor tyngd vid att kulturarvet ska vara identitetsbejakande och **Barbro Klein**, professor i etnologi vid Uppsala universitet, betonar i sitt inlägg att det finns många olika typer av identiteter. Sagor, berättelser, sånger, danser, ritualer, seder, bruk är starka uttryck för identitet och människorna skapar genom dessa en känsla av vilka de är och vilka de vill vara. Ofta handlar det förstas om etnisk och nationell tillhörighet men det ges även uttryck för identiteter som könstillhörighet, sexuell preferens, religiös tillhörighet etc.

Människors identiteter kan också skifta inom ett och samma uttrycksätt för i likhet med andra konstformer är folklorens, eller det immateriella kulturarvets, former metaforiska, multivalenta, ambivalenta. Fulla av motstridiga värderingar och öppna för olika tolkningar och förståelser. Ett immateriellt kulturarv är något som lever eller har levat i praktiken, alltså i görande, i sägande, i tillblivande, i gester och i färgkombinationer. Genom att upprepas många gånger, eller som det står i konventionen, generation efter generation, så lagras dessa former som kroppsliga minnen. På så sätt kan formerna också transporteras med människor över oceaner och bli viktiga i nya förhållanden och på nya platser. Det är bland annat den här transporterbarheten som är ett av kännetecknen på något immateriellt.

Att det bevaransvärda kulturarvet bara lever när det håller på att dö är en grundläggande paradox och Barbro Klein ställer sig frågan hur man gör med traditionsbundna företeelser som fortfarande är i bruk. Är dessa helt ointressanta för den kartläggning och dokumentation som konventionen föreskriver? Återigen hamnar man i frågan om vem som bestämmer vad som ska skyddas. I de nordiska länderna är medvetenheten stor och det är därför inte svårt att här få förslag på vad som ska skyddas. I länder där majoriteten av befolkningen är analfabeter är det dock en helt annan sak. Eftersom förvaltningsstrukturerna saknas i dessa länder är det väldigt lätt att saker och ting går snett och Klein nämner historien med El Condor Pasa som ett paradexempel på vilka destruktiva galenskaper som självständigt statligt ingripande kan leda till.

Inget skydd för destruktiva kulturarv

Detta väcker också funderingar kring ett eventuellt skydd av destruktiva traditioner och värderingar. Ett exempel kan vara de rituella spel som förekom i samband med tortyr i Kung Hassans Marocko. Klein menar att enligt konventionstexten ska sådana former av immateriella kulturarv inte anses skyddsvärda utan det som bevaras ska ha en bejakande klang. Det ska vara förenligt med konventioner för mänskliga rättigheter och det ska anses vara identitets och kontinuitetskapande i en positiv bemärkelse.

I Sverige har vi en lång bevarandetradition med arkiv och museer och man kan då undra om det verkligen behövs en ratificering här. Dessa arkiv och museer tillkom i en nationell anda för att skapa symboler för ett Sverige som skulle kunna tävla med andra europeiska nationer.

Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet har ju tillkommit i ett helt annat globaliserande postkolonialt klimat och kanske kan man tala om att den utgör ett sätt att försöka komma till rätta med vad man kallar postkolonial

Peter Aronsson och Barbro Klein.. Foto. Lars Farago.

Gunvor Guttorm. Foto: Lars Farago.

skuld. Ändå tycker Klein att konventionen behövs. Den leder till kritik, ifrågasättande och debatt och är därför till stor nytta.

Gunvor Guttorm, från Samiska höjskolan i Kautakeino, ser på konventionen ur ett samiskt perspektiv. Inom det samiska samhället pågår just nu en debatt om att bevara, beskydda och vidareutveckla samiskt kulturarv och traditioner i

en urfolkskontext. Man lutar sig då mot två andra konventioner, ILO-konventionen om urfolks och stamfolks rättigheter, som Norge men ännu inte Sverige har ratificerat, och förslaget till samekonvention som behandlar urfolkens rätt till självbestämmande som dock varken är beredd eller ratificerad, i synnerhet inte av Sverige.

Genom historien har det forskats på den samiska kulturen så att säga utifrån. Det är andra som har bestämt bevarandet och satt premisserna för vad som är kulturarv. Rätt till självbestämmande omfattar också rätt till att förvalta sitt kulturarv. Med ökat medvetande om sin identitet och bakgrund ska detta göras med ett inifrånperspektiv. Väljer man ett urfolksperspektiv beror det på att det är nödvändigt att ha en politisk vinkling när man behandlar frågorna om kulturarv och rätten till självbestämmande. En gemenskap med andra urfolk har ett egenvärde då det leder till styrka och många urfolksrepresentanter menar att det också är nödvändigt att skapa denna gemenskap för att hela tidigare oförrätter. Risken kan dock vara att man samtidigt även skapar en ny era av ”vi och de”.

Guttorm poängterar att konventionen kan vara till nytta i urfolkssammanhang men det är, som andra sagt, vad som ska skyddas och vem som bestämmer detta som är problematiskt. Ur det samiska perspektivet är det viktigast att kunna bestämma själv.

Dan Lundberg. Foto: Lars Farago.

Visarkivet är delaktiga i det svenska kulturarvsskapandet och **Dan Lundberg**, chef för arkivet och professor i musketnologi ställer sig frågan om man kan bevara kultur? Om arkiveringen och musealiseringen innebär att kulturen inte längre lever det liv det en gång gjorde – alltså att den dör – vill man verkligen bevara den då och behöver vi göra det? Från Visarkivets håll är svaret naturligtvis ja på båda frågorna. Ur ett identitetsperspektiv är det mycket viktigt med arkiv. I arkiven och på museerna speglar vi oss och ser vilka vi är eller kanske vilka vi skulle vilja ha varit.

Lundberg gör en jämförelse med en studie av assyrisk musik som han själv gjorde 1996. Utgångspunkten till studien var att studera ett folk som använde sig av Internet för kommunikation, vilket var ovanligt på den tiden. Assyrierna är ett folk utan nationalstat. De insåg tidigt fördelarna med Internet som gav dem möjlighet att etablera sådana institutioner som vi skapade för hundra år sedan. Har man inget hemland måste man skapa sina institutioner virtuellt. Då får man kontroll över, arkiv, museum och språk och kan själv välja ut vilka kulturarv som presenteras.

I likhet med samerna har romerna ett mycket starkt arv av identitetsbyggande traditioner. Genom berättelser, sånger och dans har man kunnat bibehålla sin identitet och skydda sig som grupp. Detta immateriella kulturarv har stärkts genom särbehandlingen av romerna. **Domino Kai**, är sångare och arbetar nu på DO (Diskriminerings Ombudsmannen). Han menar att man inte kan bortse från diskrimineringen av de romska folken i kulturarvssammanhanget. Historiens kränkningar har medfört att det hos de romska grupperna finns en mycket stor rädsla och misstro mot myndigheter vilket gör

Domino Kai och Cissi Askwall. Cissi var moderator på första seminariet. Foto: Lars Farago.

att många inte vågar ta steget ut i samhället. Då huvudfrågan just nu egentligen handlar om ifall det är viktigast att bevara kulturarv och få det arkiverat för framtida generationer eller att överleva och få sina behov tillgodosedda, känns processen med kulturarvskonventionen avlägset. En utdöende berättartradition till trots. Om lojaliteten i första hand ligger hos familjen är det svårt att se att man plötsligt skulle vända sig till samhället för att få sina traditioner skyddade. Speciellt som samhället under århundraden har vänt ryggen till och fortfarande gör det. Sverige har, efter europeisk påtryckning, antagit två europakonventioner av vilken den ena bland annat slår fast att minoritetsgrupper har rätt att utöva sin kultur och bevara den. Detta betyder också att man har rätt till egna kulturinstitutioner. Romerna har ännu ingen sådan statligt finansierad institution. Detta skulle kunna aktualiseras vid antagande av kulturarvskonventionen.

Diskussion

Är identitet ett väldigt personligt? Alla har olika identiteter och det finns både en personlig identitet men också en gemensam. De identiteter som delas av många anser någon måste nödvändigtvis bli utslätade. De är ett slags medelvärde av alla individuella och personliga identiteter. Ska vi bevara gemensamma identiteter eller vår egen?

Det är svårt att prata om identitet relaterat till konventionen. Hur ska man bevara utdöende kulturarv och samtidigt knytas dessa till identitet. Identitet är en kontinuerlig process. Konventionens värdering av kollektiva identiteter kan vara problematisk. Ur individens perspektiv är mångfalden av identiteter inget problem. Men svensken som inte uppför sig som svensk passar inte in i ett kollektivt mönster. Vi har både någonting individuellt som vi förknippar med vår personlighet och sen finns det någonting som vi lägger utanför, som vi kan relatera till och som inte stämmer helt överens med mig men är en del av mig. Vi är både det ena och det andra och kulturarvsbegreppet är ett fält där man förhandlar fram graden av överlappning av gemensamma individualiteter. Kulturarvsprocessen är ett slags förhandlingsutrymme mellan de individuella identiteterna och de kollektiva föreställningarna. Komplexiteten runt identitetsfrågan förblir ett slitstarkt dilemma.

Vad har den nya tekniken för betydelse för konventionen? Kan det vara så att delar av konventionen inte är lika nödvändig idag som för 10-20 år sedan, undrar någon. Idag kan vem som helst själv dokumentera sitt immateriella kulturarv och kommunicera det via till exempel Internet. Det skulle i så fall innebära att konventionen främst handlar om de kulturarv som håller på att dö ut, det som inte längre är aktivt. Levande kulturarv kanske bevarar sig självt nu för tiden?

Det inte bara bevaras kulturarv på nätet utan det skapas även kulturarv. I dessa sammanhang blir det viktigt att komma ihåg att nätskapande inte är något Mondialt fenomen. Klyftan mellan dem som har tillgång till de nya teknikerna och dem som inte har det blir enorm.

Någon menar att man borde stryka ordet ”bevara” i detta sammanhang. I själva verket handlar det om att omförhandla förändring, mening och makt och så kallar man det för bevarande. Man väljer ut någonting synnerligen aktivt därför att man vill åstadkomma någonting som betyder något, det vill säga i den mån det betyder något annars tappar det sin mening och det blir ointressant.

Frågan om vad skyddet innebär rent konkret ställs. Får man till exempel använda en skyddad sång från Mali och göra den till sin egen?

Huvudansvaret för upphovsrättsskyddet finns hos WIPO. Den internationella regleringen av ägandet av upphovsrätten kommer att ha betydelse för konventionen. Flera nivåer på ägande berörs. Kallar man det för kulturarv så säger man samtidigt att det är delat. Det är själva definitionen på kulturarv. Trots det kan ju själva företeelsen fortfarande ägas av en grupp och diskussionen blir då vilken grupp som äger kulturarvet. Då är man tillbaka i politiskt sanktionerade samhällen eller ”communities”. Det kommer att bli mycket svårare att hävda äganderätt för grupper som saknar institutioner, t ex romerna. Vem äger de romska kulturyttringarna om det inte finns någon övergripande organisation som kan förhandla med marknaden

eller med statsmakterna? Kulturer utan stater ska höra hemma i konventionen men än så länge finns det inte ett enda exempel från sådana kulturer på den representativa listan.

Någon påpekar att om man jämför världsarvslistan och den nya listan av immateriella kulturarv så finns de gamla civilisationernas statsymboler och tempel på världsarvslistan och på den immateriella listan urbefolkningars sånger och danser. Man spelar upp de koloniala skillnaderna igen fast nu med UNESCOs hjälp. Det finns också en positiv tanke – vilket också fanns med de gamla etnografiska samlingarna – men man måste också hitta sådant som till exempel svenskarna skulle vilja lyfta fram som sitt främsta immateriella kulturarv. Kommer vi återigen att titta på urfolken i våra samhällen eller har svenskarna också en immateriell kultur som skulle kunna representeras på samma nivå som de nationella minoriteternas? Det finns åter risk för att man presenterar minoriteterna som en särskild grupp och svenskarna som normalitet där kulturen inte syns.

Exempel på andra företeelser som skulle kunna tas upp som svenskt immateriellt kulturarv på den representativa listan efterfrågas. Som förslag nämns den svenska folkbildningen och den lokala självstyrelsetraditionen.

Fördelen med att analysera liknande exempel när man leker med vad som skulle kunna passa in i konventionen är att man tvingas blotta sig och på så sätt komma fram till vad som konstruerar svensk kultur. Konventionen om immateriellt kulturarv avser någonting vidare och bredare än representationskultur. De diskussioner som skapas via ratificeringen är ett av de stora värdena med konventionen.

Seminarium 3. Kulturarv och demokrati

Under det tredje seminariet i serien "Att bevara det ogripbara" var temat Kulturarv och demokrati. Henrik Zipsane, länsmuseumschef för Jamtli i Östersund inledde med att berätta om arbetet med det immateriella kulturarvet i Jämtland. Som museumschef tycker han att det är viktigt att vi verkligen använder våra samlingar oavsett om de är materiella eller immateriella. Han oroar sig för att det ska bli för mycket av inventering och för lite användning av det immateriella kulturarvet.

Henrik Zipsane. Foto: Lars Farago.

För att definiera målet för användandet av kulturarvet tittar Zipsane på vilka kompetenser vi behöver utveckla som medborgare. Med detta som utgångspunkt har han jobbat med de åtta nyckelkompetenser som EU tagit fram och anser vara nödvändiga för att kunna klara sig i ett modernt samhälle. Han anser att kulturarvet är viktigt för att kunna utveckla sådana kompetenser. Jamtli räknar hantverksområdet till ett av det viktigaste immateriella kulturarven

och eftersom mängder av hantverk håller på att försvinna är det viktigt att kombinera frågeställningarna kompetens – kulturarv.

Som en del i detta pågår just nu ett projekt mellan museet i Östersund, en folkhögskola och en hantverkare där några av de ungdomar som inte kommer att klara gymnasiet får möjlighet att lära sig ett efterfrågat hantverksyrke. På så sätt bevarar man en kompetens som annars skulle ha gått förlorad i regionen och för den vidare från generation till generation.

Detta arbete har styrts av efterfrågan och användningen av det immateriella kulturarvet. Zipsane varnar för de delar av konventionen som handlar om inventeringar. En gedigen traditionell inventering skulle ha tagit många år. Hade Jamli börjat med en sådan hade det dröjt länge innan man kom igång med det faktiska projektet.

Zipsane berättar också om de olika kulturkanons man har i Danmark. I stora drag innebär detta att man för att kunna bli dansk medborgare måste man ha en viss kunskap om dansk kultur. Därför har man skapat ett antal så kallade kanons för litteratur, musik, historia etc. Den svenske etnologen Lars-Erik Jönsson publicerade nyligen en artikel där han menar att när man nu i Sverige talar om det immateriella kulturarvet är det i själva verket kulturkanons man menar. Att det är samma sak.

Näste gäst, Gunnar Almevik, har tidigare varit rektor för Dacapo hantverksskola. Han är numera doktorand på institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet och lägger fokus på just hantverk.

Han fokuserar på det problematiska med att tudela begrepp så som sker i konventionen. Föreställningen om att det finns ett immateriellt kulturarv i förhållande till ett materiellt. Utgångspunkten är craftmanship eller hantverk. Enligt ordböckerna är hantverksmässig lika med "skicklig men själlös". Det är ett skällsord. Inte originellt och nyskapande. Det finns en problematisk kunskapssyn bakom sådana ord. En annan tudelning som liknar immateriellt och materiellt är uppdelningen mellan teori och praktik. Vissa tudelningar är helt oproblematiske till exempel lag och ordning, etik och moral, de förstärker varandra. Men teori och praktik ställs som motsatspar mot varandra.

Gunnar Almevik. Foto: Lars Farago.

Motsvarigheter till teori i motsats till praktik är intellektuell i förhållande till manuell, förståelsekunskap i förhållande till färdighet. Detta blir kanske inte problematiskt när vi pratar om olika aspekter av kunskaper men det uppstår en glidning när vi påför dessa begrepp på individer och grupper. Vi talar till exempel om en teoretisk person i förhållande till en praktisk person etc. Vi skiljer på intellektuella personer och kroppsarbetare. Vi hamnar i förståelsesjukdomar. Som om man kan vara manuell, som om en byggnadsarbetare inte behöver teoretiska kunskaper utan bara är en sensomotorisk muskelrobot och oförmögen till kritiskt tänkande.

Att skilja mellan praktiker och teoretiker kan ha en poäng om det görs från ett funktionellt perspektiv, för att utföra en uppgift. Då blir begreppen positiva och man kan avslöja symmetrier eller ojämlikheter i samhället. Det är ju så genusforskningen har använt manligt och kvinnligt. Just för att avslöja osynliga tanke- eller maktstrukturer.

Poängen med att fokusera det immateriella är historien. Alltså historien där vi har uppmärksammat det materiella. Inom till exempel byggnadsvården har man tänkt kulturarvsvården som det materiella och värderat materiell autenticitet väldigt högt. Det nyskapande ska stå i kontrast till det materiellt autentiska, vilket helt har sopat undan fötterna för hantverkstraditionen. Det har varit ett sätt att lyfta fram arkitekt och konstruktionsprofessionerna och utgjort en passande strategi i en slags maktkamp.

Tänker vi oss det immateriella som en definition av kulturarv. Kan vi säga att vi antligen fått en konvention att slå i huvudet på de andra. Nu kan vi rädda det immateriella kulturarvet, bygga nya institutioner och skörda frukterna av nya stödformer. Men detta är också problematiskt. Inom europarådet är man ganska försiktig med att referera till den här konventionen. Man refererar istället en annan konvention "Convention of the value of cultural heritage for society" och där pratar man om "heritage communities".

Det uppstår en intressant förskjutning, från knuttimring som kulturarv till den grupp som är intresserade av knuttimring. Det är ju bekvämt att peka ut och slå fast "det här är kulturarv" istället för att vända det mot sig – att jag är väldigt intresserad av det här och jag söker mina likar och vi vill ha pengar, makt, instrument och position.

Lars-Erik Jönsson har liknat kulturarv vid en låda, en kartong som vi öppnar och så lägger vi saker där i. Det råder en kamp om vad man får lägga i den här lådan. Det som ligger i den här lådan det får pengar, institutionella former, status, prestige och samhällets stöd. Den här konventionen är en slags murbräcka.

Krister Malm var under åren som konventionen tillkom ordförande för ICTM det vill säga International Council for Traditional Music, och på så sätt också inblandad i själva utformningen av konventionen. Malm har bland annat arbetat för punkten i konventionen som säger att det immateriella kulturarvet ska överföras från generation till generation.

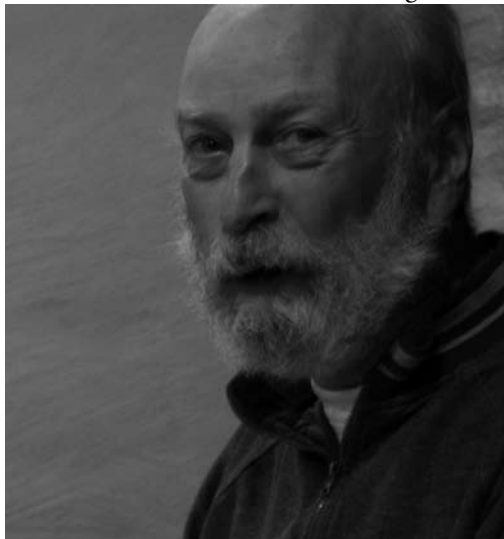
Krister Malm pekar på att det parallellt med processen med det immateriella kulturarvet också pågår en annan process som kan få betydelse för hur man i framtiden hanterar kulturarven. En kommitté inom World Intellectual Property Organisation har i tio års tid arbetat med traditionell kunskap och det man kallar traditionella kulturella uttryck, vilket tidigare benämndes "folklore". Syftet med arbetet är att skapa ett upphovsrättsligt skydd för kollektivt skapad kultur. Med andra ord – för immateriell kulturarv. Man har kommit så pass långt att det förväntas bli ett tillägg till Bernkonventionen som styr upphovsrätten. Skillnaden jämfört med Unescos konvention är att det här handlar om pengar. Bägge kräver identifiering och avgränsning av vad som hör till området. Det är alltså viktigt att man tar den upphovsrättsliga processen i beaktande när man identifierar immateriella kulturarv. Annars måste man kanske göra om jobbet en gång till.

När man tittar på listan över de 90 kulturarv som nu finns upptagna som immateriella världsarv ser man att det ofta är entusiastiska individer eller grupper som drivit frågan om att en viss kulturyttring ska komma med på listan. Dessa individer har lyckats få sina regeringar att agera. Detta beror på att många länder saknar starka organisationer och institutioner och är då hänvisade till lobbyverksamhet. Sverige bör bygga sitt arbete på de organisationer som finns här. De områden som saknar egna organisationer bör identifieras och man för dessa skapa andra kontaktytor. Avgränsningar bör skapas med

utgångspunkti utövares och experter uppfattning om vad som ska hör till det svenska immateriella kulturarvsområdet. Vad som i slutändan blir föremål för insatser är en prioriteringsfråga och Krister Malm menar att man då i första hand ska prioritera sådant som är unikt för Sverige. I andra hand ska man samarbeta med andra nordiska länder om vad som gemensamt är bevaransvärt.

Kollektiv upphovsrätt

Det som idag kan skyddas av upphovsrätt är sådant där någon eller några kan hävda äganderätt, alltså att de är verkets författare, kompositör, formgivare... Men en traditionell spelmanslåt har ofta ingen känd kompositör.. Kollektiv upphovsrätt betyder att även dessa traditionella konstverk blir skyddade och om till exempel en spelmanslåt spelas i radio så går ersättningen till organisationer som representerar och vidmakthåller dessa traditioner. Denna typ av skydd finns redan i ett stort antal länder och är en viktig del av sådana organisationers finansiering.

Krister Malm. Foto: Lars Farago.

Immateriellt Kulturarv i Tyskland

Sabine Wienker-Piepho är professor i europeisk etnologi vid Münchens universitet och berättar i sitt inlägg om hur situationen för det immateriella kulturarvet ser ut i Tyskland.

De världsberömda sagorna av Bröderna Grimm kom upp på Unescos lista över immateriella världsarv 2005. Den stora följdfrågan är hur man bäst skyddar och bevarar dessa. Den mycket värdefulla fysiska boken är ju naturligtvis redan till fullo skyddad. Borde man då inte också skydda sceniska föreställningar, kunskap och speciella färdigheter som har med sagorna att göra? Wienker-Piepho menar att den akademiska disciplinen inom området, Volkskunde – förövrigt också inrättad av Bröderna Grimm – också borde skyddas.

I Tyskland är det flera olika institutioner som arkiv, organisationer, stiftelser, skolor och universitet, som individuellt bidrar till bevarandet av denna världsberömda traditionella orala genre. Provokativt kan man också säga att en stor del av bevarandet sker genom så kallad "fakelore protection". Det vill säga genom turism. Och turistanpassade varianter av traditioner. Bortsett från detta är det framför allt två organisationer som står för bevarandet av Bröderna Grimms sagor. Den ena är European Farytale Society, en inflytelserik förening med 3000 medlemmar. Det höga medlemsantalet kan ses som en indikator på hur mycket människor faktiskt älskar och identifierar sig med dessa sagor. Den andra organisationen är Walter Khan Stiftelsen för vilken Sabine Wienker-Piepho arbetar. Denna stiftelse stöder den akademiska delen av området och delar bland annat varje år ut priser till studerande. Förutom detta är sagorna även representerade av två museer samt den mer turistriktade så kallade Sagovägen som går mellan Hanau och Bremen.

Avslutningsvis presenterar Wienker-Piepho de sju punkter hon föreslagit i samband med Unesco-samarbetet kring bevarandet av Bröderna Grimms sagor:

1. Sagor är en del av en muntlig tradition i nästa alla länder på vår jord och bara för att de har blivit förstenade i skriftlig form, alltså nerskrivna och publicerade i böcker, bör dessa folksagor inte bli missförstådda som folklöre för barn. Att människor tror att dessa sagor är för barn beror på att de inte är utbildade nog för att veta var de kommer ifrån och att de ursprungligen är historier för vuxna. Sagor representerar en mycket viktig, nästan helig, del av det immateriella kulturarvet.

Sabine Wienker-Piepho. Foto: Lars Farago.

2. Folksagor karaktäriseras av en paradox. De är väldigt lika över hela världen, å ena sidan visar de på internationell förståelse å andra sidan representerar de också kulturella olikheter - vilket också är nyckelord för Unesco - eftersom varje tradition genereras i individuella former. På grund av denna variation har folksagor alltid och kommer alltid att vara ideala som grund för kollektiv identitet med ett grundläggande etniskt värde. Sagor är för själen och inte för hjärnan.

3. Nomineringen av Grimms sagor var naturlig eftersom det är dessa som tyska folket främst identifierar sig med. Under tiden ansökningen till Unescos lista pågick hyllades valet av tyska media. Nu är media helt tyst när det gäller immateriellt kulturarv och Unesco. Sabine Wienker-Piepho betonar att det bara är boken som är skyddad och inte den folkliga traditionen i sig. Detta borde kunna få mer uppmärksamhet i pressen.

4. Att berätta sagor är en uttrycksfull och framställande konst. Det kräver övning, kunskap i traditioner och speciella färdigheter. Och då inte en skådespelares färdigheter. Unescos program över levande skatter borde därför överväga att ta med också sagoberättande på sin lista.

5. Inom det tyska Unescorådet finns också en exekutiv styrelse för vetenskap. Wienker-Piepho efterlyser bättre samarbete och stöd till akademiskt arbete från denna styrelse.

6. Hon föreslår samarbete med den stiftelse hon själv representerar. Denna stiftelse är angelägen om att bli medlem av den tyska Unesco-kommittén och står på en stadig finansiell grund.

7. Med hjälp av Unescos institut för utbildning i Hamburg borde det orala arvet också bli en större del av undervisningen.

Det är där som utvecklingen bäst sker. Universiteten borde dessutom uppmanas att hålla unesco-seminarier, speciellt för de som studerar kultur, europeisk etnologi och folklöre.

Diskussion

Den övergripande diskussionen efter det tredje seminariet kom att handla om äganderätt och upphovsskydd men också om vikten att integrera den invandrande kulturen i diskussionerna och frågan om vem av praktikerna eller forskarna som ska ha makten när det gäller det immateriella kulturarvet.

Krister Malm förtydligade skillnaden mellan UNESCO och WIPO. Unesco vill att traditionen ska fortleva, förmedlas och vara levande medan WIPOs uppgift är att se över om det ska kosta något att använda traditionen i kommersiella syften, till exempel som att sända musik i radio eller använda den i film. I det praktiska arbetet har de beröringspunkter. De kräver någon form av registrering, identifiering, dokumentering etc. och vid sammanföring av register bör man tänka på en eventuell framtida kollektiv upphovsrätt.

Christer Bogefeldt. Foto: Lars Farago.

Någon tycker sig se att en kollektiv upphovsrätt skapar problem. Finns det till exempel någon tidsgräns för denna typ av upphovsrätt och vem ska få pengarna? Den kollektiva traditionen har ju skapats genom trädning – riskerar då inte nya upphovsrättsregler att hindra kulturell utveckling och trädning genom återanvändning?

Andra menar att ett skydd inte hindrar återanvändande. Vem som helst får spela vilken musik som helst, även upphovsrättsskyddad. Det är i det ögonblick den används för kommersiell vinning skyddet kommer in.

Har vi ansvar för att det finns ett kurdiskt bibliotek i Sverige? Svaret blir att konventionen bör prioritera det som är unikt för landet och har vi ett unikt kurdiskt bibliotek så är biblioteket unikt också för Sverige.

Någon nämner sagoberättartraditionen i Sverige bland kvinnor från andra delar av världen, främst Afrika och Västasien. Kanske kan också det betraktas som en hotad tradition och därför bör skyddas av konventionen. Detta blir också en demokratifråga – vem bryr sig om denna fälnande tradition bland fattiga invandrarkvinnor? Att dessa kvinnor inte har särskilt mycket makt i Sverige gör det också till en maktfråga.

I en replik på detta betonas att konventionen handlar om *intangible heritage of humanity* – alltså hela mänskligheten. Hur man håller detta vid liv är en praktisk fråga och måste

Foto: Lars Farago.

ske på lokal nivå, där det händer. På grund av det bör man inte prata om äganderätt i Unesco och andra konventionsområden. Finns det till exempel kvinnor från Afrika i Sverige som berättar sagor och samma sagor berättas i Afrika så är det ingen motsättning att Sverige försöker hålla detta vid liv lika väl som att man gör det samma i Afrika. Det är alltså ingen fråga om ägande utan om att gemensamt, på nationell, lokal och internationell nivå, hålla de här traditionerna vid liv.

Hur ska de nya grupperna i det svenska samhället inkluderas i det svenska kulturarvet? Diskussion om detta saknas vid samtalen om konventionen. Frågorna på dessa seminarier bör också bearbetas i ytterområdena så att även röster därifrån får komma till tals.

Slutligen poängteras att detta är bara början. De förslag som läggs skapar möjligheter till en fortsatt dialog och fortsatt samarbete. Att inte låsa in utan skapar en öppen struktur för det fortsatta arbetet är det primära. Att hitta de praktiska lösningarna blir en senare fråga.

Pernilla Willman

Relaterade länkar:

Institutet för Språk och Folkminnen, www.sofi.se/unesco.

Unesco, www.unesco.org se särskilt www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=EN&pg=home

ATT BEVARA DET OGRIPBARA

SCIENCE CAFÉS OM VÅRA IMMATERIELLA KULTURARV

FN-organet Unesco har tagit fram en konvention om hur sagor, danser, folkmusik, hemslöjd, språk och annat immateriellt kulturarv ska kunna skyddas. Sverige planerar att ansluta sig till konventionen. Men vad är det som bör skyddas och vad betyder anslutningen mer konkret?

Varför skydda? Vilka möjligheter öppnar sig och vilka är blindskären? Vem får vara med?

Var med och påverka processen vid tre science café's i värld! Förutom du själv medverkar forskare och företrädare för myndigheter och organisationer. Efter korta introduktioner av de medverkande förs en diskussion utifrån vad alla deltagarna vill ta upp.

Välkommen till science café's

måndagarna 30/3, 20/4, 11/5 kl. 18.00–20.30

Stallet folk- och världsmusik

Stallgatan 7, Stockholm, T-bana Kungsträdgården

Fri entré. Servering av mat och dryck från 17.30.

PROGRAM →

Värd för samtalsserien är Lars Farago,
Riksförbundet för Folkmusik och Dans, RföD.

Mer information:

www.rfod.se

www.stallet.st

30/3 LEVANDE KULTURARV

Varför hamnar viss kultur på soptippen medan annan bevaras på museer? Vad skiljer mellan att skydda och bevara? Hur relatera mellan estetik, funktion och nostalgi? Hur mycket betyder konstnärlig kvalitet, kulturella uttryck i vardag och fest för individer och grupper och kulturers marknadsvärde? Hur går ratifieringsprocessen till i Sverige och hur har konventionen tagits emot i Island och Norge?

- *Valdimar Hafstein*, biträdande professor i etnologi/folklore Islands universitet, har doktorerat på konventionens tillkomst
- *Ingrid Johansson Lind*, generaldirektör Institutet för språk och folkminnen
- *Magne Velure*, etnolog, projektdirektör norska Kultur- och kirkedepartementet
- *Samtalsledare: Cissi Askwall*, kommunikationschef Vetenskap & Allmänhet

20/4 KULTURARV OCH IDENTITET

Vad betyder kulturarven för vår bild av vilka vi är, vilka vi hör samman med och hur vi förväntas vara? Följer kulturarven nationsgränser? Kan vi genom vårt sätt att skydda och bevara styra vilka vi känner samhörighet med och vilka vi tar avstånd från?

- *Gunvor Guttorm*, dr.art i duodji, Universitetet i Tromsø, konsult engagerad i Sameslöjdstiftelsen
- *Barbro Klein*, professor i etnologi Uppsala universitet
- *Dan Lundberg*, professor i musiketnologi och chef Svenskt visarkiv
- *Domino Kai* sångare, dramapedagog, dansare, tidigare Delegationen för romska frågor, nu vid DO
- *Samtalsledare: Peter Aronsson*, professor i historia, Linköpings universitet

11/5 KULTURARV OCH DEMOKRATI

Att ha tillgång till sitt kulturarv är en demokratisk rättighet som borde gälla alla. Vems kulturarv skyddas i dag och vems är bortglömt? Hur är samspelet mellan institutionernas ansvar och frivilligas engagemang? Och hur vill vi ha det i framtiden?

- *Gunnar Almevik*, doktorand vid institutionen för kulturvård Göteborgs universitet
- *Krister Malm*, docent i musikvetenskap, tidigare chef för Statens musiksamlingar
- *Sabine Wienker-Piepho*, professor i europeisk etnologi Münchens universitet
- *Henrik Zipsane*, landsantikvarie och chef för Jämtlands läns museum Jamtli
- *Samtalsledare: Ingrid Johansson Lind*, generaldirektör Institutet för språk och folkminnen

Unescos konvention om skydd av det immateriella kulturarvet (engelsk version från Unescos webbplats)

MISC/2003/CLT/CH/14

CONVENTION FOR THE SAFEGUARDING OF THE INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Paris, 17 October 2003

The General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization hereinafter referred to as UNESCO, meeting in Paris, from 29 September to 17 October 2003, at its 32nd session,

Referring to existing international human rights instruments, in particular to the Universal Declaration on Human Rights of 1948, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights of 1966, and the International Covenant on Civil and Political Rights of 1966,

Considering the importance of the intangible cultural heritage as a mainspring of cultural diversity and a guarantee of sustainable development, as underscored in the UNESCO Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore of 1989, in the UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity of 2001, and in the Istanbul Declaration of 2002 adopted by the Third Round Table of Ministers of Culture,

Considering the deep-seated interdependence between the intangible cultural heritage and the tangible cultural and natural heritage,

Recognizing that the processes of globalization and social transformation, alongside the conditions they create for renewed dialogue among communities, also give rise, as does the phenomenon of intolerance, to grave threats of deterioration, disappearance and destruction of the intangible cultural heritage, in particular owing to a lack of resources for safeguarding such heritage,

Being aware of the universal will and the common concern to safeguard the intangible cultural heritage of humanity,

Recognizing that communities, in particular indigenous communities, groups and, in some cases, individuals, play an important role in the production, safeguarding, maintenance and recreation of the intangible cultural heritage, thus helping to enrich cultural diversity and human creativity,

Noting the far-reaching impact of the activities of UNESCO in establishing normative instruments for the protection of the cultural heritage, in particular the Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of 1972,

Noting further that no binding multilateral instrument as yet exists for the safeguarding of the intangible cultural heritage,

Considering that existing international agreements, recommendations and resolutions concerning the cultural and natural heritage need to be effectively enriched and supplemented by means of new provisions relating to the intangible cultural heritage,

Considering the need to build greater awareness, especially among the younger generations, of the importance of the intangible cultural heritage and of its safeguarding,

Considering that the international community should contribute, together with the States

Parties to this Convention, to the safeguarding of such heritage in a spirit of cooperation and mutual assistance,

Recalling UNESCO's programmes relating to the intangible cultural heritage, in particular the Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity,

Considering the invaluable role of the intangible cultural heritage as a factor in bringing human beings closer together and ensuring exchange and understanding among them,

Adopts this Convention on this seventeenth day of October 2003.

I. General provisions

Article 1 – Purposes of the Convention

The purposes of this Convention are:

- (a) to safeguard the intangible cultural heritage;
- (b) to ensure respect for the intangible cultural heritage of the communities, groups and individuals concerned;
- (c) to raise awareness at the local, national and international levels of the importance of the intangible cultural heritage, and of ensuring mutual appreciation thereof;
- (d) to provide for international cooperation and assistance.

Article 2 – Definitions

For the purposes of this Convention,

1. The “intangible cultural heritage” means the practices, representations, expressions, knowledge, skills – as well as the instruments, objects, artefacts and cultural spaces associated therewith – that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage. This intangible cultural heritage, transmitted from generation to generation, is constantly recreated by communities and groups in response to their environment, their interaction with nature and their history, and provides them with a sense of identity and continuity, thus promoting respect for cultural diversity and human creativity. For the purposes of this Convention, consideration will be given solely to such intangible cultural heritage as is compatible with existing international human rights instruments, as well as with the requirements of mutual respect among communities, groups and individuals, and of sustainable development.

2. The “intangible cultural heritage”, as defined in paragraph 1 above, is manifested *inter alia* in the following domains:

- (a) oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage;
- (b) performing arts;
- (c) social practices, rituals and festive events;
- (d) knowledge and practices concerning nature and the universe;
- (e) traditional craftsmanship.

3. “Safeguarding” means measures aimed at ensuring the viability of the intangible cultural heritage, including the identification, documentation, research, preservation, protection, promotion, enhancement, transmission, particularly through formal and nonformal education, as well as the revitalization of the various aspects of such heritage.

4. “States Parties” means States which are bound by this Convention and among which this Convention is in force.

5. This Convention applies mutatis mutandis to the territories referred to in Article 33 which become Parties to this Convention in accordance with the conditions set out in that Article. To that extent the expression “States Parties” also refers to such territories.

Article 3 – Relationship to other international instruments

Nothing in this Convention may be interpreted as:

- (a) altering the status or diminishing the level of protection under the 1972 Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage of World Heritage properties with which an item of the intangible cultural heritage is directly associated; or
- (b) affecting the rights and obligations of States Parties deriving from any international instrument relating to intellectual property rights or to the use of biological and ecological resources to which they are parties.

II. Organs of the Convention

Article 4 – General Assembly of the States Parties

1. A General Assembly of the States Parties is hereby established, hereinafter referred to as “the General Assembly”. The General Assembly is the sovereign body of this Convention.
2. The General Assembly shall meet in ordinary session every two years. It may meet in extraordinary session if it so decides or at the request either of the Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage or of at least one-third of the States Parties.
3. The General Assembly shall adopt its own Rules of Procedure.

Article 5 – Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage

1. An Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, hereinafter referred to as “the Committee”, is hereby established within UNESCO. It shall be composed of representatives of 18 States Parties, elected by the States Parties meeting in General Assembly, once this Convention enters into force in accordance with Article 34.
2. The number of States Members of the Committee shall be increased to 24 once the number of the States Parties to the Convention reaches 50.

Article 6 – Election and terms of office of States Members of the Committee

1. The election of States Members of the Committee shall obey the principles of equitable geographical representation and rotation.
2. States Members of the Committee shall be elected for a term of four years by States Parties to the Convention meeting in General Assembly.

3. However, the term of office of half of the States Members of the Committee elected at the first election is limited to two years. These States shall be chosen by lot at the first election.
4. Every two years, the General Assembly shall renew half of the States Members of the Committee.
5. It shall also elect as many States Members of the Committee as required to fill vacancies.
6. A State Member of the Committee may not be elected for two consecutive terms.
7. States Members of the Committee shall choose as their representatives persons who are qualified in the various fields of the intangible cultural heritage.

Article 7 – Functions of the Committee

Without prejudice to other prerogatives granted to it by this Convention, the functions of the Committee shall be to:

- (a) promote the objectives of the Convention, and to encourage and monitor the implementation thereof;
- (b) provide guidance on best practices and make recommendations on measures for the safeguarding of the intangible cultural heritage;
- (c) prepare and submit to the General Assembly for approval a draft plan for the use of the resources of the Fund, in accordance with Article 25;
- (d) seek means of increasing its resources, and to take the necessary measures to this end, in accordance with Article 25;
- (e) prepare and submit to the General Assembly for approval operational directives for the implementation of this Convention;
- (f) examine, in accordance with Article 29, the reports submitted by States Parties, and to summarize them for the General Assembly;
- (g) examine requests submitted by States Parties, and to decide thereon, in accordance with objective selection criteria to be established by the Committee
- (h) and approved by the General Assembly for:
 - (i) inscription on the lists and proposals mentioned under Articles 16, 17 and 18;
 - (ii) the granting of international assistance in accordance with Article 22.

Article 8 – Working methods of the Committee

1. The Committee shall be answerable to the General Assembly. It shall report to it on all its activities and decisions.
2. The Committee shall adopt its own Rules of Procedure by a two-thirds majority of its Members.
3. The Committee may establish, on a temporary basis, whatever ad hoc consultative bodies it deems necessary to carry out its task.
4. The Committee may invite to its meetings any public or private bodies, as well as private persons, with recognized competence in the various fields of the intangible cultural heritage, in order to consult them on specific matters.

Article 9 – Accreditation of advisory organizations

1. The Committee shall propose to the General Assembly the accreditation of nongovernmental organizations with recognized competence in the field of the intangible cultural heritage to act in an advisory capacity to the Committee.
2. The Committee shall also propose to the General Assembly the criteria for and modalities of such accreditation.

Article 10 – The Secretariat

1. The Committee shall be assisted by the UNESCO Secretariat.
2. The Secretariat shall prepare the documentation of the General Assembly and of the Committee, as well as the draft agenda of their meetings, and shall ensure the implementation of their decisions.

III. Safeguarding of the intangible cultural heritage at the national level*Article 11 – Role of States Parties*

Each State Party shall:

- (a) take the necessary measures to ensure the safeguarding of the intangible cultural heritage present in its territory;
- (b) among the safeguarding measures referred to in Article 2, paragraph 3, identify and define the various elements of the intangible cultural heritage present in its territory, with the participation of communities, groups and relevant nongovernmental organizations.

Article 12 – Inventories

1. To ensure identification with a view to safeguarding, each State Party shall draw up, in a manner geared to its own situation, one or more inventories of the intangible cultural heritage present in its territory. These inventories shall be regularly updated.
2. When each State Party periodically submits its report to the Committee, in accordance with Article 29, it shall provide relevant information on such inventories.

Article 13 – Other measures for safeguarding

To ensure the safeguarding, development and promotion of the intangible cultural heritage present in its territory, each State Party shall endeavour to:

- (a) adopt a general policy aimed at promoting the function of the intangible cultural heritage in society, and at integrating the safeguarding of such heritage into planning programmes;
- (b) designate or establish one or more competent bodies for the safeguarding of the intangible cultural heritage present in its territory;
- (c) foster scientific, technical and artistic studies, as well as research methodologies, with a view to effective safeguarding of the intangible cultural heritage, in particular the intangible cultural heritage in danger;
- (d) adopt appropriate legal, technical, administrative and financial measures aimed at:

- (i) fostering the creation or strengthening of institutions for training in the management of the intangible cultural heritage and the transmission of such heritage through forums and spaces intended for the performance or expression thereof;
- (ii) ensuring access to the intangible cultural heritage while respecting customary practices governing access to specific aspects of such heritage;
- (iii) establishing documentation institutions for the intangible cultural heritage and facilitating access to them.

Article 14 – Education, awareness-raising and capacity-building

Each State Party shall endeavour, by all appropriate means, to:

- (a) ensure recognition of, respect for, and enhancement of the intangible cultural heritage in society, in particular through:
 - (i) educational, awareness-raising and information programmes, aimed at the general public, in particular young people;
 - (ii) specific educational and training programmes within the communities and groups concerned;
 - (iii) capacity-building activities for the safeguarding of the intangible cultural heritage, in particular management and scientific research; and
 - (iv) non-formal means of transmitting knowledge;
- (a) keep the public informed of the dangers threatening such heritage, and of the activities carried out in pursuance of this Convention;
- (b) promote education for the protection of natural spaces and places of memory whose existence is necessary for expressing the intangible cultural heritage.

Article 15 – Participation of communities, groups and individuals

Within the framework of its safeguarding activities of the intangible cultural heritage, each State Party shall endeavour to ensure the widest possible participation of communities, groups and, where appropriate, individuals that create, maintain and transmit such heritage, and to involve them actively in its management.

IV. Safeguarding of the intangible cultural heritage at the international level

Article 16 – Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity

1. In order to ensure better visibility of the intangible cultural heritage and awareness of its significance, and to encourage dialogue which respects cultural diversity, the Committee, upon the proposal of the States Parties concerned, shall establish, keep up to date and publish a Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity.

2. The Committee shall draw up and submit to the General Assembly for approval the criteria for the establishment, updating and publication of this Representative List.

Article 17 – List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding

1. With a view to taking appropriate safeguarding measures, the Committee shall establish, keep up to date and publish a List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding, and shall inscribe such heritage on the List at the request of the State Party concerned.

2. The Committee shall draw up and submit to the General Assembly for approval the criteria for the establishment, updating and publication of this List.

3. In cases of extreme urgency – the objective criteria of which shall be approved by the General Assembly upon the proposal of the Committee – the Committee may inscribe an item of the heritage concerned on the List mentioned in paragraph 1, in consultation with the State Party concerned.

Article 18 – Programmes, projects and activities for the safeguarding of the intangible cultural heritage

1. On the basis of proposals submitted by States Parties, and in accordance with criteria to be defined by the Committee and approved by the General Assembly, the Committee shall periodically select and promote national, subregional and regional programmes, projects and activities for the safeguarding of the heritage which it considers best reflect the principles and objectives of this Convention, taking into account the special needs of developing countries.

2. To this end, it shall receive, examine and approve requests for international assistance from States Parties for the preparation of such proposals.

3. The Committee shall accompany the implementation of such projects, programmes and activities by disseminating best practices using means to be determined by it.

V. International cooperation and assistance

Article 19 – Cooperation

1. For the purposes of this Convention, international cooperation includes, inter alia, the exchange of information and experience, joint initiatives, and the establishment of a mechanism of assistance to States Parties in their efforts to safeguard the intangible cultural heritage.

2. Without prejudice to the provisions of their national legislation and customary law and practices, the States Parties recognize that the safeguarding of intangible cultural heritage is of general interest to humanity, and to that end undertake to cooperate at the bilateral, subregional, regional and international levels.

Article 20 – Purposes of international assistance

International assistance may be granted for the following purposes:

- (a) the safeguarding of the heritage inscribed on the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding;
- (b) the preparation of inventories in the sense of Articles 11 and 12;
- (c) support for programmes, projects and activities carried out at the national, subregional and regional levels aimed at the safeguarding of the intangible cultural heritage;
- (d) any other purpose the Committee may deem necessary.

Article 21 – Forms of international assistance

The assistance granted by the Committee to a State Party shall be governed by the operational directives foreseen in Article 7 and by the agreement referred to in Article 24, and may take the following forms:

- (a) studies concerning various aspects of safeguarding;
- (b) the provision of experts and practitioners;
- (c) the training of all necessary staff;
- (d) the elaboration of standard-setting and other measures;
- (e) the creation and operation of infrastructures;
- (f) the supply of equipment and know-how;
- (g) other forms of financial and technical assistance, including, where appropriate, the granting of low-interest loans and donations.

Article 22 – Conditions governing international assistance

1. The Committee shall establish the procedure for examining requests for international assistance, and shall specify what information shall be included in the requests, such as the measures envisaged and the interventions required, together with an assessment of their cost.

2. In emergencies, requests for assistance shall be examined by the Committee as a matter of priority.

3. In order to reach a decision, the Committee shall undertake such studies and consultations as it deems necessary.

Article 23 – Requests for international assistance

1. Each State Party may submit to the Committee a request for international assistance for the safeguarding of the intangible cultural heritage present in its territory.

2. Such a request may also be jointly submitted by two or more States Parties.

3. The request shall include the information stipulated in Article 22, paragraph 1, together with the necessary documentation.

Article 24 – Role of beneficiary States Parties

1. In conformity with the provisions of this Convention, the international assistance granted shall be regulated by means of an agreement between the beneficiary State Party and the Committee.

2. As a general rule, the beneficiary State Party shall, within the limits of its resources, share the cost of the safeguarding measures for which international assistance is provided.

3. The beneficiary State Party shall submit to the Committee a report on the use made of the assistance provided for the safeguarding of the intangible cultural heritage.

VI. Intangible Cultural Heritage Fund*Article 25 – Nature and resources of the Fund*

1. A “Fund for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage”, hereinafter referred to as “the Fund”, is hereby established.

2. The Fund shall consist of funds-in-trust established in accordance with the Financial Regulations of UNESCO.
3. The resources of the Fund shall consist of:
 - (a) contributions made by States Parties;
 - (b) funds appropriated for this purpose by the General Conference of UNESCO;
 - (c) contributions, gifts or bequests which may be made by:
 - (i) other States;
 - (ii) organizations and programmes of the United Nations system, particularly the United Nations Development Programme, as well as other international organizations;
 - (iii) public or private bodies or individuals;
 - (d) any interest due on the resources of the Fund;
 - (e) funds raised through collections, and receipts from events organized for the benefit of the Fund;
 - (f) any other resources authorized by the Fund's regulations, to be drawn up by the Committee.
4. The use of resources by the Committee shall be decided on the basis of guidelines laid down by the General Assembly.
5. The Committee may accept contributions and other forms of assistance for general and specific purposes relating to specific projects, provided that those projects have been approved by the Committee.
6. No political, economic or other conditions which are incompatible with the objectives of this Convention may be attached to contributions made to the Fund.

Article 26 – Contributions of States Parties to the Fund

1. Without prejudice to any supplementary voluntary contribution, the States Parties to this Convention undertake to pay into the Fund, at least every two years, a contribution, the amount of which, in the form of a uniform percentage applicable to all States, shall be determined by the General Assembly. This decision of the General Assembly shall be taken by a majority of the States Parties present and voting which have not made the declaration referred to in paragraph 2 of this Article. In no case shall the contribution of the State Party exceed 1% of its contribution to the regular budget of UNESCO.
2. However, each State referred to in Article 32 or in Article 33 of this Convention may declare, at the time of the deposit of its instruments of ratification, acceptance, approval or accession, that it shall not be bound by the provisions of paragraph 1 of this Article.
3. A State Party to this Convention which has made the declaration referred to in paragraph 2 of this Article shall endeavour to withdraw the said declaration by notifying the Director-General of UNESCO. However, the withdrawal of the declaration shall not take effect in regard to the contribution due by the State until the date on which the subsequent session of the General Assembly opens.
4. In order to enable the Committee to plan its operations effectively, the contributions of States Parties to this Convention which have made the declaration referred to in paragraph 2 of this Article shall be paid on a regular basis, at least every two years, and should be as close

as possible to the contributions they would have owed if they had been bound by the provisions of paragraph 1 of this Article.

5. Any State Party to this Convention which is in arrears with the payment of its compulsory or voluntary contribution for the current year and the calendar year immediately preceding it shall not be eligible as a Member of the Committee; this provision shall not apply to the first election. The term of office of any such State which is already a Member of the Committee shall come to an end at the time of the elections provided for in Article 6 of this Convention.

Article 27 – Voluntary supplementary contributions to the Fund

States Parties wishing to provide voluntary contributions in addition to those foreseen under Article 26 shall inform the Committee, as soon as possible, so as to enable it to plan its operations accordingly.

Article 28 – International fund-raising campaigns

The States Parties shall, insofar as is possible, lend their support to international fund-raising campaigns organized for the benefit of the Fund under the auspices of UNESCO.

VII. Reports

Article 29 – Reports by the States Parties

The States Parties shall submit to the Committee, observing the forms and periodicity to be defined by the Committee, reports on the legislative, regulatory and other measures taken for the implementation of this Convention.

Article 30 – Reports by the Committee

1. On the basis of its activities and the reports by States Parties referred to in Article 29, the Committee shall submit a report to the General Assembly at each of its sessions.
2. The report shall be brought to the attention of the General Conference of UNESCO.

VIII. Transitional clause

Article 31 – Relationship to the Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity

1. The Committee shall incorporate in the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity the items proclaimed “Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity” before the entry into force of this Convention.
2. The incorporation of these items in the Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity shall in no way prejudice the criteria for future inscriptions decided upon in accordance with Article 16, paragraph 2.
3. No further Proclamation will be made after the entry into force of this Convention.

IX. Final clauses

Article 32 – Ratification, acceptance or approval

1. This Convention shall be subject to ratification, acceptance or approval by States Members of UNESCO in accordance with their respective constitutional procedures.
2. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Director-General of UNESCO.

Article 33 – Accession

1. This Convention shall be open to accession by all States not Members of UNESCO that are invited by the General Conference of UNESCO to accede to it.
2. This Convention shall also be open to accession by territories which enjoy full internal self-government recognized as such by the United Nations, but have not attained full independence in accordance with General Assembly resolution 1514 (XV), and which have competence over the matters governed by this Convention, including the competence to enter into treaties in respect of such matters.
3. The instrument of accession shall be deposited with the Director-General of UNESCO.

Article 34 – Entry into force

This Convention shall enter into force three months after the date of the deposit of the thirtieth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, but only with respect to those States that have deposited their respective instruments of ratification, acceptance, approval, or

accession on or before that date. It shall enter into force with respect to any other State Party three months after the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 35 – Federal or non-unitary constitutional systems

The following provisions shall apply to States Parties which have a federal or non-unitary constitutional system:

- (a) with regard to the provisions of this Convention, the implementation of which comes under the legal jurisdiction of the federal or central legislative power, the obligations of the federal or central government shall be the same as for those States Parties which are not federal States;
- (b) with regard to the provisions of this Convention, the implementation of which comes under the jurisdiction of individual constituent States, countries, provinces or cantons which are not obliged by the constitutional system of the federation to take legislative measures, the federal government shall inform the competent authorities of such States, countries, provinces or cantons of the said provisions, with its recommendation for their adoption.

Article 36 – Denunciation

1. Each State Party may denounce this Convention.
2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the Director-General of UNESCO.
3. The denunciation shall take effect twelve months after the receipt of the instrument of denunciation. It shall in no way affect the financial obligations of the denouncing State Party until the date on which the withdrawal takes effect.

Article 37 – Depositary functions

The Director-General of UNESCO, as the Depositary of this Convention, shall inform the States Members of the Organization, the States not Members of the Organization referred to in Article 33, as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, acceptance, approval or accession provided for in Articles 32 and 33, and of the denunciations provided for in Article 36.

Article 38 – Amendments

1. A State Party may, by written communication addressed to the Director-General, propose amendments to this Convention. The Director-General shall circulate such communication to all States Parties. If, within six months from the date of the circulation of the communication, not less than one half of the States Parties reply favourably to the request, the Director-General shall present such proposal to the next session of the General Assembly for discussion and possible adoption.
2. Amendments shall be adopted by a two-thirds majority of States Parties present and voting.
3. Once adopted, amendments to this Convention shall be submitted for ratification, acceptance, approval or accession to the States Parties.
4. Amendments shall enter into force, but solely with respect to the States Parties that have ratified, accepted, approved or acceded to them, three months after the deposit of the instruments referred to in paragraph 3 of this Article by two-thirds of the States Parties. Thereafter, for each State Party that ratifies, accepts, approves or accedes to an amendment, the said amendment shall enter into force three months after the date of deposit by that State Party of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.
5. The procedure set out in paragraphs 3 and 4 shall not apply to amendments to Article 5 concerning the number of States Members of the Committee. These amendments shall enter into force at the time they are adopted.
6. A State which becomes a Party to this Convention after the entry into force of amendments in conformity with paragraph 4 of this Article shall, failing an expression of different intention, be considered:
 - (a) as a Party to this Convention as so amended; and
 - (a) as a Party to the unamended Convention in relation to any State Party not bound by the amendments.

Article 39 – Authoritative texts

This Convention has been drawn up in Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish, the six texts being equally authoritative.

Article 40 – Registration

In conformity with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Convention shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General of UNESCO.

Allmänt om immaterialrättsligt skydd

Immaterialrätten omfattar olika typer av rättigheter till resultatet av intellektuellt skapande verksamhet. Skyddet tar alltså sikte på immateriella alster i olika former och inte på fysiska ting. Rättsskyddet för intellektuella prestationer kan indelas i upphovsrätt och industriellt rättsskydd. Upphovsrätten är grundlagsskyddad i Sverige genom regeringsformen 2 kap. 19 §.

Upphovsrätten omfattar skyddet för litterära och konstnärliga verk, fotografier och vissa s.k. närstående rättigheter. Upphovsmannen, den som har skapat ett litterärt eller konstnärligt verk, ges vissa ensamrätter att förfoga över detta verk, d.v.s. att bestämma över när och i vilka sammanhang det ska få användas av andra personer. Skyddstiden är vanligen 70 år efter upphovsmannens död. De närstående rättigheterna tillkommer vissa kategorier av personer, vilkas produktioner och verksamhet står nära de alster som omfattas av skyddet för den egentliga upphovsrätten, och även för uttryck av folklore. Det kan röra sig om utövande konstnärer, skådespelare, musiker, sångare och andra som inte skapar men framför verk, samt framställare av ljudinspelningar och producenter av upptagningar av rörliga bilder, s.k. fonogramproducenter. Skyddstiden för de närstående rättigheterna är vanligen 50 år räknat från framförandet eller upptagningstillfället. Upphovsrätten och de närstående rättigheterna uppstår automatiskt, utan formaliteter. Framföranden av litterära och konstnärliga verk omfattas av rättsskyddet, även om skyddstiden för verket i sig har gått ut.

Det industriella rättsskyddet omfattar bl.a. skydd för patent, varumärken, firmanamn, mönster, brukskonst, geografiska ursprungsbeteckningar och namn. Det industriella rättsskyddet liknar det som gäller för upphovsmännen, dvs. vissa tidsbegränsade ensamrättigheter för utnyttjandet av egna prestationer. Skyddet bygger oftast på registrering och det går bara att få skydd för sådant som är nytt och särpräglat. Det industriella rättsskyddet har olika skyddstider och de är betydligt kortare än de som gäller vid upphovsrätt. I vissa fall kan industriellt rättsskydd uppstå utan registrering, genom s.k. inarbetning.

Huvudsyftet med det immaterialrättsliga skyddet är ge incitament till innovation och kreativitet samt att ge skydd för uttryck som ger särskiljningsförmåga eller skydd av ett etablerat rykte. Skyddet innehåller två olika typer av rättigheter, de ekonomiska och de ideella. De ekonomiska rättigheterna innebär rätten att kontrollera varje form av reproduktion och rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten på olika sätt, exempelvis genom ett offentligt framförande, eller offentlig visning. De ideella rättigheterna grundas på det personliga band som finns mellan uphovsmannen och hans verk och består främst av rätten att bli namngiven i samband med att verket utnyttjas och mot nedlåtande eller kränkande användning av ett verk.

I Sverige gäller den grundlagsskyddade offentlighetsprincipen. Den innebär att all dokumentation som samlas in av statliga eller kommunala myndigheter blir allmänna handlingar. Att ett verk blir allmän handling innebär inte någon förändring av upphovsrätten. Enklare uttryckt, kan man säga att en myndighet inte får upphovsrätten till någonting bara för att det förvaras hos myndigheten. Upphovsrätten finns också kvar hos uphovsmannen även om verket lämnas ut som allmän handling.

I sammanhanget kan också nämnas det förestående genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/98/EG om vidareutnyttjande av information från den offentliga

sektorn, det s.k. PSI-direktivet. Direktivet borde inte få någon betydelse i sammanhanget, eftersom kulturinstitutioner är undantagna från reglerna.

Sveriges åtaganden enligt konventionen

Tvingande, rättsligt bindande regler, uttrycks i den engelska versionen av konventionen med *shall* eller *undertake to*, vilket kan översättas med *ska*. Dessa regler, som Sverige som konventionsstat blir bunden av, uttrycks i artiklarna 11, 12, 26 och 29.

Rekommendationer uttrycks i den engelska versionen av konventionen med *shall endeavour to* eller *shall endeavour, by all appropriate means, to* vilket kan översättas med *ska sträva efter* eller *bör*. De rekommendationer som Sverige bör uppfylla, finns i artiklarna 13, 14, 15 och 26.

Konventionen innehåller inte några möjligheter till sanktioner riktade mot medlemsstater som inte uppfyller konventionens krav. Ansvar för att Sverige genomför konventionen ligger alltså på Sverige.

Nedan följer en genomgång av de olika reglerna, med förslag på åtgärder.

Tvingande regler:

- Vidta de åtgärder som behövs för att trygga det immateriella kulturarv som finns i Sverige (artikel 11).

Arbetsgruppen anser att Sverige redan uppfyller detta. I svensk rätt finns redan ett starkt skydd för många av de immateriella kulturarven i Sverige och flera främjande regelverk, se bilaga 6. Regeringsformen ger ett grundläggande skydd för rätten till bl.a. språk och kultur.

- Identifiera och definiera de olika delarna av det immateriella kulturarv som finns i Sverige med medverkan av samhällen, grupper och berörda enskilda organisationer (artikel 11).

Detta bör ingå i den huvudansvariga myndighetens uppdrag och kan uttryckas genom regeringsuppdrag, regleringsbrev eller i myndighetens instruktion.

- Göra upp en eller flera förteckningar över det immateriella kulturarv som finns i Sverige (artikel 12).

Detta bör ingå i den huvudansvariga myndighetens uppdrag och kan uttryckas genom regeringsuppdrag, regleringsbrev eller i myndighetens instruktion.

- Kontinuerligt uppdatera de upprättade förteckningarna (artikel 12).

Detta bör ingå i den huvudansvariga myndighetens uppdrag och kan uttryckas genom regeringsuppdrag, regleringsbrev eller i myndighetens instruktion.

- Minst vartannat år, betala den avgift till fonden som Unescokommittén har beslutat, om Sverige inte avstår från att bli bunden av den förpliktelsen vid sitt tillträde till konventionen (artikel 26).

Detta bör ankomma på regeringen.

- I den form och med den periodicitet som kommittén beslutar, rapportera om de åtgärder som Sverige har vidtagit för att uppfylla konventionen (artikel 29).

Detta bör ingå i den huvudansvariga myndighetens uppdrag och kan uttryckas genom regeringsuppdrag, regleringsbrev eller i myndighetens instruktion.

Rekommendationer:

- Anta en plan som syftar till att främja det immateriella kulturarvets roll i samhället, och att integrera det i sin politik (artikel 13).

En sådan plan bör kunna utarbetas hos den huvudansvariga myndigheten eller, alternativt, inom regeringskansliet.

- Utse eller inrätta ett eller flera ansvariga organ (artikel 13).

Detta bör kunna inrymmas inom den befintliga myndighetsstrukturen. En myndighet bör ha huvudansvaret, men flera andra expertmyndigheter bör knytas till denna. (Se avsnittet Förslag till genomförande)

- Främja vetenskaplig, teknisk och konstnärlig forskning, med sikte på tryggheten av det immateriella kulturarvet, särskilt med avseende på sådant immateriellt kulturarv som är hotat (artikel 13).

Förutom arbetet hos de ansvariga myndigheterna, behöver regeringen också ta hänsyn till konventionen i sin politik på olika områden, inte minst inom utbildning och forskning. Även andra myndigheter kan bli berörda, t.ex. Vinnova och Tillväxtverket.

- Vidta lämpliga rättsliga, tekniska, administrativa och finansiella åtgärder som syftar till att:

- Främja bildande eller stärkande av institutioner för utbildning i hantering av det immateriella kulturarvet, och i hur det ska överföras, genom att skapa mötesplatser för framförande av och uttryck för det immateriella kulturarvet.
- Trygga tillgången till det immateriella kulturarvet med respekt för de sedvänjor som styr tillgången till de specifika immateriella kulturarven.
- Upprätta institutioner för dokumentation av det immateriella kulturarvet och främja tillgången till dessa institutioner (artikel 13).

Arbetsgruppens modell med en huvudansvarig myndighet och expertnoder bör kunna säkerställa detta genom att de ansvariga för olika åtgärder tydligt pekas ut.

- Säkerställa erkännandet av och respekten för, samt hävda det immateriella kulturarvet i samhället, särskilt genom

- utbildning, upplysning och information, som riktar sig till allmänheten och särskilt till unga människor;
- särskilda utbildningsprogram för berörda samhällen och grupper;
- kapacitetssuppleering avseende tryggheten av det immateriella kulturarvet, i synnerhet vad gäller bevarande och vetenskaplig forskning, och
- icke-formell kunskapsöverföring (artikel 14).

Arbetsgruppens modell med en huvudansvarig myndighet och expertnoder bör kunna säkerställa detta genom att ansvariga för olika åtgärder tydligt utpekas.

- Informera allmänheten om de risker som hotar det immateriella kulturarvet, och de aktiviteter som bedrivs i enlighet med konventionen (artikel 14).

Ansvaret för att koordinera detta bör ligga på den huvudansvariga myndigheten.

- Främja utbildning för skydd av naturområden och platser minne vars existens är nödvändig för att uttrycka det immateriella kulturarvet (artikel 14).

Ansvaret för att koordinera detta bör ligga på den huvudansvariga myndigheten, tillsammans med den ansvariga expertnoden.

- Sträva efter att säkerställa största möjliga deltagande från samhället, grupper och individer i att skapa, underhålla, överföra och att aktivt se till att de medverkar i att förvalta dessa kulturarv (artikel 15).

Ansvar för att koordinera detta bör ligga på den huvudansvariga myndigheten, tillsammans med de ansvariga expertnoderna.

- Huruvida Sverige vid sitt tillträde till konventionen ska välja att förbinda sig att minst vartannat år betala den avgift till fonden som kommittén har beslutat (artikel 26).

Detta ankommer på regeringen att besluta.

Det bör ankomma på regeringen att utse Sveriges representant(er) i konventionsstaternas generalförsamling, samt representant(er) om Sverige utses att ingå i Unescokommittén.

Konventionen i förhållande till övrig internationell rätt som Sverige är bunden av

Artikel 3 i konventionen anger förhållandet till vissa andra internationella instrument. Där anges vad som gäller om konventionens regler kommer i konflikt med några särskilt utpekade andra områden. Världsarvskonventionen och internationella konventioner som medlemsstat är part i och som rör immateriella rättigheter eller utnyttjande av biologiska eller ekologiska resurser, har företräde framför konventionen om det immateriella kulturarvet.

Generellt gäller konventioner framför den så kallade sedvanerätten, men det finns viktiga undantag. Tvingande rätt, jus cogens, begränsar möjligheterna att med rättslig verkan avtala sig bort från de sedvanerättsliga reglerna. I praktiken är dessa jus cogens-regler få och rör de allra mest fundamentala reglerna, som förbud mot att angripa andra stater och förbud mot folkmord. De borde därför knappast få någon praktisk betydelse för konventionens tillämpning i Sverige. Om det skulle uppstå några normkonflikter är det snarare i förhållande till andra konventioner och då får man lösa dessa från fall till fall. Det är omöjligt att på förhand uttala sig om utgången, men ytterst är det domstol som får avgöra. Eftersom opartiska tolknings- och verkställighetsorgan inte alltid finns till hands kan staterna själva tolka innebörden av sina internationella förpliktelser.

Sammanställning av relevanta lagar och förordningar

Skydd & Främjande			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1960:644	Varumärkeslag	Ensamrätt för enskilda näringsidkare till varumärken efter registrering eller inarbetning.	
1960:645	Kollektivmärkeslag	Ensamrätt för andra än enskilda näringsidkare till varumärken efter registrering eller inarbetning.	
1960:648	Varumärkesförordning	Tillämpningsföreskrifter till varumärkeslagen (1960:644) och kollektivmärkeslagen (1960:645)	
1960:729	Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk	Upphovsrättsskydd, också för verk som inte är fixerade i någon form, exempelvis improviserade tal och sceniska verk som improviserad koreografi, musik och gatuteater.	
1967:837	Patentlag	Ensamrätt till uppfinningar efter registrering.	
1967:838	Patentkungörelse	Tillämpningsföreskrifter till Patentlagen (1967:837)	
1970:485	Mönsterskyddslag	Upphovsrättsligt skydd för en produkts utseende, d.v.s. industriellt eller hantverksmässigt framställt föremål, om mönstret är nytt och särpräglat.	
1970:486	Mönsterskyddsförordning	Tillämpningsföreskrifter till Mönsterskyddslagen (1970:486)	
1971:437	Rennäringslag	Den samiska befolkningens renskötselrätt, att använda mark och vatten till underhåll för sig och sina renar, grundas på urminnes hävd.	
1974:152	REGERINGSFORMEN	Grundläggande fri- och rättigheter, bl.a. rätten till språk och kultur. Regler om normeringsmakten, d.v.s. hur olika regler får beslutas.	
1980:64	Förordning om mål och riktlinjer i 1980 års läroplan för grundskolan	Läroplanen fastslår bl.a. att eleverna ska komma i kontakt med olika kulturyttringar och kulturområden samt att kulturarbetare av skilda slag ska ges möjligheter att medverka i skolan.	
1982:670	Namnlag	Regler om personnamn samt särskilt skydd för egenartade efternamn.	
1988:1188	Förordning om kulturminnen m.m.	Regler om bl.a. samverkan om skydd och vård av kulturmiljön mellan myndigheter och med kulturminnesvårdande organ såsom länmuseerna.	
1988:950	Lag om kulturminnen m.m.	Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön, som bl.a. innefattar ortnamn. Riksantikvarieämbetet har överinseende och Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i landet.	

1990:782	Arkivlag	Myndigheternas arkiv är en del av det nationella kulturarvet och ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och forskningens behov. Arkivmyndigheterna har tillsyn över statliga arkiv och kan även ge kommunerna och enskilda råd i arkivfrågor.	
1991:447	Förordning för Stockholms stadsarkiv när det fullgör sina uppgifter som landsarkiv	När stadsarkivet fullgör uppgifter som landsarkiv anses det som statlig arkivmyndighet, och ska tillämpa arkivlagen (1990:782), arkivförordningen (1991:446) och instruktionen för Riksarkivet och landsarkiven (2007:1179).	
1992:1433	Sametingslag	Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och därvid ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur samt det samiska språket.	
1992:394	Gymnasieförordning	Specialregleringar om gymnasieskolan och dess program, bl.a. vilka gemensamma karaktärsämnen som ska finnas för respektive program. Gymnasieskolan omfattar bl.a. program för dans, musik, teater, cirkus, hantverksyrken och program för tvåspråkiga elever finska/svenska och med samisk inriktning.	
1993:100	Högskoleförordning	Anger bl.a. examinationskrav för de högre utbildningarna, inklusive de konstnärliga, med krav på vetenskaplig grund.	
1993:1212	Upphovsrättsförordning	Tillämpningsföreskrifter lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bl.a. om rätt till framställning av upphovsrättsskyddade verk för bl.a. exemplar inom vissa arkiv och bibliotek och till personer med funktionshinder samt om talan mot kränkande återgivning.	
1993:384	Rennäringsförordning	Detaljregleringar om rennärigen. Även bidrag till rennärigen.	
1994:193	Internationell upphovsrättsförordning	Regler om tillämpningen av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk i andra länder och mellanstatliga organisationer.	
1995:1255	Lag om mästarbrev för hantverkare	Mästarbrev är ett kompetensbevis som efter ansökan får tilldelas förtjänta och skickliga hantverkare i ett visst yrke.	
1995:1256	Förordning om mästarbrev för hantverkare	Mästarbrev utfärdas av organisationen Sveriges Hantverksråd efter ansökan och enligt vissa kriterier.	

1995:183	Förordning om Värmlandsarkivs uppgifter som landsarkiv	När Värmlandsarkiv fullgör uppgifter som landsarkiv anses det som statlig arkivmyndighet, och ska tillämpa arkivlagen (1990:782), arkivförordningen (1991:446) och instruktionen för Riksarkivet och landsarkiven (2007:1179).	
1998:1591	Lag om Svenska kyrkan	Svenska kyrkans arkiv är en del av det nationella kulturarvet.	
2009:130	Förordning om yrkeshögskolan	Yrkeshögskolan ska bl.a. medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället.	
2009:400	Offentlighets- och sekretesslag (bilagan)	Vad som gäller enligt tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet gäller i tillämpliga delar också för vissa, eller alla handlingar hos bl.a. Folkbildningsförbundet, Folkbildningsrådet, Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige, Föreningen Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM), Länsbildningsförbunden, Musikaliska akademien, Stiftelsen framtidens kultur, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Stiftelsen Svenska institutet, Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar, Svenska språknämnden och Sveriges författarförbund.	Innebär också att Arkivmyndigheterna utövar tillsyn över de angivna organens arkiv.
2009:600	Språklag	Bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet. Lagen syftar till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.	
2009:641	Offentlighets- och sekretessförordning	9 § Sekretess för vissa uppgifter i ärenden om bidrag enligt förordningen (1989:500) om vissa särskilda insatser på kulturområdet, presstödsförordningen (1990:524) och förordningen (1993:567) om statligt stöd till kulturtidskrifter.	
2009:724	Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk	Bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskoleverksamhet och äldreomsorg.	Träder i kraft 2010-01-01

Lättnader & Undantag			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1991:591	Lag om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	Skattelättnader för framträdande inför publik eller vid ljud- eller bildupptagning med sång, musik, dans, teater, cirkus eller liknande.	
1992:859	Läkemedelslag	Vissa lättnader för godkännande av traditionella växtbaserade läkemedel, jämfört med andra läkemedel.	
1993:595	Förordning om avgifter för den statliga kontrollen av läkemedel	Vissa avgiftslättnader för traditionella växtbaserade läkemedel, jämfört med andra läkemedel.	
1994:200	Mervärdesskattelag	Vissa former av kulturverksamhet och kulturutövande är undantagna från MOMS.	
1996:1206	Förordning om fristående skolor och viss enskild verksamhet inom skolområdet	Undantag från förbudet mot antagningsprov i fristående förskoleklasser då utbildningen kräver att de sökande har speciella färdigheter i musik eller dans.	Även möjlighet till bidrag
1999:250	Förordning om förberedande dansutbildning i grundskolan	Undantag för elever tas emot som har förutsättningar att utvecklas inom dansen	
1999:250	Förordning om förberedande dansutbildning i grundskolan	Undantag från förbudet mot antagningsprover i grundskolan för förberedande dansutbildning för elever som har förutsättningar att utvecklas inom dansen.	Även möjlighet till bidrag.
2003:56	Förordning om tjänstepension och tjänstegruppplivförsäkring för vissa arbetstagare med icke-statlig anställning	Pensionsavtal och lägre pensionsålder för bl.a. vissa anställda vid vissa teater-, dans- och musikinstitutioner.	
2007:1347	Förordning om statsbidrag vid vissa studier i samiska	Bidrag till den som bedriver kortare studier i alfabetisering i samiska för att främja det samiska språket så att samer som inte har fått möjlighet att lära sig läsa och skriva på samiska får tillfälle att lära sig det.	
2007:237	Förordning om behörigheter för sjöpersonal	Möjlighet för transportstyrelsen att meddela särskilda behörigheter för personal på fartyg är av kulturhistoriskt värde om traditionellt sjömanskap och traditionell teknik ligger till grund för fartygets framförande.	
2007:629	Lag om tävling med hästdjur	Historiska eller traditionella evenemang med hästdjur är undantagna från EU-villkor för hästtävlingar.	

Restriktioner & Inskränkningar			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1993:1617	Ordningslag	Tillstånd krävs för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, som t.ex. danstillställningar, cirkus, teater, konserter och framförande av konstnärliga verk.	
1993:1632	Förordning med bemyndigande för kommuner och länsstyrelser för att meddela lokala föreskrifter enligt ordningslagen	Reglerar hur kommuner och länsstyrelser får utfärda lokala ordningsföreskrifter för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.	
2003:438	Fartygssäkerhetsförordning	Den godkända säkerhetsorganisation som krävs för fartyg med bruttodräktighet om minst 500 eller är passagerarfartyg enligt reglerna i 3 kap. 9 § fartygssäkerhetslagen (2003:364) gäller även för traditionsfartyg och fartyg på vilka det bedrivs utbildning i sjömanskap, även om de inte är passagerarfartyg eller har en mindre bruttodräktighet.	

Bidrag & Ersättningar			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1960:200	Stadga för Längmanska företagarfonden	Bidrag för att främja företagsamhet inom bl.a. hantverk, slöjd.	
1974:452	Förordning om statsbidrag till teater-, dans- och musikverksamhet i mindre ensembler och fria grupper	Bidrag till teater-, dans- eller musikverksamhet som utövas av mindre ensemble eller fri grupp för att främja en mångsidig verksamhet med stort konstnärligt eller kulturpolitiskt värde.	
1976:504	Förordning om inkomstgarantier för konstnärer	Stöd genom inkomstgarantier till dramatiker, författare, översättare, kulturjournalister och övriga konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv.	
1976:528	Förordning om bidrag till konstnärer	Bidrag till dramatiker, författare, översättare, kulturjournalist och andra konstnärer.	
1982:502	Förordning om statsbidrag till konsthantverkskooperativ	Bidrag för att stödja konsthantverket och främja dess utveckling och förnyelse till sammanslutningar av yrkesverksamma konsthantverkare.	
1982:505	Förordning om statsbidrag för framställning och utgivning av fonogram	Bidrag för att främja ett allsidigt utbud av konstnärligt och kulturpolitiskt värdefulla svenska och samiska fonogram.	Se även Kulturrådets Föreskrifter om bidrag till produktion och utgivning av fonogram, KRFS 2005:1
1984:326	Förordning om statsbidrag till kulturella ändamål	Bidrag till kulturella ändamål som Statens kulturråd beslutar om. Även bidrag till samiska organisationer i andra nordiska länder.	

1989:500	Förordning om vissa särskilda insatser på kulturområdet	Bidrag till bl.a. författare, konstnärer, tonsättare och andra upphovsmän på musikområdet samt fonogramartister, projekt på filmområdet och enskilda konstnärer på bild-, form-, ton- eller scenkonstens område.	
1990:573	Förordning om stöd till vissa icke-statliga kulturlokaler	Bidrag för ny- eller ombyggnad, reparationer, handikappanpassning m.m. av musei-, teater- och konsertlokaler.	
1991:975	Förordning om statsbidrag till ideella förenings kulturprogram	Bidrag till föreningar som inte är medlemmar i studieförbund för kulturprogram som avser föreläsning, sång, musik, dans, dramatisk framställning, filmvisning eller utställningsverksamhet.	
1991:977	Förordning om statsbidrag till folkbildningen	Bidrag till folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan bl.a. för att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.	
1993:379	Förordning om bidrag till kulturmiljövård	Bidrag främst till vård av det materiella kulturarvet, men även för information i anslutning till kulturminnen och kulturmiljöer och insatser för att tillgängliggöra dem för allmänheten.	Se även Riksantikvarieämbetets föreskrifter KRFS 1993:1 om Länsstyrelsens beslutanderätt över bidrag till kulturmiljövård
1993:567	Förordning om statligt stöd till kulturtidskrifter	Stöd för att främja en kulturellt värdefull mångfald i utbudet av kulturtidskrifter som med samhällsinformation eller med ekonomisk, social eller kulturell debatt eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom de skilda konstarnas områden..	Se även Kulturrådets föreskrifter KRFS 2001:1 för stöd till kulturtidskrifter.
1996:1593	Förordning om bidrag till allmänna samlingslokaler	Bidrag till allmän samlingslokal som på en ort hålls öppen och tillgänglig för föreningslivets möten, studieverksamhet, kulturell verksamhet, förströelse, fritidssysselsättning eller någon annan liknande verksamhet.	
1996:1598	Förordning om statsbidrag till regional kulturverksamhet	Bidrag till regionala och lokala kulturinstitutioner till bl.a. teater-, dans- och musikinstitutioner, inklusive länsmusikverksamhet, regionala museer, länsbibliotek, verksamhet med länskonstnärer, regionala konsulenter för mångkultur, regionala arkivinstitutioner, och regionala resurscentrum för film och video.	

1998:1369	Förordning om statsbidrag för beställning av nyskriven svensk dramatik	Bidrag till dramatiker och den som vill uppföra dramatikers verk för att teatrar ska ha möjlighet att beställa nyskriven svensk dramatik av hög kvalitet.	
1998:1387	Förordning om fonogramersättning	Ersättning till upphovsmän och utövande konstnärer som kompensation för att musikaliska verk lånas ut genom folk- och skolbiblioteken.	
1998:1469	Förordning om statligt litteraturstöd	Bidrag till bl.a. utgivning av samisk litteratur och till anordnare av poesi- och berättarfestivaler.	Se även Statens kulturråds föreskrifter om litteraturstöd KRFS 2007:1
2000:521	Förordning om statligt stöd till kompletterande utbildningar	Bidrag till att anordna utbildning som är värdefull från nationell synpunkt, d.v.s. bl.a. ökar tillgången på värdefull yrkesskicklighet inom ett yrke som det finns ett nationellt behov av och som tillgodoser behov inom smala yrkesområden, leder fram till udda yrken, bidrar till att bevara traditionell yrkeskunskap eller bidrar till att bevara det svenska kulturarvet.	
2000:655	Studiestödsförordning	Anger vilka utbildningar som berättigar till studiemedel för bl.a. utbildning i konst, musik, teater, hantverksyrken, lärlingsutbildningar, m.m.	
2002:1091	Förordning om litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne	Litteraturpriset får också delas ut för berättande.	Se även Kulturrådets föreskrifter KRFS 2003:1 och KRFS 2003:5 om litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne
2002:920	Förordning om bidrag till arbetslivsmuseer	Bidrag till arbetslivsmuseer vars verksamhet har till syfte att bevara och gestalta fysiska och immateriella kulturhistoriska värden för särskilda insatser som syftar till att bevara och bruka industrisamhällets kulturarv	
2003:133	Förordning om statsbidrag till friluftorganisationer	För att få bidrag måste organisationen verka för ökad kunskap om och hänsyn till natur- och kulturmiljön samt allemansrätten	
2003:248	Förordning om bidrag till lönekostnader inom verksamheten kulturarvs-IT	Bidrag till verksamhet som har till syfte att öka tillgängligheten till kulturarvet genom att digitalisera och bearbeta museisamlingar eller arkivmaterial, söka i databaser, eller utföra annan informationstjänst.	
2003:598	Förordning om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt	Bidrag även för information, folkbildning och annan kunskapsspridning om naturvård och därmed sammanhängande friluftsliv.	

2005:1093	Förordning om bidrag till sysselsättningsåtgärder inom kulturområdet	Bidrag för personal som utför gallring, registrering, restaurering, dokumentation, konservering, digitalisering, magasinering och liknande åtgärder när det gäller föremål, samlingar och arkivalier för att bevara, vårda och tillgängliggöra samlingar, föremål och arkivalier vid kulturinstitutioner inom musei-, kulturmiljö-, arkiv-, scenkonst-, biblioteks-, bild- och form- eller film- och fotoområdet. Åtgärder som syftar till att tillgängliggöra samlingar, föremål eller arkivalier och som främjar samarbete mellan kulturinstitutioner, prioriteras.	
2005:765	Förordning om statsbidrag för nationella minoriteter	Statsbidrag till organisationer som företräder nationella minoriteter för verksamhet som syftar till att stärka inflytandet för de nationella minoriteterna, främja den egna nationella minoritetsgruppens identitet, kultur och språk och att motverka diskriminering eller att sprida kunskap om den egna gruppen.	Förordningen gäller inte för sametinget och samerna.
2007:1368	Förordning om statsbidrag till enskilda arkiv	Bidrag till enskilda arkivinstitutioner och institutioner eller föreningar med anknytning till arkivverksamhet.	
2007:1436	Förordning om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan	Statsbidrag till kulturell verksamhet för och med elever i grundskolans högre årskurser	
2007:481	Förordning om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder	Stöd till bl.a. natur-, och kulturhistoriska värden och aktiviteter inom jord- och skogsbruk samt renskötsel och samiskt kulturliv.	
2007:609	Förordning om fortsatt försöksverksamhet med ändrad fördelning av statsbidrag till regional kulturverksamhet	Föreskrifter om statsbidrag till regional kulturverksamhet i anslutning till lagen (1996:1414) om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning.	
2008:556	Förordning om statsbidrag till internationell och interkulturell kulturverksamhet	Bidrag för att främja internationella kulturutbyten samt etnisk och kulturell mångfald.	

Övrigt			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1974:153	Riksdagsordning	Regler om riksdagsarbetet och bl.a. kulturutskottets ansvarsområden.	Även näringsutskottet och utbildningsutskottet har ansvarsområden med anknytning till det immaterielle kulturarvet.

1976:1046	Lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde	Anger vilka organ som prövar ansökan om vissa bidrag inom bl.a. kultur och folkbildning.	
1992:318	Lag om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Kulturdepartementets verksamhetsområde	Anger bl.a. vilka organ som prövar ansökan om vissa bidrag inom kulturområdet, samt i vissa fall hur styrelse för organen utses.	
1996:1414	Lag om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning	Skåne län och Västra Götalands län har befogenheten att besluta om fördelningen av statsbidrag till regionala kulturinstitutioner enligt vad som närmare föreskrivs av regeringen.	Gäller till utgången av år 2010
2007:1349	Förordning om försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning	Gör det möjligt för ungdomar att förena lärlingsutbildning och gymnasiestudier.	

Instruktioner			
SFS	Namn	Betydelse för det immateriella kulturarvet	Kommentar
1996:1515	Förordning med instruktion för Regeringskansliet	Reglerar bl.a. Kulturdepartementets ansvarsområde vad gäller förvaltnings och lagstiftningsärenden.	Även Näringsdepartementet och Utbildningsdepartementet har ansvarsområden med anknytning till det immaterielle kulturarvet.
2007:1042	Förordning med instruktion för Statens jordbruksverk	Myndigheten samordnar bl.a. EU-bidrag till rennäringen.	
2007:1052	Förordning med instruktion för Naturvårdsverket	Myndigheten har ansvar för bl.a. kulturlandskapet och friluftsliv.	
2007:1065	Förordning med instruktion för Boverket	Myndigheten beslutar bl.a. om bidrag till allmänna samlingslokaler, kulturlokaler och folkparksteatrar.	
2007:1175	Förordning med instruktion för Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	Myndigheten ska främja konsten, konstintresset och konstvetenskapen och levandegöra de äldre konstformerna samt verka för konstnärlig och kulturell förnyelse. Ansvarsområdet omfattar bl.a. konsthantverk.	
2007:1176	Förordning med instruktion för Naturhistoriska riksmuseet	Myndigheten ska främja intresset för samt kunskapen och forskningen om universums och jordens uppbyggnad och utveckling, växt- och djurvärlden samt människans biologi och naturmiljö.	
2007:1177	Förordning med instruktion för Moderna museet	Myndigheten ska samla, bevara, visa och förmedla 1900- och 2000-talskonsten i alla dess former.	
2007:1178	Förordning med instruktion för Statens försvarshistoriska museer	Myndigheten ska främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen.	
2007:1179	Förordning med instruktion för Riksarkivet och landsarkiven	Myndigheterna har det särskilda ansvaret för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet. Riksarkivet har hand om statens heraldiska verksamhet.	
2007:1180	Förordning med instruktion för Statens historiska museer	Myndigheten ska bevara och förmedla kulturarvet, ge perspektiv på samhällsutvecklingen och samtiden samt verka för ett ökat intresse för och en ökad kunskap om äldre tiders historia och kultur.	
2007:1181	Förordning med instruktion för Institutet för språk och folkminnen	bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och språkligt burna kulturarv	
2007:1184	Förordning med instruktion för Riksantikvarieämbetet	Myndigheten ansvarar för frågor om kulturmiljön och kulturarvet.	

2007:1185	Förordning med instruktion för Statens museer för världskultur	Myndigheten ska visa och levandegöra världens kulturer, främja tvärvetenskaplig kunskapsbildning och publik verksamhet i nya former utifrån etnografiska, arkeologiska, konstnärliga, konstvetenskapliga samt andra samhälleliga och historiska perspektiv samt dokumentera och belysa olika kulturers yttringar, villkor och kulturmöten, historiskt och i dagens samhälle.	
2007:1186	Förordning med instruktion för Statens kulturråd	Myndigheten följer utvecklingen inom kulturområdet och ge ett samlat underlag för den statliga kulturpolitiken samt handlägger ärenden om statliga bidrag för kulturell verksamhet och om andra statliga åtgärder som rör teater, dans, musik, konst, museer, utställningar, litteratur, folkbibliotek, folkbildning och folkrörelser.	
2007:1187	Förordning med instruktion för Riksställningar	Myndigheten ska producera, förmedla och arrangera turnerande utställningar i syfte att ge perspektiv på samtiden och samhällsutvecklingen	
2007:1188	Förordning med instruktion för Statens konstråd	Myndigheten verkar för att konsten blir ett naturligt och framträdande inslag i samhällsmiljön.	
2007:1193	Förordning med instruktion för Nämnden för hemslöjdsfrågor	Myndigheten tar initiativ till, planera, samordna och göra insatser för att främja hemslöjd, samt fördelar statliga bidrag till hemslöjdsfrämjande verksamhet.	
2007:1194	Förordning med instruktion för Arkitekturmuseet	Myndigheten ska belysa arkitekturen, samhällsplaneringen och forskningen inom sitt verksamhetsområde, levandegöra den byggda, anlagda och formgivna miljöns samband med samhället och samhällsplaneringen., samt verka för ett stärkt intresse för arkitektur, formgivning och design.	
2007:1195	Förordning med instruktion för Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet	Myndigheten ska bevara och förmedla kulturarvet samt ge perspektiv på samhällsutvecklingen och samtiden med anknytning till sina museer.	
2007:1196	Förordning med instruktion för Statens musiksamlingar	Myndigheten ska dokumentera, samla in, vårda, bevara, beskriva och hålla levande musikens kulturarv och därigenom främja musikintresset, musikvetenskapen och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden.	

2007:1197	Förordning med instruktion för Forum för levande historia	Myndigheten ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter genom utåtriktad verksamhet med inriktning på kunskap, kultur och utbildning, i nära kontakt med pågående forskning, andra kultur- och utbildningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och föreningar vars verksamhet rör liknande frågor.	
2007:1198	Förordning med instruktion för Statens maritima museer	Myndigheten ska bevara, utveckla och bygga upp kunskaperna om det maritima kulturarvet.	
2007:1199	Förordning med instruktion för Konstnärsnämnden	Myndigheten beslutar om statliga bidrag och ersättningar till konstnärer samt bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet.	
2007:1224	Förordning med instruktion för Svenska institutet	Myndigheten ska sprida information och kunskap om Sverige i utlandet samt främja utbytet med andra länder inom bl.a. kulturområdet och skapa intresse och förtroende för Sverige och bidra till bl.a. kulturell utveckling.	
2007:757	Förordning med instruktion för Statens fastighetsverk	Myndigheten förvaltar bl.a. vissa kulturfastigheter och monument.	
2007:825	Förordning med länsstyrelseinstruktion	Länsstyrelserna svarar för den statliga förvaltningen i länen och har uppgifter inom bl.a. kulturmiljö och rennäring.	

Beskrivning av uppdragstagarna

Institutet för språk och folkminnen

Institutet för språk och folkminnen är en statlig myndighet som har till uppgift att bedriva språkvård och på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om språk, dialekter, folkminnen, namn och immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten ska bedriva forskning inom sitt verksamhetsområde och verka för ökad kunskap i samverkan med andra, exempelvis universitet och högskolor. Institutet finns på fem orter i Sverige: Lund, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Umeå. De enheter som arbetar med dialekter, namn och folkminnen är i huvudsak forskningsinriktade och lokalt förankrade, med stora samlingar och arkiv som är öppna för allmänhet och forskare. Där finns de flesta former av immateriella kulturarv representerade, i såväl skriftliga uppteckningar, intervjuer och frågelistsvar som inspelningar, fotografier och annat material.

Målet för dialekt-, namn- och folkminnesverksamheten är att bedriva kvalificerad forskning inom dessa delar av det immateriella kulturarvet och att samla in, bevara och förmedla kunskaper om folkminnen, dialekter, ortnamn, personnamn och andra namn. I institutets uppgifter ingår myndighetsfunktionen att yttra sig i namnvårdsärenden som rör ortnamn och personnamn. Det innebär bland annat att granska förslag till namn på allmänna kartor och ge råd till olika myndigheter i frågor om personnamn.

Myndighetens avdelning i Stockholm, Språkrådet, är Sveriges officiella språkvårdsorgan och har till uppgift att följa och främja språkens utveckling i Sverige – både svenskan och de nationella minoritetsspråken finska, romani chib, jiddisch och svenskt teckenspråk medan avdelningen i Umeå, DAUM, svarar för meänkieli. Myndigheten ska också samla kunskap om och följa användningen av även andra språk som brukas i Sverige; uppgiften ligger i första hand på Språkrådet. Språkvården för samiska ansvarar dock Sametinget för.

Statens kulturråd

Kulturrådet är en central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet. Kulturrådets övergripande uppdrag är att förverkliga de nationella kulturpolitiska mål som regering och riksdag beslutar om. Kulturrådets ansvar är att fördela statligt kulturstöd till teater, dans, musik, litteratur, kulturtidskrifter och folkbibliotek samt konst, museer och utställningar, ge regeringen underlag för kulturpolitiska beslut, bl.a. genom att följa upp och utvärdera de statliga insatserna på kulturområdet, informera om kultur och kulturpolitik.

Kulturrådet är sektorsansvarig myndighet för den officiella statistiken inom kulturområdet, inom de konst- och kulturområden som rådet arbetar med, samt för kulturmiljöstatistik. Kulturrådet har den svenska regeringens uppdrag att bevaka och informera om EU:s politik och verksamhet inom kulturen.

För stora delar av sin bidragsgivning har myndigheten referens- och arbetsgrupper som gör kvalitativa bedömningar; det gäller bl.a. stödet för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur.

Riksarkivet

Riksarkivet är central sektorsmyndighet för arkivområdet och har överinseende över hela den statliga arkivverksamheten. Från och med den 1 januari 2010 kommer Riksarkivet och de sju landsarkiven i Uppsala, Lund, Vadstena, Visby, Göteborg, Östersund och Härnösand att samordnas till en myndighet med namnet Riksarkivet. Vidare har Stadsarkivet i Stockholm och Värmlandsarkiv vissa statliga arkivfunktioner inom respektive län.

Det gemensamma verksamhetsmålet för arkivmyndigheterna är att bevara och aktivt tillhandahålla arkivhandlingar som en väsentlig del av det nationella kulturarvet, att tillgodose rätten att ta del av allmänna handlingar och behovet av information för rättskipning och förvaltning samt – i vid mening – forskningens behov. I uppgifterna ligger också ett allmänt utvecklingsansvar och att ge stöd till arkivbildning och tillgängliggörande även på den kommunala och privata sidan. En huvuduppgift i arbetet idag – av grundläggande betydelse för all verksamhet i informations- och kommunikationssamhället – är att utveckla metoder för långsiktigt bevarande av och tillgång till digitalt lagrad information.

Arkivmyndigheterna förvarar 65 hyllmil pappershandlingar varav 8 hyllmil enskilda arkiv, över 3 miljoner kartor och ritningar och svarar årligen på cirka 170 000 förfrågningar.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, RAÄ, är en statlig myndighet med ansvar för frågor som rör kulturmiljö och kulturarv. RAÄ:s uppgift är att vara pådrivande och samlande i kulturarvsarbetet och att verka för att kulturmiljön bevaras och brukas på bästa sätt.

RAÄ har överinseende över kulturminnesvården i landet genom lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., som bl.a. innehåller bestämmelser om ortnamn ("god ortnamnsedd"), en del av kulturlandskapet. Ortnamnen speglar på många sätt landskapets historia, men också seder och bruk, som är direkt kopplat till platser. Genom anslaget för kulturmiljövård och RAÄ:s forskningsmedel ges stöd till projekt, som kan hänföras till olika delar av det immateriella kulturarvet, såsom det samiska kulturarvet och mångkultur.

RAÄ:s verksamhet bygger på ett samarbete med andra centrala myndigheter och organisationer, med länsstyrelser och läns museer samt med andra regionala och lokala aktörer. Tillsammans bygger RAÄ upp och förmedlar kunskapen om kulturarvet och kulturmiljön, utvecklar nya arbetsmetoder och finner nya sätt att samarbeta kring frågor som rör kulturarv, människa och samhälle.

Nämnden för hemslöjdsfrågor

Nämnden för hemslöjdsfrågor, NFH, är en statlig myndighet som planerar, driver och följer upp aktiviteter ur såväl ett kulturpolitiskt som ett näringspolitiskt perspektiv. Nämndens uppdrag är att stärka förnyelsen och utvecklingen av hemslöjden ur såväl ett kultur- som ett närings- och hållbarhetsperspektiv och därmed tillvarata hemslöjdens materialkunskap, teknikkunskap, formspråk, tradition och kvalitet samt att öka barns och ungdomars intresse för att slöjda. En viktig del av nämndens arbete är information, utbildning och samordning för ett 70-tal hemslöjds konsulenter i hela landet.

Landets hemslöjdskonsulenter arbetar utifrån ett näringsinriktat, kulturarvsinriktat och kunskapsförmedlande perspektiv och spelar en viktig roll som ledare, nätverksbyggare, folkbildare och samordnare på regional nivå. Hemslöjdskonsulenterna arbetar för att hemslöjdstraditionen och hantverksskickligheten ska leva vidare, utvecklas och förnyas både som kulturyttring och som näringsgren i dagens samhälle.

Stiftelsen Nordiska museet

Stiftelsen Nordiska museet är Sveriges största kulturhistoriska museum och har till uppgift att bevara och levandegöra minnet av liv och arbete i Sverige, företrädesvis för tiden efter år 1520.

Museet grundades år 1873 av Artur Hazelius, som ville bevara det snabbt försvinnande bondesamhället men också andra samhällsskikt och företeelser. Han påbörjade ett omfattande insamlings- och dokumentationsarbete av materiell och immateriell kultur. Detta arbete pågår fortfarande, och som resultat av det har Nordiska museet idag stora samlingar av föremål, litteratur, bilder och arkivalier.

När det gäller det immateriella kulturarvet är Nordiska museets arkiv av särskilt stort intresse. Här finns, bland mycket annat, en stor folkminnessamling där delar av det immateriella kulturarvet är bevarat i nedskrivnen form. Folkminnessamlingen innehåller ett rikt folkloristiskt material med folktroföreställningar, folkmedicin, traditioner omkring livets och årets högtider, sagor, sägner, ordspråk, talesätt, gåtor, vitsar, lekar, danser, visor med mera. Här finns även svar på frågelistor som skickats ut till meddelare runt om i landet sedan slutet av 1920-talet. Svaren speglar människors liv från mitten av 1800-talet fram till våra dagar.

Lista över vilka som svarat på webbenkäten

Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum
Alingsås museum
Arbetets museum
Armémuseum

Bergianska trädgården
Berättarnätet Kronoberg
Bäckedals folkhögskola

Flygvapenmuseum
Folklivsarkivet i Lund
Folkrörelsernas Arkiv i Norrbotten
Folkrörelsernas arkivförbund
Föreningsarkivet i Sörmland

Gästriklands distrikt av Svenska folkdansringen
Gästriklands Spelmansförbund
Gävleborgs landstings hemslöjdskonsulenter
Göteborgs konstmuseum

Handarbetets Vänner
Hembygdsförening (Tönsgård)
Hemslöjd Gävleborg
Hemslöjdsföreningen Sörmland
Hemslöjdskonsulent Västra Götaland

Institutet för språk och folkminnen
Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet
Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet

Jönköpings läns museum
Jönköpings läns museum/Samdok

Kungl. biblioteket
Kungl. Gustaf Adolfs Akademien för svensk folkkultur

Landsarkivet i Härnösand
Landstinget Jönköpings län, Regional utveckling
Lantbrukarnas Riksförbund
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet
Länshemslöjdskonsulent Örebro län
Länsmuseet Gävleborg

Malmö museer
Medicinhistoriska museet, Uppsala

Mångkulturellt centrum

Naptek /Centrum för biologisk mångfald
Naturhistoriska riksmuseet
Norrbottnens museum
Nämnden för hemslöjdsfrågor

Orsa kommun

Riksantikvarieämbetet
Riksarkivet
Rydals museum

Sagolekhuset Junibacken
Sameslöjdstiftelsen Sámi Duodji
Sametinget
Statens historiska museer
Statens maritima museer
Statens museer för världskultur
Stiftelsen Hantverk och Utbildning
Stiftelsen Musikkulturens främjande
Stiftelsen Nordiska museet
Stiftelsen Skansen
Stockholms Hantverksförening/Hantverkarnas Riksorganisation
Strindbergsmuseet
Sundsvalls museum
Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund
Svenska Tornedalingars Riksförbund
Svenskt visarkiv
Sverigefinländarnas Arkiv
Sverigefinska riksförbundet
Sveriges Hembygdsförbund
Sveriges Riksidrottsförbund
Sveriges Spelmäns Riksförbund
Sätergläntan

Tekniska museet

Upplandsmuseet

Vissamlingarnas arkiv, Västervik
Västerbottens museum

Zornsamlingarna